

సంపుటము 24
సంచిక 2

భారతి

ఫిబ్రవరి, 1947
వ్యయ, మాఘము

శివాలాస్యము

*

= శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు =

ఫక్కుమని నవ్వినది - జక్కవల బెక్కువలఁ
జక్కడచు జనుదోయినిక్కఁ బార్వతి యపుడు
నిక్కుజనుదోయిలో నిబిడరోమోద్గమము
దిక్కుదిక్కులనెల్ల దివ్యనేత్రోత్సవము

తెగమిగులుదోగలజిగిబుగులుగన్నులదోయి
నిగనిగలు మిట్టింప నిలచి చూచెను గౌరి
నిలుచు వాలకములో నెలవంపు - వంపులోఁ
గులికినది యమృతమో! గోటిసౌందర్యాలో!

బంధూకపుష్పసంబంధువగుఁ జిఱుఁబెదవి
నందముగఁ గదియించె నల సహాసం బార్య
యానవ్వులోఁ గదలె నచ్చరల సిగ్గులో!
గాని-యీశ్వరు కలలో! కామధేనువుపాలో!

స్థలపద్మముల యొప్పు గల తామ్రతలపాద
ములఁ గదల్చెను దేవి మురిపెములు జిలికించి
కదలు కదలికలోనఁ గలకలా నవ్వెనఁట
గొదమగంటలో! నిల్చికొన్న స్వరకన్యకలో!

లలితముగఁ బలికినది మొలనూలు-గోయిలల
జిలుఁగు గొంతుకలిపి జలజలా పారించి —
యా వాకలో నిల్చె నాగమాంబురుహమ్ము
లావిరులపై నాడె నానందబ్రహ్మమ్ము —
జంకించినది లులితచపలభ్రూలతలతో
శంకరుని శర్వాణి - జలదసుందరవేణి
దటుకునను సూచిహస్తంబుతో - నాగేంద్ర
కటకునకు ధైర్యంబు గంపించి పోయినది—

అటు బండె నొకసారి యతివ కిలికించితం
బిటు విరిసె నొకసారి యింతియుల్లోకితము[1]
ప్రమదాకపోలమ్ము భావకిమ్మీరితము
కమనీయమదరాగ కలికాపిచుంబితము

కుణుకుణుక్వణనంబు లనుగతిగముగఁ బాడ
నణుమధ్య జూపినది యభినయవిభేదములు
వనములను - వనధికంకణములను - జగతిలో
నణువణువునను భావ మాక్రమించినదపుడు
తరళలోచన వింతతానకంబుల నిలచి
కరపద్మముల నర్థకలనంబుఁ జూపించె

1. మీఁదికి నిక్కింపఁబడిన దృష్టి యుల్లోకితము.

నాస్సృష్టి నందుకొన కమరులును దేవర్షు
లాశంకితులు - సద్భుతాక్రాంతమానసులు

గా నిలిచినది దేవి-కలకంఠశ్రుతివీథి
లో - నిత్యరమణీయలోకములు బొంగెత్తఁ
బలికినవి వల్లకులు కలకంఠిగానమ్ముఁ
బలికినవి వల్లకులొ! బరమేశ్వరియొగాని!

తకఝుణుతఝుణుతక - తకిటతదిగిణతోతది
గిణతో-తదిగిణతోయనురణనములుమీఱంగఁ
బ్రతిగజ్జెయెడఁదలో భావములు బులకింపఁ
బ్రతిభావమున రసము వాఱి దిక్కులు ముంప
[2] ప్రియురాలి యూరుపులు బ్రేరేప చషకమ్ము
పయి మందవలితమ్ములయి లేచు దరగలటు
బాలేందుఫాల - నగబాల - పార్వతి నిలిపి
లీలావిపర్యాప్త[3] రేచితభ్రూలతలు

[4] పరివాహితము శిరము-చిఱునవ్వు-నెత్తమ్మి
విరికన్నుఁగవలందు [5] విభ్రమాలోకితము-
కించిదాకుంచితము- చంచలము బొమదోయి
పంచాస్త్రు బాణమ్ము-పర్వతేశ్వరు సుతకు -

[6] నవశిరోభేదములు నవకంబుగాఁ జూపి
భవురాణి [7] యష్టగుణభావదృష్టులు మోపి
[8] పదిరెండుహస్తములు బట్టి-మదిరాక్షిమఱిఁ
బదిలంబుఁగాఁగ గ్రీవాభేదములతోడ

ఆడినది గిరికన్నె యలసమారుతమట్లు
బాడినది సెలకన్నె పకపకా నవ్వినటు—
లాటపాటలలోడ నవశులై బ్రహ్మర్షి
కోటు లెల్లెడ నమితజూటులై సేవింప

శరదభ్రధూళిపింజరితముల చక్రముల
సరిదూగు లావణ్యభరితకుచయుగ్మములు
చనుకట్టునెగమీఁటి మినుఁదాకునో! యనఁగ
వనజాక్షి-పైపైని వక్షమ్ము విరియించి

యాడినది గిరికన్నె !

ఒకవైపు భ్రూభంగ మొదిగించి చూచినది
వికచసాకూతముగ విశ్వేశ్వరుని - లలిత
యా చూచుచూపుతో నర్ధేందు భూషునకుఁ
బూచిపోవఁగఁ బుష్పముకుళములు నిలువెల్ల

ఆడినది గిరికన్నె !

మేఖలాచంద్రకిత మృదుమధురహా మధ్య
మాకంపితంబయ్యె నగరాజ ప్రియపుత్రి
కాకంపితంబులో నలసవ్రీడాధరం
[9] బాకేకరితదృష్టి యనురాగసూచకం

బాడినది గిరికన్నె !

సవ్యహస్తం బర్ధచంద్రాఽభినయముతో
దివ్యలీలను నిలిపి - దేవి నడుమునయందుఁ
గొనగోట నుదుటఁ గ్రమ్మిన చెమ్మటల మీఁట
కొనచూపులనె శివునిగోర్కె లోతులు దూట

యాడినది గిరికన్నె !

---

2. ఆమె రేచితభ్రూలతలు చాల లలితముగ నగుపడి నవి. అవి యెట్లున్న వనఁగా - ప్రియురాలు ప్రియునకు మద్య మందించునపుడు - ఆమె యూరుపులచేత నా మద్యపాత్రమున లేచు మద్యతరంగము లంత లలితముగ నున్నవి.

3. అందముగ మీఁది కెత్తఁబడినవి.

4. వింజామరమువలె ఇరు ప్రక్కలకు వంచు శిరస్సు పరివాహితము.

5. తిరుగుడుగల చూపు ఆలోకితము.

6. సమము, ఉద్వాహితము, అధోముఖము, ఆలోలితము, ధుతకంపితములు, పరావృత్తోత్క్షిప్తములు, పరివాహితము.

7. సమము, ఆలోకితము, సాచి, ప్రలోకితము, నిమీలితము, ఉల్లోకితము, అనువృత్తము, అవలోకితము.

8. ఇచట హస్తశబ్దము హస్తప్రాణముల కౌపచారికము. హస్తప్రాణములు పదిరెండు. ప్రసారణ, కుంచిత, రేచిత, పుంఖిత, అపవేష్టితక, ప్రేరిత, ఉద్వేష్టిత, వ్యావృత్త, పరివృత్త, సంకేత, చిహ్న, పదార్థటీకలు.

9. కనుబొమ్మలు పైకెత్తిన దృష్టి.

కోపఘూర్ణితమైన కోదమనాగమువోలెఁ
దీపులగు నూరుపులు దెసలెల్ల జల్లించి—
యలసవలితములు క్షేతుల భంగిమలతోడ
జలజారిముకుటు గన్నుల నాస లెసకొల్పి
యాడినది గిరికన్నె!

నడునోసలిపై నున్న నాభినామము గరఁగి
వడిజాఱి-కనుబొమల వంకలను నిలువంగఁ
గ్రొత్తఁదోఁచిన దంతకోరకంబుల గాంతి
గుత్తులుగ గుత్తులుగ హత్తి కొన శివుపైని
యాడినది గిరికన్నె!

సమపాదయుతమైన స్థానకస్థితినిలచి
క్రమముగాఁ జూపులను గంజాక్షి విరఁజిమ్మి
ఘలుఘల్లుఘలుమనెడి వలయనాదములతోఁ
జిలిపినవ్వుల సుమాంజలి పట్టి శివునకై
యాడినది గిరికన్నె!

వెలయంగఁదొమ్మిదగువిధములను జెలువముగ
నలినాక్షి[10]భూచారినాట్యములు జూపించి
పదునాఱగు [11]ఖచారిపద్ధతుల నెసగించి
మదిరాక్షిగతిచారిమధురిమలు బొసఁగించి
యాడినది గిరికన్నె!

శిరముఁజూపులుమించుఁ జెక్కిళ్లుఁ గనుబొమలు
దరుణాధరము బయోధరములునుదంతములు
ముఖరాగచిబుకములు మొదలైన వావగలు
సకియ - భావానుగుణచాలనంబుల నెసఁగ
నాడినది గిరికన్నె!

శుకతుండనిభకుచాంశుకము వదులుగ జాఱ
మోఁకముపైముంగురులుముసరుకొనివిడఁ బాఱఁ
బంచవన్నెల కాసె వగలుగులుకఁగ-విమల
చంచలాక్షులఁ గటాక్షాంచలమ్ములుమిగుల
నాడినది గిరికన్నె!

సమరూపములగు నంసములుఁ గటికంఠములు
సమపాదములు నంగసమరూపచలనములు -
నురము పెక్కు-వయు-సుందరభావప్రకటనము
సరసీజముఖి - నాట్యసౌష్ఠవమ్మునుఁ జాట
నాడినది గిరికన్నె!

ఆవైపు నీవైపు నతిరయంబునఁ దూఁగ
భావభవు తరవారినా వెలయు గీలుజడ
చలితనాట్యమున కాశ్చర్యపరవశుఁ డగుచు
లలితేందుధరుఁడు దానిఁ బవఁ దిన్నఁగనగుచు
నాడినది గిరికన్నె!

పూవుగుత్తులనడుమఁ బొలుచుగిసలయమువలె
దా విమలమర్దళాంతరమునను నిలుచుండి
పలుమారునిలమీఁద లలితముగఁ గ్రుంగి-కిల
కిలకిల మటంచు-మేఖలనవ్వులనుఁ బొదల
నాడినది గిరికన్నె!

జఱతపావడ చెఱఁగు చలియింప - గంటసరి
గరము నటియింప - బంధురశ్రోణి గంపింపఁ
గరయుగంబుల ఘల్లుఘలుమంచు నెలుగించు
వరకంకణములతో - భావభవు గంధగజ
మాడినది గిరికన్నె!

కలఁగఁ జెక్కు-ళ్లపయిఁ గస్తూరిమకరికలు
మలఁగ నిటలంబుపైఁ దిలకంబు లలితంబు
నిడుదఁగన్నులఁ దేరు నీలోత్పలములతోఁ
దడఁబడని లయతోడఁ గడువేగముగ నవ్వ
డాడినది గిరికన్నె!

ధిమిధిమి యటంచు దుర్దినవారిధరధీర
భ్రమబూన్చి మద్దెలలుబలుమాఱుధ్వనియింప
జకితచకితాంగియగు సౌదామనియువోలె
వికచాక్షి - యజ్ఞాతవిభ్రమంబులు జూపి -
యాడినది గిరికన్నె!

10. నేలపై నిలిచి చేయు నాట్యము
11. పైకి చెంగించుచుఁ జేయు నాట్యము

భవుని వక్షమునందుఁ బదలాక్షుఁ జిత్రించి
నవరసంబులకుఁ బుణ్యపుఁ బంటఁ జూపించి
భరతముని నానందతరళితునిఁ గావించి
స్వరకన్యకలకుఁ దత్తఱపాటుఁ గల్పించి
యాడినది గిరికన్న !

కుచ్చెళులు భువిఁ గుప్ప గూరనై నటియింప
ముచ్చెమటతో మొగముమురిపెముల వెల
యింప
ముచ్చటగ నిరుప్రక్కముక్కరయుఁగంపింపఁ
బచ్చవిల్తుని పూన్కిఁ బారంబు జూపింప
నాడినది గిరికన్న !

ప్రతిపదములో శివుఁడు బరవశతఁ దూగంగ
సతి జంద్రముకుటంబు సారెకుఁ జలింపంగ
వ్రతతి దూగాడినటు వాతధూతం బౌచు
శతపత్ర మది ముక్తసరివిచ్చికొన్నట్టు
లాడినది గిరికన్న !

గగనవనమున విచ్చికొనిన జలదంబట్లు
వనమునను బారాడు వాతపోతంబట్లు
పోతమ్ము గల్లోలములపైనిఁ దూగినటు
శాతాక్షి గాయమ్ము సంచాలిత మొనర్చి
యాడినది గిరికన్న !

బ్రహ్మాణి యానందపారిప్లవాంగినై
జిహ్మాగాక్షముల వీక్షించి - మిన్దాకంగ

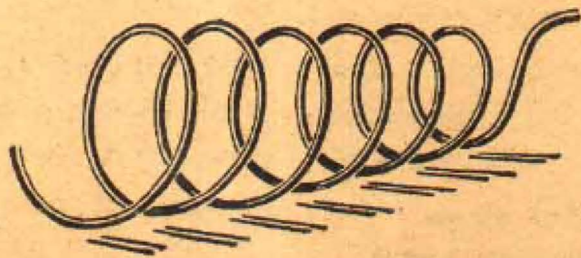
సకలామరులు శిరస్థలకీలితాంజలులు
సకలేశ్వరినిఁ దన్ను సంస్తుతించుచునుండ
నాడినది గిరికన్న !

ప్రతిసుమముఁ దన్మయత్వమునఁగిలకిల నవ్వఁ
బ్రతిపక్షి యున్మాదపరవశత నదియింపఁ
బ్రతిజీవి బులకింపఁ బదునాల్గులోకముల
నతులితంబైనట్టి యద్వైతమే ప్రోఁగ
నాడినది గిరికన్న !

తన లాస్యమును మెచ్చి తరుణచంద్రాభరణుఁ
డనుమోదమునఁ జేతులనుగలిపి యాడంగ
శివశక్తు లొక్కటిగఁ జేరినంతన మాను
లవికృతేంద్రియు"లో"మ్మటంచుఁజాటింపంగ
నాడినది గిరికన్న !

పలికి రంతటన గీర్వాణు లెల్లరుఁ గూడఁ
జలితకంఠముల శివశక్తులకు మంగళము
కచ్ఛపీవీణ యుత్కంఠతోడుత రాగ
గుచ్ఛముల సీన నాఘూర్ణితములుగ దిక్కు
లాడినది గిరికన్న !

"దేవాదిదేవాయ, దివ్యావతారాయ
నిర్వాణరూపాయ, నిత్యాయ, గిరిశాయ,
గౌర్యై నమో నిత్యసౌభాగ్యదాయై
తురీయార్థదాత్ర్యై, ధరాకన్యకాయై"

పతంజలి - ఆయన మహాభాష్యము

•

= శ్రీ గరికిపాటి కృష్ణమూర్తి =

అన్ని శాస్త్రాలలోనూ సూత్రాలు ఉన్నవి. వాటిమీద భాష్యాలూ ఉన్నవి. ఇన్ని ఉండగా ఒక్క వ్యాకరణభాష్యానికే మహాభాష్యం అని పేరు వచ్చినది. దీనిలో మహత్త్వం ఏమిటి? "లోకంలో వ్యాప్తిలో ఉన్న సర్వవాఙ్మయమునకూ మూలం ఇందులో కనబడుతుంది కాబట్టి ఇది మహాభాష్యం" అని ఒకరన్నారు. ఇంకొకరు "ఇతరశాస్త్రాలలో సూత్రాన్ని అనుసరించే భాష్యాలు అర్థం చెప్పినవి. వ్యాకరణభాష్యంలో ఒక్కొక్కసూత్రం భాష్యకారునికి ఇష్టంలేకపోతే ఆ సూత్రం అనవసరం అని చెప్పటం, సూత్రం మార్చటం మొదలైనవి పతంజలి చేస్తాడు. సూత్ర ప్రత్యాఖ్యానమందుకూడా పతంజలికి అధికారం ఉన్నది కాబట్టి ఆయనభాష్యం మహాభాష్యం" అని అన్నారు.

వ్యాకరణశాస్త్రంలో కట్టుబాటులు చేయుటకు అధికారం తనకు ఉందని పతంజలికి తెలుసును. ఎక్కడైనా శాస్త్రం సందిగ్ధంగా ఉండి అర్థంకాకపోతే "వ్యాఖ్యానతో విశేషప్రతిపత్తిః, నహి సందేహా దలక్షణమ్"—(సందిగ్ధంగా ఉన్నంతమాత్రాన శాస్త్రం కాకపోదు. వ్యాఖ్యానంవల్ల విశేషజ్ఞానం కలుగుతుంది) అని చెప్పి, "మేము ఇలాగ వ్యాఖ్యానం చేస్తాము" అంటాడు. మహాభాష్యంశైలి చాలా సరళం. ఎక్కడా ఒక పెద్ద సమాసం కనబడదు. భావం అతిగంభీరం. అర్థమైనాసరే కాకపోయినాసరే పుస్తకం పూర్తిగా చదవాలని అనిపించుకుంది. అంత హృదయంగమంగా భాష ఉంటుంది. ప్రశ్నోత్తరాలతో, ఆక్షేప సమాధానాలతో ఒక నాటకం నడిపినట్టు మహాభాష్యం నడుపుతాడు. తలనొప్పి తెచ్చుకోవాలి అంటే, వ్యాకరణంకంటే మంచిఉపాయంలేదు. అటువంటి వ్యాకరణాన్ని సాహిత్యగ్రంథం చేశాడు. చదువరి 'కిమర్థకమ్' అని ఏదో పతంజలిని అడిగినట్టూ, ఆయన 'ఇదమర్థకమ్' అని సమాధానంచెప్పినట్టూ ఉంటుంది. ఈ 'కైమర్థక్యం'తో, 'ఐదమర్థక్యం'తో గ్రంథమంతా సంభాషణ నడిపినట్టు నడుపుతాడు. చదువుతూంటే అనేకశాస్త్రసంప్రదాయాలు తెలుపుతాడు. ఆయన లోకజ్ఞానం ఆశ్చర్యం కలుగజేస్తుంది. ఇటువంటి శబ్దానుశాసనుడు కలిగిఉండటానికి ఇతరభాష లేవీ నోచుకోలేదు.

ఈ వ్యాకర్తలంతా శబ్దాన్ని శాసించారుగదా! ఎక్కడిది వీరికి శబ్దం? కుమ్మరియింటికి వెళ్లి "అబ్బాయీ! మాకు కుండ ఒకటి కావాలి, దానితో పనివచ్చింది" అనిచెప్పి చేయించుకున్నట్టు 'వైయాకరణు'ంగారిదగ్గరికి వెళ్లి "అయ్యా, చాలా అవసరం వచ్చింది. మంచి శబ్దాలు రెండు చేసిపెట్టండి" అని చెప్పి తయారుచేయించవచ్చునా? వీలులేదు. శబ్దం లోకంలో సిద్ధమైఉన్నది. దానిని సాధువుగా ప్రయోగించటమే వైయాకరణుడు చెయ్యగలిగిన పని. శబ్దమూ సిద్ధమే, అర్థమూ సిద్ధమే, శబ్దార్థసంబంధమూ సిద్ధమే. 'సిద్ధమంటే ఏమిటి?' అని మళ్లీ ప్రశ్న. 'నిత్యము' అని సమాధానం. శబ్దము నిత్యమైన పదార్థము అని ఏలాగు చెప్తావంటే 'సంగ్రహం' అనే గ్రంథంలో 'వ్యాడి' అనే ఆయన అలాగ నిర్ధారణచేశాడు అని పతంజలి సమాధానం చెప్తాడు. 'వ్యాడి' లక్షశ్లోకాల వ్యాకరణగ్రంథం వ్రాసి దానికి 'సంగ్రహం' అని పేరుపెట్టాడు. ఆ చిన్న పేరుమటుకు నిలిచిఉన్నది. పెద్దపుస్తకం అంతరించిపోయింది. వ్యాడి కాత్యాయనుడితో చదువుకున్నాడనీ, కాత్యాయనుడికి ఒక్కసారి వింటే కంఠతా వస్తుందనీ, వ్యాడికి రెండుసార్లు వింటే వస్తుందనీ కథాసరిత్సాగరంలో ఉన్నది.

"శబ్దార్థములు నిత్యములు" అని అంటారుకాని, లోకంలో శబ్దం ఒక అర్థంలో బయలుదేరి ఇంకొక అర్థం పొందటం చూస్తున్నాము. కొన్ని కొత్తశబ్దాలు పుట్టటం, కొన్ని పాతశబ్దాలు పోవటం చూస్తున్నాము. మరి నిత్యత్వం ఎలాగ అని అడిగితే వారికి ఈ లోకంలో గోల ఏమీ పట్టలేదు. వాక్కు మూలాధారంలో బయలుదేరింది. అప్పుడు 'పరా' అని దాని పేరు. అక్కడనుంచి నాభిదగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి 'పశ్యంతి' అని పేరుపెట్టారు. హృదయందగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి 'మధ్యమా' అన్నారు. దీనినే వైయాకరణులు శబ్దమని, స్ఫోట అని అన్నారు. కంఠందగ్గరకు వచ్చేటప్పటికి 'వైఖరీ' అని పేరువచ్చింది దీనికి. ఇదే మనం మాట్లాడేది. ఇది శబ్దగుణమైన ధ్వని. నాదబిందువు ఈ నాలుగు అవస్థలూ అనుభవించి పైకి వస్తుందట. మూడో అవస్థలో ఉన్న స్ఫోటనే శబ్దబ్రహ్మమని, అది నిత్యమని, మనం చెవులు మూసుకుంటే వినపడే శబ్దమే స్ఫోటపదృశమనీ వైయాకరణులు ప్రతిజ్ఞ చేస్తారు. వ్యాకరణం చదివినా బ్రహ్మోపాసన చేసినట్టే అని దీనివలన తేలుతుంది. వ్యాకరణానికి దర్శనత్వం సిద్ధమౌతుంది. దర్శనమంటే తత్త్వజ్ఞానసాధనంకాబట్టి.

శబ్దం నిత్యం కాదు అని తార్కికులు అంటారు. లోకానుభవంవలన ఇది నిజమేమో అనిపించుతుంది. వాచోయుక్తివలన దీని నిగ్గు తేలదు. యోగసమాధిలో నాదం వినపడుతుంది అని యోగశాస్త్రం. అదే స్ఫోట అని కొందరు వైయాకరణులు అంటారు. ఇదంతా అనుభవైకవేద్యం. తెలియనివాళ్లు ఉన్నదీ అంటే మూఢవిశ్వాసం అంటారు. లేదు అని వాదిస్తే మూర్ఖ నిశ్చయం అంటారు. స్ఫోటనుగురించి పతంజలి సూచించి విడిచిపెట్టాడు; భర్తృహరి, నాగేశభట్టు విపులంగా వ్రాశారు.

ఇంత శబ్దశాస్త్రం సాధించిన మునులుగూడా ఒక్కొక్కచోట వారి శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా ప్రయోగాలు చేస్తారు. అవి తప్పులు అని అంటే సాంప్రదాయకుల మనస్సు చివుక్కుమంటుంది. వారు ఆ ప్రయోగాలను అనుసరించి అనేక 'జ్ఞాపకాలు' సాధించుతారు. పాణిని 'స్త్ర్యాఖ్యౌ' అని ప్రయోగించాడు. ఆయన సూత్రాలప్రకారం 'ఆఖ్యా'అనే శబ్దమే ఉండాలి. కాని ఆయన 'ఆఖ్య' శబ్దం వాడేశాడు! ఉపసర్గముందఱ ఉన్నప్పుడు 'క' ప్రత్యయం రాకపోయినా వాడేశాడు పాణిని. ఇదేమయ్యా అంటే 'ఛందోవత్ సూత్రాణి భవంతి' అంటాడు భాష్యకారుడు. 'సూత్రం వేదంలాంటిది'. ఆక్షేపించటానికి వీలులేదు. వెంటనే ఆక్షేపకుడు బయలుదేరి ఒక కవి వాడిన ఆఖ్యశబ్దం శ్లోకంలో చూపించాడు. "యస్మిన్ దశ సహస్రాణి పుత్రే జాతే గవాం దదౌ, బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రియాఖ్యేభ్యః సోఽయ ముఞ్ఛేన జీవతి"—కొడుకు పుట్టినప్పుడు ప్రియంవదులైన బ్రాహ్మణులకు ఎవరైతే అనేకగోసహస్రాలు యిచ్చాడో ఆయన ఇప్పుడు ఉంఛవృత్తితో జీవించుచున్నాడు అని అర్థం. ఏమయ్యా ఈ కవి ఆఖ్యశబ్దం వాడాడు - అంటే, "ఛందోవత్ కవయః కుర్వంతి" అని వేదశబ్దప్రామాణ్యం కవిరచనకు గూడా కలుగజేశాడు పతంజలి. ఈ రోజుల్లో ఈ వాక్యం మనకు చాలా ఉపకరిస్తుంది. 'ఛందః' అన్నప్పుడు'ఇష్టంవచ్చినట్టు' అనికూడా అర్థం చెప్పుకోవచ్చును.

సౌత్రప్రయోగం ఒక విధంగా ఉంటే భాష్యప్రయోగం దానికి భిన్నంగా ఉన్నప్పుడు భాష్యప్రయోగాన్నే వైయాకరణులు శిరసావహిస్తారు. సర్వనామానికి (దక్షిణ, వామ మొదలైనవాటికి) పూర్వనిపాతం రావలసిఉండగా భాష్యకారుడు 'అస్మిన్నవకాశే హస్తదక్షిణో గ్రహీతవ్యః, అస్మిన్నవకాశే హస్తవామః' అని పరనిపాతంగా ప్రయోగించాడు. 'ఈ అవకాశంలో హస్తదక్షిణంగానూ, ఇంకొకచోట హస్తవామంగానూ తిరగాలి' అని దాని అర్థం. భాష్యకారవచనంవలన ఇది ఇలాగా వాడాలి అన్నాడు కైయటుడు.

శాస్త్రంకూడా లోకవ్యవహారాన్ని అనుసరించి నడుస్తుంది. 'అకృతకారి శాస్త్రమ్'- శాస్త్రంలో ఇదివరకు చేసిన పనినే మళ్లీ చేస్తూఉండరు. 'నాగ్ని ర్దగ్ధం దహతి'-నిప్పు తగలబడినదానిని తిరిగి తగలపెడుతుందా? భోజనం చేసినవాడు వెంటనే మళ్లీ భోజనానికి సిద్ధమౌతాడా! మీసాలు కత్తిరించుకున్నవాడు మళ్లీ వెంటనే

మంగలిదగ్గఱకు తయారౌతాడా ! (కృతశ్మశ్రుః నపునః శ్మశ్రూణి కారయతి) పునఃప్రవృత్తి అవసరం లేనప్పుడు భాష్యకారుడు ఈ విధంగా వాదిస్తాడు.

పునఃప్రవృత్తి కావలసివస్తే 'కృతకారి శాస్త్రమ్' అని మొదలుపెడతాడు. 'పర్జన్యవ ల్లక్షణప్రవృత్తిః'—శాస్త్రం మేఘంవలె ప్రవర్తిస్తుంది. మేఘం సముద్రంలో, నదిలో, మరుభూమిలోకూడా వర్షిస్తుంది. సముద్రంలో, నదిలో నీరుఉన్నదిగదా అని మాని వెయ్యదు. భోజనం చేసినవాడుకూడా మంచి పిండివంట లెవరైనా తెచ్చిపెడితే తింటాడు. మంగలిపని చేయించుకున్నవాడుకూడా ఇంకా బాగా పనిచేసే వాడు వస్తే మళ్లీ వాడిదగ్గఱ మీసాలు దిద్దించుకుంటాడు. 'శిల్పివిశేషాత్ కృతశ్మశ్రుశ్చ పునః శ్మశ్రూణి కారయతి' పతంజలి ఆదిశేషువు అవతారం కాబట్టి చెప్పినవోటితో చెప్పకుండా వేయిరకాల వాదాలు వేయినోళ్లతో చెప్పగలడు.

ఒక్కొక్కసారి ఒకసూత్రం ప్రవర్తించుకుంటే దానితోబాటు అనవసరం అయినవి కొన్ని బయలుదేరుతై. కావలసినదానితో అక్కఱలేనివికూడా వస్తున్నవి అని కావలసినపని చెయ్యటం మానేస్తామా ? "నహి భిక్షుకాః సంతీతి స్థాల్యో నాధిశ్రీయంతే, నహి మృగాః సంతీతి యవా నోప్యంతే"—మధుకరం వాళ్లతో బాధపడలేక వంట మానేస్తామా ! మృగాలు ఉన్నవిగదా అని పైరువెయ్యకుండా ఊరుకుంటామా ? బాధానివారణకు ఉపాయం ఆలోచించాలిగాని—

ఒకశబ్దం ఎక్కడో కొద్దిగా మాఱినంతమాత్రాన మఱియొక శబ్దమైపోదు. "ఏకదేశవికృత మనన్యవత్." తోకతెగితేమటుకు కుక్క కుక్క కాకుండా పోతుందా ? ఒకశబ్దం ఇంకొకశబ్దంమాదిరి ప్రవర్తించినంతమాత్రాన ఆశబ్దంగా మాఱిపోదు. "నహి గోధా సర్పంతీ సర్పణా దహిః భవతి"—ఉడుము సర్పగతిని అవలంబించినమాత్రాన సర్పమైపోతుందా ?

పశుపక్ష్యాదులు హర్షంచేత తిండికొఱకు, ఆశ్రయంకొఱకు మట్టివెదజల్లుతున్నవి అనే అర్థంలో 'అపస్కిరతే' అని ఆత్మనేపదం, 'సుట్' వస్తుంది. "అపస్కిరతే వృషో హృష్టః—కుక్కుటో భక్ష్యార్థీ, శ్వా ఆశ్రయార్థీ"—అంబోతు సంతోషంచేత మట్టి వెదజల్లుతుంది; కోడి తిండికోసం; కుక్క ఆశ్రయం కోసం. ఆవులు తల్లిని పోలుతై, గుఱ్ఱాలు తండ్రులని—"పైతృక మశ్వా అనుహరంతే, మాతృకం గావః"

పూజచేస్తున్నాడు అనే అర్థంలో 'ఉపతిష్ఠతే' అని ఆత్మనేపదం రావాలి. సమీపించుచున్నాడు అన్నప్పుడు పరస్మైపదమే. ఇది ఉదాహరించేందుకు పతంజలి రెండుశ్లోకాలు చదువుతాడు. "బహూనా మప్యచిత్తానాం ఏకో భవతి చిత్తవాన్, పశ్య వానర సైన్యేఽస్మిన్ యదర్క ముపతిష్ఠతే. మైవం మంస్థాః సచిత్తోయ మేషోపి హి యథా వయమ్, ఏతదప్యస్య కాపేయం యదర్క ముపతిష్ఠతి."—చలచిత్తమైన ఈ కోతిగుంపులో ఆ కోతి ఒక్కటే సచిత్తమైనది—అది ఒక్కటే సూర్యుడిని ఉపాసించుచున్నది కాబట్టి అని ఒకరన్నారు. మిగిలిన కోతులకు కోపంవచ్చి అంటున్నవి: "అలాగు అనుకోవద్దు. మేము ఎటువంటి మనస్సుగలవాళ్లమో అదీ అటువంటిదే. సూర్యుడికి అభిముఖమైఉన్నది అని అంటే, అదికూడా కోతి చేష్టల్లో లెక్క."

మనం మాట్లాడుకున్నప్పుడు తప్పులు పట్టదలచుకుంటే చాలాకనపడుతై. సాలెవాడిదగ్గఱకు వెళ్లి "ఈనూలుతో బట్ట నేసిపెట్టు" అంటే వాడు తెల్లబోతాడు. నేస్తే తయారు అయ్యేది బట్ట. ఇదే బట్ట అని అనకుంటే, నెయ్యవక్కఱలేదు. బట్ట నేసిపెట్టమనటం విప్రతిషిద్ధం. అయితే భావిసంజ్ఞను ఇప్పుడే ప్రయోగించాడు కనుక 'తప్పులేదు' అని తర్కించి అప్పుడు ఒప్పుకుంటాడు. "భావినీ ఖల్వేషా సంజ్ఞాఽభిప్రేతా. సమస్యేవాతవో యస్మిన్నుతే శాటక ఇత్యేత ద్భవతి" శాస్త్రంలోకూడా ఇటువంటి ప్రయోగాలు తప్పుగావు. లోకంలో ప్రయోగం ఉన్నదిగనుక. కాని అన్యోన్యాశ్రయం ఉంటే తప్పు ఔతుంది. 'వృద్ధి రాదైచ్' అని మొదటిసూత్రంలో ఆకార, ఐకార, ఔకారాలకు పాణిని వృద్ధి సంజ్ఞ విధిస్తాడు. వ్యాకరణశాస్త్రంలో అంతటా పూర్వోచ్చారితం సంజ్ఞ,

పరోచ్చారితం సంజ్ఞ. ఈ సూత్రంలో పాణిని ఆ నియమం పాటించలేదు. ఇటుది అటూ, అటుది ఇటూ మార్చాడు. ఏమయ్యా ఈ విపరీతం అంటే 'మంగళాదీని హి శాస్త్రాణి ప్రథంతే, వీరపురుషకాణిచ భవంతి, ఆయుష్మత్పురుషకాణిచ, అధ్యేతారశ్చ వృద్ధియుక్తా యథాస్యుః"—వృద్ధిశబ్దం ఆదిలో మంగళంకోసం ప్రయోగించాడు. అధ్యేతలు వీరులై, వృద్ధియుక్తులై, ఆయుష్మంతులై ఉండుటకు శాస్త్రంలో ఈ విధంగా మంగళకరమైన శబ్దం మొదలు ప్రయోగిస్తారు అని సమాధానం పతంజలి చెప్తాడు. మళ్లీ ఆక్షేపం వస్తుంది. ఈ సూత్రంలో సంజ్ఞ తెలియాలంటే, సంజ్ఞ ఏమిటో అర్థం కావాలి; సంజ్ఞ అర్థంచేసుకుందామంటే సంజ్ఞ తెలిస్తేనేకాని అది తెలియదు. ఇతరేతరాశ్రయదోషం పట్టింది. కట్టివేసిఉన్న పడవకి ఇంకొక పడవని కట్టివేస్తే నీటిలో మునుగుతున్న వాడిని రక్షించుటకు అది ఉపయోగించదు. అలాగే ఈసూత్రంలో కూడాను.

ఈ విధంగా వాదోపవాదాలతో మహాభాష్యం నిండిఉంటుంది. కొన్నిచోట్ల ఈ వాదములవలన చక్రకమూ (Argument in a circle), అనవస్థ ఏర్పడితే ఆ ఆక్షేపం అక్కడికి తుంచివేస్తాడు, మళ్లీ చుట్టు తిరగకుండా. వ్యాకరణశాస్త్రానికి పాణిని ఊపిరి పోశాడు; కాత్యాయనుడు బలంకలుగజేశాడు; పతంజలి అందం తెచ్చిపెట్టాడు.

౨

వైదికవిజ్ఞానం వెదజల్లుతూ, అంతటితో తృప్తి పొందక లోకజ్ఞానం కలిగి కేవలమూ గ్రంథగ్రస్తుడై తనలో తను ముడుచుకొనిపోకుండా తన ప్రతిభచేత అందరిని ముగ్ధులను చేస్తూ, ధనమార్జించి, వైదికకర్మానుష్ఠానానికి ముప్పులేకుండా ఐహికసుఖం అనుభవించి, చమత్కారప్రియమైన స్వభావం సూచించుతూ కంటిలోనుంచి తొణుకుతున్న తరలదృక్కులతో ఒకపక్కన శిష్యసందోహానికి చక్కిలిగిలి పెడుతూ, ఇంకొకపక్కన ప్రతివాదముకొఱకు వచ్చినవాళ్లని సమ్మోహితులను చేస్తూ, స్వరరూపంతో, పింగలకపిలకేశములతో, ఆచారవంతుడై శుచిగా, సుష్ఠుగా భోజనంచేసి, సుఖోపవిష్టుడై శిష్యులకు సుగమంగా ఉండేలాగున పాఠంచెప్పుతూఉన్న మూర్తీభవించిన శబ్దబ్రహ్మనుగా పతంజలిని మనము ఊహించుకోవచ్చును. సూత్రాలకు ఉదాహరణ-ప్రత్యుదాహరణాలు ఇవ్వటంలో ఆయన ఒక విశిష్టతను కనబరుస్తాడు. అందరికీ అనుభవంలో ఉన్న సంగతులు జీవద్భాషలో పలుకుతాడు. ఆయనమాటలు చెవికిపోకగానే కంటికి చిత్రం కట్టినట్టు అర్థమవుతుంది.

'అబ్రాహ్మణుని తీసుకొనిర'మ్మని చెప్తే, మట్టిముద్ద ఒకటి తీసుకొనివచ్చి 'అబ్రాహ్మణుడు వచ్చాడు' అంటే పొసగదు. బ్రాహ్మణసదృశుడు, బ్రాహ్మణభిన్నుడు అయిన మిగిలిన వర్ణంవారినే తీసికొనిరావాలి. బ్రాహ్మణుడైయుండికూడా బ్రాహ్మణగుణాలు లేకపోతే వాడినికూడా 'అబ్రాహ్మణుడు' అనవచ్చు. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రశబ్దాలు గుణసముదాయమందే వర్తించునై. "తపఃశ్రుతంచ యోనిశ్చేత్యేతద్బ్రాహ్మణకారకమ్, తపఃశ్రుతాభ్యాం యో హీనో జాతి బ్రాహ్మణఏవ సః"—తపస్సు, అధ్యయనం, జన్మ ఈ మూడూ ఉంటే బ్రాహ్మణుడు. ఒక్క జన్మచేతనే బ్రాహ్మణుడైనవాడు ఏమి బ్రాహ్మణుడు! "అబ్రాహ్మణోఽయం తిష్ఠన్ మూత్రయతి, తిష్ఠన్ భక్షయతి"—నుంచొని మూత్రవిసర్జనం చేసేవాడు, నుంచొని తినేవాడు, వాడు జన్మచేత బ్రాహ్మణుడైనప్పటికీ అబ్రాహ్మణుడే; గుణహీనుడు కాబట్టి. బ్రాహ్మణుని పిలుచుకొనిరమ్మని అంటే, వెళ్లి 'గౌరం, శుచ్యాచారం, పింగలం, కపిలకేశం'—తెల్లగా, శుచిగా, పింగలకపిలకేశములతో, బ్రాహ్మణలక్షణాలతో ఒప్పారుతున్న వాడిని చూసి పిలుచుకొనివచ్చి, తరువాత వీడు జాతివలన బ్రాహ్మణుడు కాడు అని తెలుసుకోవచ్చును. అంతేగాని బ్రాహ్మణుని పిలవమన్నాడుగదా అని నల్లగా మినుములరాశిలాగ కొట్టుమీద కూర్చున్న వాడిని చూసి వీడు బ్రాహ్మణుడు అని పిలుచుకొని వస్తాడా? "నహ్యయం కాలం మాషరాశివర్ణం ఆపణే ఆసీనం దృష్ట్వా అధ్యవస్యతి బ్రాహ్మణోఽయ మితి."

మామూలుగా ప్రకృతిని, ప్రత్యయాన్ని విడదీసి ఎంతవఱకు ప్రకృతి, ఎంతవఱకు ప్రత్యయం ఉన్నదీ చెప్పవచ్చును. కొన్నిచోట్ల ఎంతవఱకూ ఏది ఉన్నదో తెలుసుకోలేము. ఏ అవకాశంలో (Proportion) నీరూ పాలూ కలిసిఉన్నవో తెలుసుకోలేనట్టు. "క్షీరోదకే సంపృక్తే, కస్మిన్నవకాశే క్షీరం, కస్మిన్నవకాశే ఉదకమితి న జ్ఞాయతే."

సూత్రంచేత ఒకరూపం తయారు అయినప్పటికీ పతంజలికి ఇంకొకరూపం ఇష్టం అయితే అదికూడా వాడవచ్చును. దానిని 'ఇష్టి' అంటారు. ఒకసూతుడికీ (రథచోదకుడు),ఒక వైయాకరణుడికీ తగాదావచ్చింది.

"వై —ఈ రథానికి 'ప్రవేత' (సారథి) ఎవరు?

సూ—నేనూ ఈ రథానికి 'ప్రాజిత' (సారథి).

వై —అపశబ్దం ప్రయోగించుచున్నావు.

సూ—దేవానాంప్రియులకు (మూర్ఖులకు) సూత్రప్రాప్తమైన రూపమే తెలుస్తుంది. ఇష్టివలన వచ్చిన రూపం తెలియదు. 'ప్రాజిత' అనే రూపం కూడా ఉన్నది.

వై —ఈ 'దురుతుడు' నన్ను తిట్టుచున్నాడే!

సూ—సూతశబ్దం 'వే' ధాతువునుంచి రాలేదు. 'సూ'ధాతువునుంచి వచ్చింది. నన్ను తిట్టదలచుకుంటే 'దుఃసూత' అని అనాలి."

'అజ' అనే ధాతువునుంచి 'ప్రవేత' అనే రూపం సూత్రంవలన 'వీ'అనే ఆదేశం పొంది వచ్చింది. ఇష్టివలన ఆదేశం లేకుండా అధాతువునుంచే 'ప్రాజిత' అనే రూపం వచ్చింది. ఈ ఇష్టి వైయాకరణుడికి తెలియలేదు. అదేకాకుండా, సూతశబ్దం 'వే' ధాతువునుంచి వచ్చిన క్తప్రత్యయాంతము అనుకొని, సు + ఉత సూత అన్నప్పుడు మంచిసారథిఅనే అర్థం వచ్చింది అని భ్రమపడి, వాడిని తిట్టదలచుకున్నాడు కాబట్టి దుర్ + ఉత = దురుత అని తన అజ్ఞత్వాన్ని వెలిబుచ్చాడు. 'వే' ధాతువునుంచే 'ఉత' శబ్దం వచ్చింది గాని సూతశబ్దానికి, దానికి సంబంధంలేదు. 'ఇష్టి' కున్నప్రాముఖ్యం ఈ సంభాషణవలన తెలుస్తుంది.

ఆర్యావర్తం ఎంతవఱకో పతంజలి చెప్తాడు, తూర్పు—ఆదర్శపర్వతం, పడమర—కాలకవనం. దక్షిణం—హిమవంతం, ఉత్తరం—పారియాత్రం. ఈ హద్దులమధ్య ఉన్నదంతా ఆర్యావర్తం. కంచుకంచంలో భోజనం చెయ్యడం పతంజలి చెప్తాడు. 'ఆయుర్ఘృతం'—నెయ్యి తాగితే ఆయుర్వృద్ధి. 'దధిత్రపుసం ప్రత్యక్షో జ్వరః'—పెరుగు (ఏ లేగటి పెరుగో) తాగితే జ్వరం ప్రత్యక్షమౌతుంది. "మూత్రాయ కల్పతే యవాగూః, ఉచ్చారాయ యవాన్నం"—(బార్లీ) గంజి తాగితే మూత్రం, యవాన్నం తింటే మలం అధికంగా అవుతై.

డబ్బు సంపాదించాలంటే నాలుగు ఉపాయాలు. "స్వం నామ చతుర్భి రేతత్ప్రకారై ర్భవతి: ౧. క్రయణాత్—వ్యాపారం, ౨. అపహరణాత్—దొంగతనం, ౩. యాచ్ఞయా—ముష్టి, ౪. వినిమయాత్—మార్పిడి. ఇన్ని తిప్పలు పడి ప్రజలు సమృద్ధి చెందుతారు. "శయానా వర్ధతే దూర్వా"—గడ్డి పడుకునే వర్ధిల్లుతుంది; "ఆసీనం వర్ధతే బిసం"—నిటారుగా కూచోని తామరతూడు ఎదుగుతుంది. ఎంత కష్టపడి ఎంత సంపాదించినా "యశ్చిరం జీవతి స వర్షశతం జీవతి"—మహాబతికితే నూరేళ్లే. ఆతర్వాత యముడు 'అహరహర్నయమానో గామశ్వం పురుషం పశుమ్, వైవస్వతో న తృప్యతి సురాయా ఇవ దుర్మదీ'—పశువులనీ, మనుష్యులనీ దినదినం తీసుకొనివెళ్లుతూ కూడా తృప్తి అనేది పొందడు—మత్తిలినవాడు సురచేత తృప్తి పొందనట్టు.

సమానవర్ణం అయినప్పటికీ ఆవు ఎఱ్ఱగా ఉంటే 'లోహితం' అంటారు. గుఱ్ఱం ఎఱ్ఱగా ఉంటే 'శోణం' అంటారు. ఆవు నల్లనిదైతే 'కృష్ణం' అంటారు, అదే రంగు గుఱ్ఱానికి ఉంటే 'హేమం' అంటారు. ఆవు తెల్లనిదైతే 'శ్వేతం', గుఱ్ఱం తెల్లగా ఉంటే 'కర్కం' అంటారు.

ఒకటి అడిగితే ఇంకొకటి చెప్పటం ఎప్పుడూ ఉన్నదే. "ఆమ్రాన్ పృష్టః కోవిదారా నాచష్టే"—మామిడిసంగతి అడిగితే కోవిదారంసంగతి చెప్పటం అదే.

ఏ నిమిత్తాన్ని అనుసరించి పని చేస్తున్నారో ఆ నిమిత్తవాచి సప్తమీవిభక్తిలో ఉండాలి అన్నారు. పతంజలి ఉదాహరించాడు—"చర్మణి ద్వీపినం హంతి, దంతయోర్హంతి కుంజరమ్, కేశేషు చమరీం హంతి సీమ్ని పుష్కలకో హతః"—చర్మంకోసం పులిని చంపుతారు; దంతాలకోసం ఏనుగని; జుట్టుకోసం చమరీ మృగాన్ని; కస్తూరికోసం కస్తూరిమృగాన్ని.

ఉత్పాతం జ్ఞాప్యమాన మైతుంటే చతుర్థీవిభక్తి వస్తుంది. "వాతాయ కపిలా విద్యు దాతపా యాతిలోహినీ, పీతా భవతి సస్యాయ దుర్భిక్షాయ సితా భవేత్"—కపిలవర్ణంగా మెఱుపు ఉంటే గాలి వీస్తుంది; ఎఱ్ఱగా ఉంటే ఎండ బాగా కాస్తుంది; పచ్చగా ఉంటే సస్యసమృద్ధి; తెల్లగా ఉంటే దుర్భిక్షద్యోతకం.

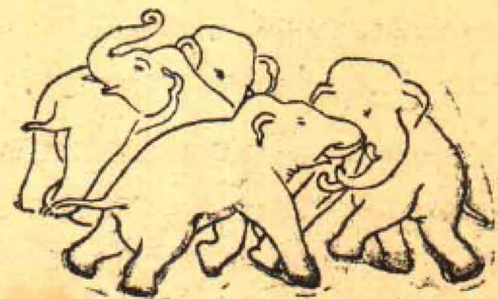
పెద్దవాళ్లు వచ్చినప్పుడు చిన్నవాళ్ల ప్రాణాలు లేచిపోతై. చిన్నవాళ్లు లేచి అభివాదన చేస్తే ఆ ప్రాణాలు తిరిగివస్తై. "ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రామంతి యూనః స్థవిర ఆగతే, ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పున స్తాన్ ప్రతిపద్యతే" ఈ శ్లోకం మహాభాష్యంలోనే కాకుండా మహాభారతంలోనూ, మనుస్మృతిలోగూడా ఉంది. ఎవరు ఎందులోనుంచి గ్రహించారో! 'ఏతి జీవంత మానందో' అనే వాక్యం భాష్యంలో ఉన్నది. "ఏతి జీవంత మానందో నరం వర్ష శతాదపి" అనే శ్లోకం రామాయణంలో ఉన్నది. పతంజలికి, మిగిలినవారికి గల పౌర్వాపర్యం ఎప్పటికైనా పరిశోధకులు నిర్ణయించకుండా విడిచిపెట్టరు. "వరతను సంప్రవదంతి కుక్కుటాః" అని భాష్యంలో ఒక వాక్యం. కుమారదాసు వ్రాసిన జానకీహరణం అనే గ్రంథంలో ఒక శ్లోకంలో ఒక పాదంగా ఈవాక్యం కనబడుతుంది. కుమార దాసుని గుఱించి లోకంలో ఒక శ్లోకం ఉన్నది. "జానకీహరణం కర్తుం రఘువంశే స్థితే సతి, కవిః కుమారదాసశ్చ రావణశ్చ యదిక్షమః"—జానకీహరణం అనే తప్పపని ఇద్దరుచేశారు. ఒకడు రావణుడు. రఘురాముడు ఉండగానే ఈయన ఈపని చేశాడు. రెండు, కుమారదాసు. రఘువంశం ఉండగా మళ్లీ ఈయన జానకీహరణం అని వ్రాశాడు. ఈ శ్లోకాన్నిబట్టి కాళిదాసుకంటే, కుమారదాసుకంటే తరువాత వస్తున్నాడు పతంజలి అని చెప్పేవాళ్లు ఉన్నారు. శ్లోకంలో ఇమిడేలాగున ఈ వాక్యంఉన్నది అని కుమారదాసు తన శ్లోకంలో ఇరికించుకున్నాడేగాని పతంజలి చాలా ప్రాచీనుడని శిష్టశిరోమణులు అనుకుంటారు. ఈ విధమైన వాదమే భ్రామకకవిని, పతంజలినిగురించి ఇంకొకటి ఉన్నది.

సుశబ్దజ్ఞానంవలన ధర్మం కలుగుతున్నది అన్నారు. అయితే ఒక్కొక్క శబ్దానికి అనేకఅపశబ్దాలు; శబ్దజ్ఞానం ఉన్నవాడికి అపశబ్దజ్ఞానంకూడా ఉంటుంది; కాబట్టి అధర్మం మరీ ఎక్కువ కలుగుటలేదా అని ఆక్షేపించుతే జ్ఞానపూర్వక ప్రయోగమందే ధర్మమని వేదం చెప్పినది. 'శబ్దప్రమాణకా వయమ్'—వైయాకరణులు శబ్దప్రమాణకులు. వ్యవహారకాలంలో సాధుశబ్దప్రయోగంవలన వాగ్యోగవిదుడైన వాడికి పరలోకంలో అనంతమైన జయం కలుగుతుంది అని వేదవాక్కు. అయితే, ఈ బ్రాహ్మణి ఒకమాట అనటానికి ఇంకొక మాట అన్నది అని చెప్పవలసివచ్చినపుడు ఆవిడ ఉపయోగించిన అపశబ్దం మనం ఉపయోగించితే అధర్మం వెంటనే చుట్టుకుంటుందా? లేదు. శిష్టులైనవాళ్లని అనుకరించితే అభ్యుదయం కలుగుతుంది. వారు ఈ విధంగా సత్రం నిర్వహించుతారు అని మనంగూడా ఆవిధంగా సత్రం నిర్వహించితే అభ్యుదయం కలుగుతుంది. వాళ్లు ఈ విధంగా కల్లు తాగారు అని మనంకూడా కల్లు తాగి చూపిస్తే తప్పే. కాని అప్రతిషిద్ధమైనది, శాసింపబడనిది చేస్తే తప్పూ లేదు, ఒప్పూ లేదు. వాడు ఇలాగ నవ్వుతున్నాడు, ఇలాగ గోకుతున్నాడు, ఇలాగ వాడికి ఎక్కిళ్లు వస్తున్నవి అని వాడిని అనుకరించితే దానివలన అభ్యుదయం లేదు, దోషం లేదు. అపశబ్దం అనుకరణలోనేతప్ప ఇంకొకచోట కనబడకూడదు. అర్థంలేని చదువూ వ్యర్థమే. బూడిదలో ఎంతుకట్టె ఎంత మండుతుందో అంతే అది. వాగ్విదుడైనవాడికి వాక్కు నిజస్వరూపాన్ని వ్యక్తపఱుచుకు-

టుంది. సువాసన్ను ధరించిన భార్య నిజరూపాన్ని భర్తకు అర్పించినట్టు—"ఉతో త్వస్మై తన్వం విసస్రే, జా యేవ పత్య ఉశతీ సువాసాః."

వ్యాకరణంచేత సాధువైనది గదా అని ప్రతి శబ్దానికీ ప్రయోగం లేదు. అప్రయుక్తమైన శబ్దాలు ఉన్నై. 'వండాడు' అనటానికి 'పేచ' అనవచ్చు. 'చేశాడు' అనటానికి 'చక్ర' అనవచ్చు. కాని ఇవి ప్రయోగంలో లేవు అని భాష్యం. మాఱుమూలశబ్దాలు వ్యాకరణంచేత సాధువైనప్పటికీ ప్రయోగించకూడదు. ధాతువుకు ఇష్టం వచ్చినట్టు ముందు ఉపసర్గ చేర్చ కూడదు. శిష్టప్రయోగం ఎలా ఉందో కనిపెట్టి వాడాలి. 'అవాద్గ్రః' అని సూత్రం. 'అవ' పూర్వకమైన 'గౄ'ధాతువుకు ఆత్మనేపదం విధించాడు. గౄధాతువు రెండుచోట్ల ఉన్నది. 'గిరతి' అనే రూపం కలది ఒకటి; 'గృణాతి' అనే రూపం కలది ఒకటి. ఈరెంటిలో దేనికి వర్తించుతుంది ఈసూత్రం అంటే, 'గిరతి'అనేదానికే. 'గృణాతి' అవపూర్వకంగా ప్రయోగింపబడదుగనుక. "గృణాతి స్త్వవపూర్వకో నప్రయుజ్యత ఏవ" అని భాష్యం. కాబట్టి అపశబ్దప్రయోగమూ చెయ్యకూడదు; అప్రయుక్తశబ్దప్రయోగమూ చెయ్యకూడదు.

సంస్కృతంలో 'ళ' కారం లేదు. ఎ, ఒ-లు (హ్రస్వాలు) లేవు. తెలుగువారు అవి తమ భాషలో ఉన్నవికాబట్టి తెలుగు ఇంకా సంపూర్ణమైన భాష అని ముచ్చటపడతారు. సంస్కృతంలో 'ళ' కారానికి లోకంలో ప్రయోగం లేదు. వేదంలో ఉన్నది 'అగ్ని మీళే' అని. అలాగే ఎ, ఒ లకు కూడా ఛందోగంలో సాత్యముగ్రిరాణాయనీయుల వేదపరిషత్తులో 'సుజాతే, విశ్వసూనృతే' అని హ్రస్వప్రయోగం కనబడుతుందట. మిగిలిన వేదంలో కాని, లోకంలో గాని హ్రస్వప్రయోగం లేదు. లేవు అంటే వాటి సంగతి తెలియదని గాదు. ఏ, ఓ-లు సంధ్యక్షరాలు. అ + ఇ కలిసి ఏ; అ + ఉ కలిసి ఓ అయినవి. రెండుమాత్రలు ఉన్నవి కాబట్టి అవి దీర్ఘంగానే ప్రయోగించటం న్యాయ్యం. అరబ్బులో 'ఝ', హిందూస్థానీలో 'ఖ' వగైరా శబ్దాలు వికృతంగా చప్పుడౌతై. అవి వ్రాతకు లొంగే అక్షరాలు కావు. ఈధ్వని సంస్కృతంలో లేదు అని కొందరు అంటూఉంటారు. మొద్దునాలుకవాడు. తేలిక నాలుకవాడిని ఆక్షేపించితే ఎంత బాగుంటుందో అంత అందంగా ఉంటుంది ఈ ఆక్షేపం. సంస్కృతంలో ప్రత్యక్షరం ఉత్పత్తిస్థానాన్ని, ప్రయత్నభేదాన్ని అనుసరించి నిర్ణయించబడింది. పాణినీయ శిక్షలో "వ్యాఘ్రీ యథా హరేత్ పుత్రాన్ దంష్ట్రాభ్యాం నచ పీడయేత్, భీతా పతనభేదాభ్యాం తద్వద్వర్ణాన్ ప్రయోజయేత్"—పులి తన పిల్లలని పళ్లతో కఱచి తీసుకొనివెళ్లుతుంది. పిల్ల కింద బడకుండా గట్టిగా పట్టుకుంటుంది; దానికి నొప్పి తగలకుండా ఉండేఅంత వదులుగానూ పట్టుకుంటుంది. ఆవిధంగా వర్ణాలు ఉచ్చరించాలి. సంస్కృతం సంస్కరింపబడిన భాష. అది ఎంత కృషిచేస్తే అంత ఉపోద్బలకంగా ఇతరభాషలకు ఉంటుంది. ప్రాకృతుడు బాగుపడాలి అంటే సంస్కృతుడి సహవాసం చెయ్యాలి.

జనకకృత శుకపరీక్ష

— శ్రీ నోరి నరసింహశాస్త్రి —

ఒక్క ముహూర్తావధి యట - నక్కరణిఁ నిల్వ శుకుఁడు నాలో నతనిఁ
ఒక్క నృపామాత్యుఁడు కని - మ్రొక్కి వడి ద్వితీయ కక్షలోనం జేర్చెన్.

అం దొక రమ్యమా నుపవనావని యొప్పు మరందబిందుని
ష్యందము దిగ్దిగంతరవిసారిపరాగము విభ్రమన్మదేం
దిందిరశారికాపికసమీరితరావము కేలిదీర్ఘికా
నందితరాజహంసము మనఃప్రభవోజ్జ్వలమందిరంబునై.

ఆ వనభూమిమధ్యఁ జెలువారు నొకానొక శాంతకాంతి రా
జావసథంబు; వ్యాససుతు నందు వసింపఁగఁ జేసి పూజ్యసే
వావిధు లెల్లఁ దీరిచి యవారణమైఁ బరిచర్యసేయ వే
శ్యావనితాశతంబు శుకు సన్నిధి నుంచె నమాత్యసింహమున్.

ఆ పడతుల్ నవోదయితయౌవనకోమలగాత్రలంగజో
ద్దీపకదీపికాసదృశ దివ్యదృగంతలు చక్రవృత్తశై
లోపమపీవరోన్నతపయోధరనమ్రలు శ్రోణిభారసం
దాపితమత్తయాన లల దైవతభామల జోడు లందఱున్.

వారలు కాకలీకలరవప్రియ కంఠలు, గీతరాగని
స్సారణ చారణీకళలు, సారచతుర్విధవాద్య వాదనా
ధీరలు, నృత్యవిద్య నవధీరితరంభలు, కామదేవదీ
క్షారుచిపానశౌండలు ప్రగల్భలు మంజువచోవిచాలనన్.

శుకునంగంబుల నిండుజవ్వనపు రోచుల్ చిందులాడన్, సుధాం
శుకళాస్నిగ్ధములై ముఖంబున స్మితజ్యోత్స్నల్ వెలుంగొంద, శా
రికలన్ గీరపికాళిఁ గేరెడు వచఃశ్రీ పొంగువారంగ ద
ర్పకరమ్యాద్భుతరూపుఁ గాంచి వనితల్ కామార్తలై రందరున్.

ఎన్నఁడు నొరులనె తమచేఁ - బన్నిన మోహంపు టురులఁ బట్టుచుఁ బరపా
శోన్నతి యెఱుఁగని నట్టువ - లన్నా, విజ్ఞానముగ్ధ లగు టది యరుదే!

వలయు సపర్యలన్ సలుపఁ బంచి యమాత్యుఁడు నిష్క్రమింప, నా
లలనలు పంచబాణభరలాలసలై శుకుఁ జేరి, తియ్యప
ల్కుల చవి చూపుచున్ గుసుమకోమలపాణుల నూది, గారుడో
పలచితకుట్టిమం బల సువర్ణగృహంబునఁ ద్రిప్పి రెల్లెడన్.

దేశకాలోపపన్నేష్ట దివ్యవివిధ - మృష్టరుచిరాన్నకలన సంతుష్టుఁ జేసి
వారవనిత లర్చించిరి పరమభక్తి - శుకు యథాశాస్త్రనిర్దిష్ట శుద్ధవిధిని.

వా రంతన్ శుకుఁ గేళికావనములో వాహ్యాళికిం బోవఁగాఁ
బ్రేరేపించి ప్రియోక్తులన్ వనతరుశ్రీ చూపి వర్ణించుచున్
శారీకోకిలకేకికాకలరవస్వానంబు విన్పించుచున్
జేరందీసిరి దీర్ఘికాతటము కాంచీనాదముల్ పొంగఁగన్.

పాణి పాణిఁ దెమల్పఁ బద్మపాణి యొకర్తు బిగియనూఁదఁడు విడిపించుకొనఁడు
కనుదూపులు నిగుడ్పఁ గామాక్షి యొకతుక తూలఁడు లోలుఁడై తొలగి కనఁడు
గోటఁ జెక్కిట గీటఁ గోపన యొక్కతె పులకరింపఁడు చెంపఁ బులుముకొనఁడు
పెదవంటి ముద్దాడ బింబాధర యొకర్తె మరుముద్దిడఁడు మోము మలచికొనఁడు,
కాము బారిఁ జిక్కి కామిను లాశుకుఁ - జుట్టుముట్టి చిక్కుపెట్టుచుండ
పట్టువడఁడు వారిఁ బదరఁడు తొలగఁడు - పాదుకొల్పి మాతృభావ మెడఁద.

మారుఁడు తోలఁగా నొక కుమారిక పోదిగనాడి సిగ్గు, పై
జారఁగఁ బైఁట నిక్కిన కుచద్వయితో శుకు రొమ్ము గ్రుమ్మి చే
యూరఁ గవుంగిలింపఁ, జనులంట శుకుం డరచేత నల్ల, పొం
గారెను బాలు కన్నశిశు వంటిన జాలున దాని చన్నులన్.

ఆకలితీర్పఁజాలు రుచిరామ్రఫలం బటువోలె చూపుకుం
దాక దురాశ దీపిక నితాంతము చుట్టి నిరాశఁ దూలు న
్రాక పతంగమట్లు దగయూర మరీచికనీటికిన్ మృగా
నీకమురీతి నంటి, శుకునిం బడయంగనైరి కామినుల్.

సాయంకాలవనాంతవాయువులు సంచారింప నాశాళి వే
శ్యాయోపల్ రచియించి రొక్క సుమశయ్యన్ నేరుపొప్పన్ వరా

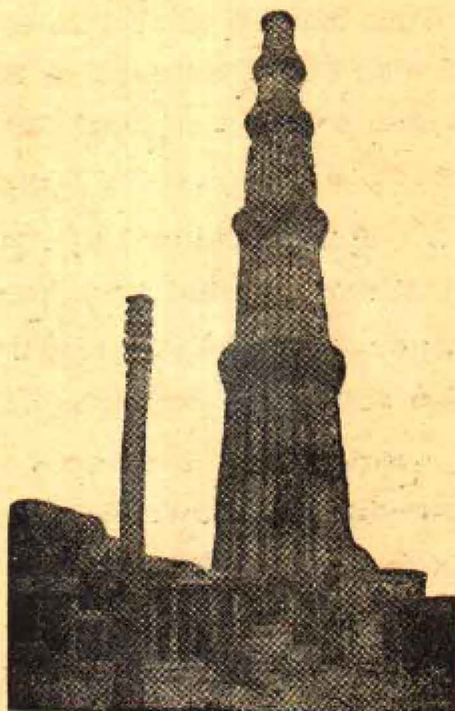
ధ్యాయత్తాస్తరణంబుగా సురభిదీపారార్తికంబై శుకా
హ్యాయార్థంబుగ దివ్యరమ్యవివిధోపస్కారపూర్ణంబుగాన్.

శుకుఁ డాబాలల గోల యల్ల తొలగన్ జూపోపి యందున్న వా
పికనీటన్ గుశపాణియై కరపదాస్థే పాత్రశౌచాత్ముఁడై
యకలంకస్థితి నేకచిత్తుఁడయి సంధ్యాకృత్యముల్ దీర్చి యం
దాక యామంబు నివాతదీపికలతో నొప్పారె ధ్యానించుచున్.

ధ్యానానంతరమందుఁ దద్రచితశయ్యాసీమ మై వాల్చి తా
రానాథోదయమీలితాబ్జముల మేరన్ నేత్రముల్ మూయఁగా
ఆ నాళీకనిభాస్య లాడి రట మంద్రాలాపసాంద్రంబుగా
జో నా ముద్దులబాల, జో శుకశిశూ, జో యం చయత్నంబుగన్.

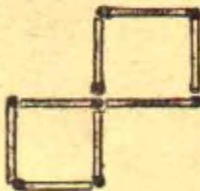
శుకుఁడు యామద్వయము సుఖసుప్తి నొంది-అంత పాశ్చాత్యయామినీయామ మెల్ల
ధ్యాన సంస్థితుఁడై స్నాన మాచరించి-తీర్చి ప్రాతఃక్రియల్ పొల్చె స్థిరమతియయి.

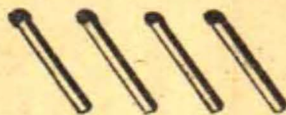
(మదీయ 'శ్రీ దేవీభాగవతము'నుండి)

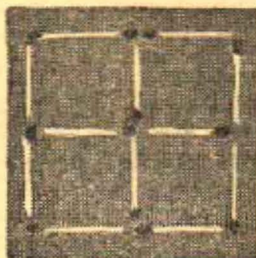
తక్కువ త్యాగముతో డబ్బును, ఎట్లు ఎక్కువ విలువ చేసి కొనవచ్చును?

AC 92 TG

సమస్య:— నాలుగు అగ్గిపుల్లలతో రెండు చదరము లను నాలుగు చదరములుగా మార్చుడు.

జవాబు:— అదనముగానుండు నాలుగు పుల్లలను పటములో తెలిపినట్లు ఉంచుడు.

నేర్పుగా నాలుగు పుల్లలను ఉంచుట మూలముగా అవి ఎనిమిది అగ్గిపుల్లలు చేయుపనిని చేయునట్లు చేయవచ్చును. ఆదే విధముగా మీ కుటుంబ ఆదాయ వ్యయముల పట్టీలో, మీరు దాచిన సొమ్మును ఏ విధముగా ఉపయోగించవచ్చునో తెలిసికొనిన పక్షమున ఆత్యధికలాభమును మీరు పొందవచ్చును. నేషనల్ సేవింగ్సు సర్టిఫికేట్లను కొనుడు. కొద్దికొద్ది మొత్తములను దాచుకొనగలవారికే ఇవి ముఖ్యముగా ఉద్దేశింపబడినవి.

నేషనల్ సేవింగ్సు సర్టిఫికేట్లు

వీటివలన కలుగు ముఖ్యమైన లాభములు ఏవనగా:—

1. మీరు నేషనల్ సేవింగ్సు సర్టిఫికేట్లను 5, 10, 50, 100, 500, 1000, లేక 5000 రూపాయిలకు కొనవచ్చును.

2. ఒక కుటుంబములోని ప్రతిమనిషియు (తీరుకవచ్చిన మనిషి లేక మైనరు) 5,000 రూపాయిలవరకు కొనవచ్చును. ఇద్దరుకలిసి 10,000 రూపాయిలవరకు కొనవచ్చును.

3. 12 సంవత్సరములలో వీటి విలువ 100 కి 50 వంతులు పెరుగును. పెట్టుబడిచేయు ఒక్కొక్క రూపాయి రూ. 1-8-0 లు అగును. ఇది గవర్నమెంటు పత్రము మీద ఇవ్వబడు అత్యధిక వడ్డీ.

4. వచ్చే వడ్డీమీద ఇన్‌కంటాక్సు కట్ట నవసరము లేదు.

5. 2 సంవత్సరములు దాటిన తరువాత వీటిని రొక్కముగకు మార్చుకొనవచ్చును. (5 రూపాయిల సర్టిఫికేట్ల విషయములో 18 మాసములు దాటిన చాలును)

6. కొద్ది మొత్తములను దాచుకొనగలవారు 1 రూపాయకు, 8 అణాలకు లేక 4అణాలకు సేవింగ్సు స్టాంపులను కొనవచ్చును. ఇట్లు కొనగా కొనగా, స్టాంపుల మొత్తము 5 రూపాయిలైనపుడు, వాటికి బదులుగా ఒక సర్టిఫికేటును పుచ్చుకొనవచ్చును.

7. సర్టిఫికేట్లు, స్టాంపులుకూడ పోస్టాఫీసులలో గాని, గవర్నమెంటువారి చేతనియమింపబడినఅధికారముపొందిన ఏజెంట్లవద్దగాని, సేవింగ్సు బ్యూరోలలో గాని దొరకును.

మీ సేవింగ్సు గ్రూపులో మీరు ఇప్పుడే చేరండి!

బిడ్డ ఆరోగ్యం

తల్లి ఆరోగ్యంపైన ఆధారపడివుంటుంది..

తన బిడ్డను పోషించి పెంచవలసినది, బిడ్డకు బలము, చైతన్యము కలిగించవలసినది తల్లి గనుక, బిడ్డ ఆరోగ్యం తల్లి ఆరోగ్యంపైన ఆధారపడివుంటుంది. శాంతి అశోకను ఇచ్చి తల్లి ఆరోగ్యాన్ని కాపాడండి. శాంతి అశోక ఆరోగ్య పోషక వస్తువులు గల ఉత్తమ రసాయనం. ఇందుకుతోడు, దీనితో స్త్రీల ఆరోగ్యాన్ని సమూలంగా నాశనంచేసే స్త్రీ వ్యాధులకు ఉత్తమ ఔషధమని పూర్వంనుంచి ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఓషధి 'అశోక' చేరివున్నది.

శాంతి అశోక

ఉత్తమ గర్భాశయ రోగనివారిణి

శాంతి కుటీరం
తణుకు—పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.
సోల్ ఏజంట్లు:-శ్రీ కృష్ణా జనరల్ స్టోర్సు, తణుకు.

ఉజ్వలమైన సతీత్వము

పండిత్ డి. గోపాలాచార్యులవారి

అరుణ

గర్భాశయరోగ నివారిణి.

అరుణ ఋతుదోషము లను పోగొట్టి, పరిపూర్ణ స్త్రీత్వమును ప్రసాదించ గల స్వయం సంపూర్ణ మగు ఔషధము. అట్టిదానిని విడువక సేవించినట్లయితే, మిమ్ము ఆరోగ్యవంతులను చేయుటయేగాక, మీ జీవన పరమావధి యగు అమందానందమును తప్పక యొసగును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం, లిమిటెడ్
టి-నగర్. . . . మద్రాసు.

EASTERNS 378.

సాహిత్యము-శృంగారము

— బెన్ రే రెడ్మన్ —

గత ఇరవైసంవత్సరాల ఈప్రాంతాలలో అమెరికన్ నవలాసారస్వతమందు మహావిపరీతమయిన విషయము మన కళ్లయెదుటే జరుగుతూవచ్చింది. పూర్తి వివరంగా చెప్పాలంటే, ప్రజాబాహుళ్యానికి విరివిగా అందుబాటౌతూన్న సారస్వతంలో ఈనాడు ఉన్నంత స్వేచ్ఛ, స్వైరవిహారం ఏనాడూ లేదు. తృతీయపురుషార్థాన్ని నిర్మొగమాటంగా బట్టబయలు చెయ్యటంలో చీనాపురాణాలూ, అరెటినో(Aretino), పెట్రోనియస్ (Petronius) ల పూర్వగ్రంథాలు మాత్రమే వీట్లతో కొంత తులతూగ గలుగుతాయేమో! కాని అరెటినో పచ్చిశృంగారం కోసమనే తన గ్రంథం వ్రాశాడు. పెట్రోనియస్ ఏకొద్దిమందినో ఉద్దేశించి వారికై వ్రాశాడు. చీనాపురాణం పండితబృందానికి కొద్దిమందికిమాత్రమే అర్థమయే గ్రాంథికభాషలో వ్రాశారు. నే చెప్పవచ్చిన దేమంటే ఇంతకుపూర్వం ఏ దేశంలోనూ, సామాన్యపఠయితే, ఈనాడు మనదేశంలో అయినంతగా జీవప్రధానమైన ప్రాకృతికర్మచర్చ కింతగా గురికాలేదు. ఈ పరిస్థితులు క్రమక్రమంగా అతిక్రాంతంగా, అంటే విమర్శపాత్రాలు కాకుండా ముందుకు చొచ్చుకొనివచ్చి ఈనాడు విమర్శకు అవశ్యకతను కల్పించాయి.

"రెస్టొరేషన్ కామెడీ"(Restoration Comedy) యే చాలా అల్లరిగా ఉండన్న రోజులు, డ్రెయిజర్ (Theodere Dreiser) రచనల స్థూలత్వాలే చాలా ఘోరంగా ఉన్నాయనుకొన్న రోజులు, కేబెల్ ద్వంద్వార్థాలూ, 'నగ్నస్ఫురణలూ, వక్రోక్తుల ప్రాగల్భ్యాన్ని పారచూచాయని అనుకొన్న రోజులూ, ఈ రోజులన్నీ జ్ఞాపకంచేసుకోటానికి, శత వృద్ధులము కానక్కరలేదు. మొన్న మొన్ననే గడిచాయి ఈ రోజులన్నీ. విక్టోరియాశకాన్ని అంటిపెట్టుకొని వచ్చిన తరాలవారంతా ఫీల్డింగ్, స్మాలెట్లు అనభవించిన స్వేచ్ఛావాతావరణాని కీర్ష్యచెందారు. ఆరోజుల్లో, ఎఱ్ఱబైండులలోఉండే బొక్కాషియో (Boccacio), బాండెల్లో (Bandello), రాబిలాస్ (Rabelais), హెప్టామెరన్, (Heptameron) గ్రంథరాజాలు గ్రంథవిక్రేతల రహస్యపుబీరువాలలోనూ, గ్రంథాలయాలలో ప్రత్యేక స్థానాలలోనూ మాత్రమే ఉండేవి. ఆనాడు అపరూపముగా ఉండే ఆ గ్రంథాలను చూడండి. ఈ నాడు గ్రంథవిక్రేతల బీరువాలు నిండిపొర్లుతూ ప్రజలందరికోసం గ్రంథమాలలు విరివిగా పంపకంచేస్తూన్న ఈ నవలలను చూడండి. వీట్ల పేర్లు చెప్పనక్కరలేదు. అక్షౌహిణీరూపంలో, నిముషాని కొక్కటిగా వెలువడుతున్నాయివి.

పూర్వపు నవలారచయిత తన నాయికానాయకులను శయనగృహకవాటంవద్దకు తీసుకురావటంతో తన పని పూర్తిఅయిపోయిం దనుకొనేవాడు. కాని ఆధునికనవలారచయితల ప్రబలయత్నాలన్నీ ఆ గదిలో అడుగుపెట్టడంతో ప్రారంభిస్తాయి. అమాయికపఠయితల మోములు సిగ్గుతో చెమరించకుండా, అష్టాక్షా-చుక్కలు-వీరోచితంగా ప్రవర్తించేవి. ఇప్పుడాచుక్కలన్నీ ఒక్కొక్కటే అన్నిఅన్ని పుటల విపులీకృత వచనవాక్యాలుగా మారిపోయాయి. ఎవరో Sumner వంటి మరీ పూర్వాచారపరాయణుడుతప్ప వాటిని చదివి సిగ్గుపడటము లేదు.

ప్రఖ్యాతనవలారచయితలు-అందులోనూ ముఖ్యంగా స్త్రీ రచయితలు - తమ నాయికలను ఎందరెందరి పక్కల్లోకి మార్చగలమా అన్న ఉత్సాహంలో పోటీలు పడుతున్నారు. వీరిలో కొంచెం తీవ్రస్వభావు

లైనవారు ప్రపంచశాంతిమహాసమావేశాలా పాలను బ్రాడ్‌కాస్ట్ చేయటానికై రేడియోఇంజనీయరు తయారయ్యే శాస్త్రప్రపరిమితుల్లతోటే, తీసుకొనే అత్యంత శ్రద్ధకోటీ సరిసమానమైన దీక్షాశ్రద్ధలతో మిథునక్రియా ప్రముఖసూత్రాలను సందర్శించుతారు. ఆపైన నాయిక చీరచెరగులు నేల జారటంతోటే నవలాకారుని రచనా విధానము (Technique) ప్రతిదృక్కోణంనుంచీ అనేక కెమేరాలతో ఫిల్ముతీస్తూన్న దర్శకుని ఉత్సాహాన్ని తలదన్నుతుంది. రచయిత తన రచన పతిమోజా పడి వ్రాస్తున్నాడన్న విషయం విదితమౌతూనేఉంది. కాని తరుచు ఆతను తను పొందినంత ఉత్సాహాన్ని చదువరిలో కలిగించలేకపోతున్నాడు. ఈ అతిసృష్టిలో మొగము మొత్తి రచయిత మనోరథం విఫలమై, విసుగు బుట్టిస్తుంది. శస్త్రవైద్యసమీకరణాలతో సమీపిస్తే శృంగారము వ్యాసప్రాయమై ఊరుకుంటుంది. రతి కృత్యాన్ని విపులంగా వర్ణించినకొద్దీ, ప్రేమరసు కావ్యంలో మ్యాగ్నుసర్వేక్ష ఆస్కారముంది.

ఒక్కటొక్కటిగా చిన్నచిన్న నింద్యగ్రామ్య పదాలనేవి గోడలూ కంచెలూ దాటి, అతిగౌరవనీయమైన గ్రంథాలయ ప్రచురణల అచ్చుకాగితాలలోకి క్రమక్రమంగా ప్రవేశించాయి. భయంభయంగా, నయంనయంగా దూరటం ప్రారంభించి, తమ నెత్తుపెట్టే వాళ్లు ఎవళ్లూ లేకపోయేటప్పటికి ధైర్య మినుమడింపజేసికొని, ఈ నాటికి అట్టి పదజాలంయావత్తూ, అతి గౌరవమైన అచ్చుపదాలమధ్యకూడా ఆదరణను పొందింది. ఒకనాడీమాటలు నిషిద్ధమయి, కేవలం నిషిద్ధాలయిన కారణంచేతనే ప్రబలశక్తివంతమయి ఉండి, ఈనాడు తక్కిన మాటలతోబాటు పరిపాటిగా అచ్చులో కనబడసాగేటప్పటికి, తక్కినవాట్లకో పాటయిపోయి, తమ ప్రత్యేకశక్తి రాలిపోయి, సామాన్యస్థితికి కృంగిపోయినవి. మొదటిమాటు అచ్చులో కనబడ్డప్పుడు ఎంత విడ్డూరంగా కనపడ్డా, అలవాటుగా కనబడటంతో ఆ విడ్డూరం సన్నగించింది. పరిమితి దాటడంతో ప్రతిఫలం క్షీణిస్తుందన్న న్యాయ మొకటుంది.

ఉదాహరణకు, మొన్నమొన్ననే, ఆంగ్లేయ నాటకరంగంమీద, ఒక నటీమణిచేత "బ్లడీ" (Bloody) అన్న చిన్నమాటను వాడించిన లజ్జుతో, జార్జి బెర్నార్డ్‌షా, ప్రేక్షకులలో సంచలనం కల్గింపజేశాడు. ఈ నాడామాట నాటకరంగంమీద విరివిగా వినపడుతూ తక్కిన చిల్లరగ్రామ్యంతోపాటుగానే శక్తిహీనమైపోయింది. ఈలాంటి మాటలన్నీ, మళ్లీమళ్లీ అచ్చులో, ఆబాలగోపాలమూ చదివే పుస్తకాలలో కనబడటం మొదలుపెడితే వాట్లకు మునుపున్న ప్రభావము పూర్తిగా నశిస్తుందంటే, నమ్మకం కలగటం కష్టమే కావచ్చును. కాని తప్పకుండా, ఆమాటలలో ఉండే ఆభాసప్రభావం నశిస్తుంది. అదీకూడా మంచిదే. ఎందుకంటే, నిషిద్ధాలుగా పతనమైపోయిన ఈమాటలు తక్కిన మాటలతోపాటు గౌరవం అందుకొని తమ నైచ్యతను గోల్పోవటం ఒకమాదిరి విజయంగానే భావించవచ్చును. కాని వచ్చిన చిక్కేమిటంటే, మానవుడు మానవుడుగా ఉన్నంతకాలం, మన ప్రకృతి ఈనగ్గానికి చెందవలసిన కొత్త హాస్యపదజాలాన్ని సృష్టించుకొనేందుకు ప్రేరేపిస్తూనేఉంటుంది. ఆమాటల పూర్వస్థానం ఖాళీగా ఉండకుండా, కొత్తమాటలతో నిండి పోవలసిందే.

పదాలకు బాహ్యకమైన ఈ అతిపరిచయన్యాయమే, ఒకనాడు నిషిద్ధమైన రంగాల వర్ణనకు, నిషిద్ధ విషయవిపులీకరణకుకూడా అన్వయిస్తుంది. ప్రబల స్వైరవిధానంలో సంచరించ నిశ్చయించే నవలారచయిత అంతకంతకూ హెచ్చుపెంచే మద్యగీతాల నాస్వాదించి ఆలపించవలసివస్తుంది. తను అనుకొన్న రసాన్ని పుట్టించేందుకు అంతకంతకూ తన వాక్యాల మధువులో మత్తుపదార్థాలను బలీయం చేయవలసిఉంటుంది. స్థానభ్రంశం మందకుండా తను నిలవగలగాలంటే, అంతకంతకూ వేగంగా పరువులు తీయాల్సిఉంటుంది.

కాని నవలారచయిత ఈ మత్తుపదార్థాలను హెచ్చించటానికికూడా ఒక అంత్యముంది. అతని పరుగువేగానికి కూడా ఒక పరిమితి ఉంది. ఆ పరిమితి అందుకున్నాక (ఒకటిరెండు ఈమధ్యవచ్చిన ప్రముఖరచయితల నవలలలోనూ, ఘట్టాలలోనూ ఆ పరిమితి వచ్చేసిందనే నేననుకొంటాను) మనం మళ్ళీ కొత్త సింహావ

లోకనం చేసుకొని చూస్తే, ఈ ఫలితానికి ఇంత శ్రమా అవసరమేనా అనిపిస్తుంది. అస లున్న విషయమేమిటంటే, ప్రపంచంలోని స్వేచ్ఛ అంతా యిచ్చినా కూడా, సృజనాదక్షమయిన ప్రతిభ లోపించినవాడు ఆస్వేచ్ఛ వృథాయే అవుతుంది. మరి అట్టి ప్రతిభే, సాంప్రదాయసిద్ధమైన పరిమితమార్గాలలోనే, సంపూర్ణ శక్తితో విజయవంతంగా ఫలించగలుగుతుంది. వినిర్గత కామోద్దీపనరంగాలలో కూడా ఈ విషయమే నిజమని కనబడుతుంది. "వీనస్ అండు అడోనిస్" (Venus and Adonis)లో రమ్యమైన ఘట్టాలను పరిశీలించండి. ఆధునికనవలాకారులు పైక్రోస్కోపుల తోనూ, ఫ్లాష్‌లైటతో, టెక్నికలర్ కెమెరాల తోనూ జాప్యముచేసే రంగంలో ఆ మహాకవి సూచీమాత్రంగా స్థలనిర్దేశ మొనరించి, ముందుకు సాగిపోయాడు. పవిత్రపర్వతారోహణ కృత్యంతో దినమంతా గడపటానికి ఆ మహాకవి నిరాకరించాడు.

రచయిత కెంత స్వేచ్ఛనైనా ఇయ్యండి, మేడెమ్మోయిజెల్ మాపిన్ (Mademoiselle Maupin) లోని నిర్దుష్టవదనాలంకారాలు కల్పించగలిగిన వాటికన్నా కామోద్దీపనరంగాలను సృష్టించలేడు. లేదా అడోల్ఫో (Adolphe) బెంజమిన్ కాన్‌స్టంటు (Benjamin constant) కన్నా ప్రేమరాగంలోని ఆవేదన, ఆనందాలను సూటిగా తరచలేడు.

కాన్‌స్టంట్ నవలవంటి మహత్తరరచనలనూ, తదితర ఉత్కృష్టకల్పనలనూ చూస్తే, అంతకన్నా సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛతో రచనకు సాగినా, వీరి కింతకన్నా జరగగలిగిన దేముందా అని ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. మన 'వాస్తవికరచయితలు' తమ ప్రత్యేకతగా చెప్పుకొంటూన్న రంగంలో కూడా పూర్వరచయితలు ఆచ్ఛాదనలతో రచన సాగించినాకూడా జయప్రదంగానే కృషిచేసినట్లే కనబడుతూంది. నే చెప్పిన ప్రత్యేకత వ్యభిచారజీవనరంగములోనిది. ఆధునికనవలారచయితలు సిద్ధహస్తులమని చెప్పుకోగలిగితే, ఈ రంగంలోనే. ఈ విషయికంగా వారు చేసిన కృషి అనంతం ఉన్న నిజాన్ని - యావత్తునిజాన్నీ బహిరంగపరిచేందుకు అత్యుత్సాహంతో శ్రమకోర్చి, కృషిచేశారు. కాని పూర్వసాహిత్యవిజయాలతో పోల్చిచూస్తే, వీరి గొప్పగొప్ప విజయాలన్నీ ఏపాటివి? ధర్మాశ్రితం కాని ప్రేమగాథలైన ప్రసిద్ధనవలలను తీసుకొని, ఈనాడు సాజాసుగా పరిగణింపబడుతూన్న గోప్యరహితమైన పద్ధతి వీట్లల్లో అవలంబించబడక పోయినందువల్ల, వీటికి గల్గిన లాభనష్టాలను ఒక్కసారి గాఢంగా పరిశీలించిచూస్తే తెలుస్తుంది.

ఉదాహరణకు అడాల్ఫ (Adolphe), అన్నాకెరినా (Annakarenina), స్కార్లెట్ లెటర్ (Scarlet let er), వానిటీ ఫెయిర్ (Vanity Fair), టెస్ ఆఫ్‌ది డర్బర్‌విల్స్ (Tess of the Durbervilles) నవలలు తీసుకొంటాం. అడాల్ఫ, ఎల్లర్‌మూర్‌ల హృదయబంధము, అభిగ్రహణము, విజయము, తదుపరి వైరాగ్యము, తుదిమోసంతో సంభవించిన విషాదసంఘటనమూ, బెంజమిన్ కాన్‌స్టంట్ (రచయిత) తన ప్రేమీప్రేమికుల దైహికసంబంధాన్ని విపులీకరిస్తే, ఇంతకన్నా ఎక్కువగా రాణించేవా? కౌంటివ్రాన్‌స్కీపట్ల అన్నాకున్న మోహబంధము, వారి విషమ సమావేశఘట్టాన్నీ, సంయోగవిపులీకరణాలతో నింపి ఉంటే టాల్‌స్టాయి ఇంతకన్నా గొప్ప నవలను సృష్టించ గలిగిఉండేవాడా? మన వాస్తవికరచయిత లెవరైనా పూనుకుంటే, హెస్టర్‌ప్రిన్, అర్థర్‌డిమ్స్‌డేలల గాథ నెల్లా రచిస్తారోనని నా కాశ్చర్యమేస్తుంది. అధమం పెర్ల్ గర్భంలో పడటమైనా చదువరికి చూపించకుండా వదిలేవారు కారు. కాని, సాంప్రదాయమార్గాలలోనే నడిచిన హాథార్న్ మన కెంత ఎక్కువగా ఉపయోగపడ గలిగాడో!

థాకరీ తను చెప్పకుండా వదిలేసిన విషయాలన్నీ చెప్పేఉన్నట్లయితే, బెక్కీ షార్ప(Becky-sharp)ఇంతకన్నా విశదంగా మన కర్థమయి, ఆమె ఇంకా ఉన్నతస్థితికి పోయి, సారస్వత నాయికలలో ఆమెకున్న స్థాన మింకా బలీయమయి, రాడన్‌క్రాలీ (Rawdon crawly), లార్డ్‌స్టేన్ (Lord steyne), జోసఫ్ సెడ్లీ(J.seph Sedley)లతో ఆమెసంబంధబాంధవ్యాల విషయంలో మనకు గల్గిన జ్ఞానమేమైనా పె

పొందేవా ? జవాబుకు తడుముకోనవసరం లేదు. టెస్ విషయం ఆలోచిద్దాం. మన అనామక వాస్తవిక రచయితలు చీకట్లో నిశ్శబ్దమూ అలముకొన్న ఛేజ్ లో రంగాన్ని వర్ణించబూనుకొంటే, ఏం చేసిఉండురో వేరే చెప్పాలనా ? అధమం ఆరుపేజీలవరకైనా రచయిత, పఠయితా కూడా అంగాంగవిశదీకరణంలో మునిగి పోయిఉండేవారు. కాని ఇంత బట్టబయలైన రచనా కూడా విశ్వాసపూరితమైన సుషుప్త్యావస్థలో ఉన్న టెస్ ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాలకు సన్నగా కదులుతూన్న మలిజిలుగువసనాంచలాలను వర్ణించటంతో హార్డీ సిద్ధింప చేసిన అనుభూతికి సమము కాలేదు.

అసలు యథార్థ మేమిటంటే, మన నవలాకారులు, ఈస్వేచ్ఛకై తడుములాడుకోటంలో, కరచరణాద్యంగ విశేషవర్ణనాపంకంలో కూరుకొనిపోయి, ఆ బురద కన్నుకప్పి, సార్వత్రికమైన విశిష్టతలను పరికించలేకున్నారు. పైన పేర్కొన్న నవలాకారులందరూ కళాశీలురే. కళాశీలురుకావునసే, కథావిశిష్టత, కథన సంయమనము, రూపాంతరీకరణము, కవి సమయసాంకేతికాలు లేకుండా కళ నిలువలేదని వారికి తెలుసును. కళాశీలురు గావునసే ఉత్తమ కళారూపంలో ప్రత్యేక సూత్రాలు పరిస్థితిసూత్రానికి అనుయాయులుగా ఉండాలని కూడా వారికి తెలుసు. కేవలం 'కళ'కోసమనే మన రచయితలు సంపూర్ణస్వేచ్ఛ నభిలషించి, పొందగలిగినవారైతే, వారు తప్పుడు దోవను పడ్డారనే అనుకోవచ్చును. ఎందుకంటే 'కళకు' 'సంపూర్ణస్వేచ్ఛకు' ఏనాడూ సామరస్యమైన పొత్తు కుదరలేదు. కేవలం, సమాజాన్ని విభ్రమంతో ముంచెత్తి తమ గ్రంథాల నమ్ముకొనేందుకే కొందరు రచయితలు స్వేచ్ఛ నుపయోగించి ఉన్నట్లయితే, తాత్కాలికంగా వారు విజయమందిఉండవచ్చునుగాని, వారు తొక్కిన మార్గ మంతంతమాత్రంలోనే తుదముట్టే మార్గం.

* * *

తక్కిన అన్ని సాంప్రదాయాలలాగే భాషా సాంప్రదాయాలుకూడా కాల్పనికాలే! సర్వజనాంగీకారకారణంగా సంభవించినవే. ఆచారనిషేధాలు, అథవా నాగరికసంఘంలో మాత్రమైనా అతివేగంతో వచ్చిపోతూ ఉంటవి. ఈ విషయం సమన్వయమయ్యేట్లు చూసేందుకు దేశదేశాలలో యుగయుగాలలో స్త్రీ సౌజన్యతాభావ మందుకొన్న రూపాలను పరికించితే చాలును. ఒకచోట మేలిముసుగు, ఒకపరి అనాచ్ఛాదిత వక్షమూ; ఒకనాడు చీలమండల దిగిన చీరకట్టు, ఇంకొక సారి పైకిపాకిన పరికిణీ—అన్నీ కూడా స్త్రీల నమ్రతకు చిహ్నాలయాయి. యుద్ధపూర్వకాలంలో పాశ్చాత్య స్త్రీ బిడియానికి నల్ల మేజోళ్లు తొడుగుకొని వీధికెళ్లేది. నేడు వీధికి ఏయువతిఅన్నా అల్లాంటి మేజోళ్లు తొడిగి వెడితే, పురుషుల నాకర్షించుకొని వెంట త్రిప్పుకొనేందుకు చేసే విలాసంగా ఎన్నబడుతుంది. కాని సౌజన్య విషయంలో మన కున్న సాంప్రదాయాల కాల్పనిక స్వభావము గుర్తెరిగేందుకు ఇల్లా దేశకాలాలన్నీ తరచ నక్కరలేదు. తన గృహాంతరంలో దుస్తులుమార్చుకొంటూ ఏకవస్త్రగా నున్నప్పు డకస్మాత్తుగా పరాయి మొగవాడు వస్తే, లోపలికి పరుగెత్తుతూ కేకలుపెట్టే సామాన్యగృహిణియువతి, అత్యల్పాచ్ఛాదన మాత్రంతో వపులావణ్యాన్నంతనూ వయ్యారంగా సర్వజనుల సౌందర్యపిపాసాదృష్టికి, ఛాయాగ్రహణయంత్ర స్థిరీకరణాలకు అంకితం చేసుకొంటూ వీధిఒడ్డున నేదతేరేందుకు ఏ మాత్రమూ సంకోచించదు.

ఇతర గోళాలవారి కివి పరస్పర విరుద్ధంగా కనిపించవచ్చునుగాని భూమిమీదిమనుష్యులమేరైన మన కిందులో ఏమీ వైరుధ్యం కనిపించదు.

భాషావిషయంలో కూడా ఈ సూత్రమే అన్వయిస్తుంది. వీధీనద్ద నగ్నతకు ఇంకా ఇంటిదగ్గర నలుగురిమధ్య తావులేకున్నట్లే, గ్రంథపుటలలో ఉన్న స్వేచ్ఛాపదాలకు పత్రికలపుటలలో తావు లేదు. ఆ కారణంచేతనే నే నిప్పుడు చెప్పిస్తున్న సాహిత్య విషయం సోదాహరణంగా చెప్పలేకుండాఉన్నాను. సాంప్రదాయాలకు ఘాతం తగులుతుంది. చట్టశాస్త్రం కూడా పైనబడుతుంది. ఈ పత్రికాపఠయితలే మళ్ళీ నవలాపఠయితలుకూడానూ! సర్వం హాస్యాస్పదంగానే ఉంది! నవలలూ, పత్రికలూ ఒకదానిప్రక్కనే ఒకటి ఉంటూంటే, వివిధసాంస్కృతులకు చెందినవా అని

అనుకోవలసివస్తుంది! అంతా హాస్యాస్పదంగానే ఉంది, కాని జనమూ హాస్యనిలయులే.

ఎప్పుడో ఒకనాటికి,— ఆరో జంత దగ్గరగా కనబడటం లేదుగాని—నవలల కిచ్చినంత స్వేచ్ఛ పత్రికలకుకూడా ఇయ్యబడవచ్చును. కాని ఈ విషయం జరగటం, జరగకపోవటంకూడా అంత ముఖ్యం కాదు. సంపూర్ణమైన స్వేచ్ఛ కలిగినంతమాత్రాన పత్రికారచన ఇంతకన్నా బాగూపడదు; పాడూఅవదు. మానభంగ విషయాన్ని విపులంగా వర్ణించిన ప్రథమవిలేఖరి "స్కూప్" తెచ్చుకోవచ్చునేమో, కాని కొన్నాళ్లు పోయాక ఆదేవర్ణన పత్రికాసాంప్రదాయభాగమై, నిస్సారమైన అనుకరణమాత్రంగానే మిగిలిపోతుంది.

మనచుట్టూ ఈనవలలనిండా ఈ చాతుర్వర్ణ్య నిషిద్ధపదాలూ, కామినీదేహాంగ వర్ణనలూ, ఈమన్మథ కృత్యాని శేషవిపులీకరణాలూ ఇంతింతగా ఉండటం చూసి, "నిషేధచట్టాలు" (Censor) తమ విధ్యుక్త ధర్మమెన్నప్పటం లేదని కొందరంటారు. కాని వారికీ విషయ మేమాత్రమూ అవగతం కాలేదనే చెప్పాలి. నిషిద్ధచట్టాలు ఈసాహిత్య సీమలో పని చేయగలగటం దాదాపు అసంభవం. అల్లాంటప్పుడు అవి ఉపయోగించలేదనే నిందకూడా అసమంజసమే. యుద్ధ వార్తలను, రాజకీయ మత విషయైకరచనలనూ నిషిద్ధ చట్టాలకు బాహాటంగానూ ప్రచ్ఛన్నంగానూ గురి చేయవచ్చును. గాని, కామోద్దీపన కరాలను, అంటే "బూతుభావం" అని సామాన్యంగా పిలవబడేదానిని ప్రచ్ఛన్నంగాకూడా నిషిద్ధము చేయలేము.

"బూతువిషయంలో" ఎవరి రుచిని బట్టి వారు పదాలను తయారుచేసుకొంటారు. ఈపదాలకు కావలసిన ముడిపదార్థం అనంతంగా లభిస్తుంది. ఒక పదజాలాన్ని తీసేస్తే, అంత బలీయంగానూ వాట్ల స్థానాన్ని ఇంకో పదసమూహం మాక్రమిస్తుంది. ఈ 'బూతుభావం' మానవుని లోపలనుంచే పుట్టుకొనివచ్చేది. ఎంత స్వల్పవిషయమైనాకూడా ఆ భావన లుద్దీపింపచేయవచ్చును.

ఒకతరం యువకులకు ఆడవాళ్లదుస్తుల అడ్వర్టయిజ్ మెంట్లవల్లా, వైద్యగ్రంథచిత్రాలవల్లా కలిగిన ఉద్దీపనమే ఇంకోతరంయువకులకు చిత్రకళాపత్రికలలో స్త్రీ నగ్నసౌందర్యచిత్రాలవల్ల కలుగుతుంది. స్త్రీల చీలమండలు కనబడితే మన తాతలు ఎంతగా అదేవ్యవారో, మేజోళ్లు పై తొడలు కనబడితే మన తరంవారూ అంతే ఔతారు.

చిన్నపిల్లలకు బూతులు పరిచయంకాకుండా భద్రతలు తీసుకొన్నా, వాళ్లు తమ ప్రత్యేకపు 'బూతులను' తయారుచేసుకొంటారు. అందుచేత బూతును నిర్మూలంచేద్దామనుకొనేవారికి ఎంతెంతటి ప్రకృతిబలా లాధారంగా బూతు తమ నద్దుకొంటుందో తెలియదు.

అందుచేత సాహిత్యంలో బూతులు లేకుండా నిషేధాలొనర్చాలా, అక్కరలేదా అనేది ప్రశ్న గాదు. సారస్వతం స్వేచ్ఛారహితంగా మడికట్టుకొన్నప్పుడూ, కావలసినంతమాత్రంగానూ అవి పెరిగాయి. సంపూర్ణంగా స్వేచ్ఛనిచ్చినా వీలయినంతగానూ పెరుగుతాయి. అందుచేత మన కున్న లాభదాయకమైన తేలికప్రశ్న ఒక్కటే. ఈ"స్వేచ్ఛ"తో మన రచయితలు ఏం చేస్తున్నారు? దీనికి జవాబూ తేలికే. తమ తమ ప్రజ్ఞల కొద్దీ, బాగుగానో ఓగుగానో, తమ తాతముత్తాతల లాగే రచనలు చేస్తున్నారు. ప్రపంచంలో ఉన్న స్వేచ్ఛ అంతాకూడా కలిపినా, రచయితకీ త్రిచ్ఛాయ లొక్క మూరెడుకూడా పెరగలేవు. ఏదిపడితే అది చెప్పటానికి ఒక మనిషికి స్వాతంత్ర్యమిచ్చినంతమాత్రాన చెప్పదగ్గ విషయమేదో ఆ మనిషిదగ్గిరా ఉందని అర్థంకాదు. నిన్నమొన్నటి మహాకవులు ఈ స్వేచ్ఛ లేకుండా, ఎంతెంతగా రచించారో, అంతంతమాత్రంగా ఈ నాటి మహాకవులు ఈ స్వేచ్ఛ అంతటితోటీ రచించగలిగితే చాలు. అంతకన్నా ఎక్కువ ఆశించటం సారస్వతస్వభావాన్నే అపార్థంచేసుకోవటమన్నమాట. ('అమెరికన్ మెర్క్యురీ')

శోకాశోకవనము

●

— శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి —

౧

అంతో ఇంతో ఆలాపించే
రోజులు పోయిన లోకములోనే
జీవితసాగరచేలాంచలమును
చేరదీయుమని చెప్పగనేలా ?

౨

లోకాలోకనరుచులను వీడుచు
దేవయానముల తేలి వసింపగ,
దివిజవిభావము తీరగ నాపై
చింతాజలవీచీగతి చనెగా !

3

ఆవృతతేజము నాదా ? నీదా ?
ఆ లోకములో, ఆ సమితులలో,
ఆవరించినది ఆనందాశ్రువు !
ఆనతీయగలవా ? మిహిరహారా !

౪

పొగడలుమాత్రమె పూచిన వీనికి ;
పూవులదాపున మల్లియ లన్నీ
స్మేరవదనముల మరచిన వేలా ?
చింతాపరివృత మీ వనసంపద !

౫

కాని అశోకము శోకావిలమై
కళలీనే వనరాగిణిదికగా,
దారుణశోకము కనుకొలకులలో .
తరలగ నణచుచు చూచిన దేలా ?

౬

ఏల చలించవొ ? ఏల ఫలించవొ ?
ఎవరేమనిరో ? ఏమో ? ఏమో !
ఆలాపనతో నేభావముతో
ఆలోకించినదో ?

కళాపూర్ణోదయ కథకు లింగపురాణము మూలము కాదు

— శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి —

మూలమని నామిత్రులు శ్రీ దువ్వూరి వెంకట రమణశాస్త్రిగారు వెనుక నెపుడో భారతిలో నొకవ్యాసము ప్రకటించియున్నారు. ఆ యభిప్రాయము సరిగాదని గుడివాడ పరిషద్వార్షికసభకు వచ్చినప్పు డాయనతో చెప్పియున్నాను. కాని, పాఠకుల కా భ్రాంతి తొలఁగించుట సముచితమని కొందఱు మిత్రులు చెప్పుటచే నందలి యీ ముఖ్యవిషయమును గూర్చి మాత్ర మిందు సంగ్రహముగా వ్రాయుచున్నాను.

లింగపురాణములో తుంబురునారదగానమాత్సర్య కథ యున్నమాట నిజము. అది కళాపూర్ణోదయములో నున్న కథవలె సహృదయరంజకము గాకపోయినా, ఒక పురాణములో కనవచ్చుచున్నది గావున ప్రాచీనమనియు, దానిని గ్రహించి సరసము గావించి సూరనార్యుఁడు తన కృతిలో స్వీకరించి యుండుననియు చూచినంతనే యెవరికైనా భ్రాంతి కలుగకపోదు. ఆ విషయమున చెప్పవలసిన దేమీ లేదు. దాని ప్రాచీనత యెట్టిదో తరువాత చూతము. కాని ఆ చిన్న గానమాత్సర్యకథ కళాపూర్ణోదయమూలకథకే మూల మనటమాత్ర ముచితము కాదు. ప్రాసంగికమైన యీ చిన్నకథ (నేను పరిష్కరించి సవ్యాఖ్యానముగా ప్రకటించిన ప్రతినిబట్టి) రెండవయాశ్వాసము ౬౭ వ పద్యము మొదలుగా ౧౦౫ వ పద్యమువఱకు ౩౯ పద్యములలో నిమిడియున్నది. "ప్రధానకథ కావశ్యకము గాని యీవర్ణన మెందు"కని శంకించుకొని నా వ్యాఖ్యానములో సమాధానము తెలిపియున్నాను. అది శాస్త్రిగారి వ్యాసమునకు పూర్వము జరిగినది. ఈకథ నారదుఁడు నాలుగేండ్లు శ్రమపడి గానవిద్య నేర్చుకొన్నట్లతనిని ద్వారకకు చేర్చుటకును, ఆసమయమున కలభాషిణీమణికంధరులు శ్రమపడుచుండఁగా సంగీతములో సంపూర్ణజ్ఞాన మార్జించిరనుటకు నుపయోగపడుచున్నది. ఇందు కలభాషిణి గానవిద్యావిశారద యనునంశము మూలకథతో సంబంధించియున్నను, (ఆ గానమునకై యీకథ కల్పించ నక్కఱలేదు. అది తొలుతనే యీ విద్యలో ప్రవీణురాలని యెక్కడ చెప్పినా చెప్పవచ్చును) ఈ ౩౯ పద్యములను పుస్తకములోనుండి తీసివేసి పూర్వోత్తరసందర్భమున కొక్కవాక్యము వ్రాసి విడిచినా కళాపూర్ణోదయమూలకథకు లేశమైనా లోపము రాదు; ఏమైనా హాని కలుగదు. అట్టిదైన లింగపురాణములోని యీ కథ కళాపూర్ణోదయములోని గానమాత్సర్యకథకు మూలమంటే అనవచ్చునుగాని, దీనిని పురస్కరించుకొని లింగపురాణము కళాపూర్ణోదయకథకు మూల మనుట యుక్తమా? పాఠకుల కీమాట విదితమగుటయే ముఖ్యము.

నే నీక్రింద తెలుపఁబోవు విషయము స్వప్రమాణమని, సిద్ధాంతమని చెప్పఁజాలను గాని నా కిట్లు తోఁచినది—లింగపురాణములోనే కాదు, సర్వపురాణములలోను ప్రక్షిప్తభాగము లెన్నో యున్నవని గ్రంథపరిశోధకు లెందరో భావించియున్నారు. కొన్నిటిని నిరూపించియున్నారు. ఈ గానమాత్సర్యకథయు నట్టిదే యనియు, సూరనార్యుఁడు చక్కని సందర్భము తెచ్చిపెట్టి సరసముగా కల్పించి వర్ణించిన యీ పద్యములు చదివిన యీనాఁటి విద్వాంసుఁ డొకఁ డీకథాచమత్కృతి కానందించి దీనిని సంస్కృతి

కరించి లింగపురాణములో సందర్భము కలిగించి యుం డతికి యుండుననియు నే ననుకొనుచున్నాను. ఇందు కొకానొక యాచార మొకటి తోడ్పడుచున్నది.

తిరుమల దేవరాయలు కృతిపతిగా వెలసిన రామ రాజభూషణుని వసుచరిత్ర చదివి సంతోషించిన కామా క్షీదాసను కాళహస్తికవి వసుచరిత్రచంపు వొకటి సంస్కృతమున నిర్మించియున్నాడు. ఈ కవి తిరుమల రాయల తమ్ముడై చంద్రగిరి నేలిన వెంకటపతిరాయల యాస్థానములోని యప్పయదీక్షితుల శిష్యుడు. క్రీ. ౧౫౬౦ ప్రాంతమునందు తెలుగువసుచరిత్ర పుట్టినది. ౧౬౦౦ ప్రాంతమునందు సంస్కృతవసుచరిత్ర పుట్టి నది. కావున తెలుగుకృతినిబట్టియే సంస్కృతకృతి పుట్టిన దని వేఱుగా చెప్ప నక్కఱలేదు. ఈ క్రింది సంస్కృతారంభము కూడా యందుకు తగినట్లే యున్నది.

"వసుప్రభు ర్వ్యాసవధూతరీత్యా
కోలాహలాద్రీశకుమారికాయాః,
గీతోజ్జ్వలాయా గిరిజాభిధాయాః
కల్యాణకా లీతి కథా స్తు పుణ్యా."

నాటి యీ యాచారమును పురస్కరించుకొని, ౧౬౩౦ ప్రాంతమున జన్మించిన యీ కళాపూర్ణోదయ ములో నప్పటి రాజాస్థానములలోని విద్వత్కవుల మాత్సర్యములకు జ్ఞాపక మగునట్లుగా కల్పింపబడిన యీ కథలోని చమత్కృతి కానందించిన కాశ్మీరక విద్యాంసుడొకడు దీనిని సంస్కృతీకరించి లింగ పురాణములో దీనికి సందర్భము కల్పించి యతికియుండు ననుకొనుట సాహసము కాదేమో! అయినా, "ఈకథ లింగపురాణములోనే ముందుగా పుట్టినది. దానినే సూర నార్యుడు తెలిగించెనని యంగీకరింతము. అయితే మాత్రము కళాపూర్ణోదయమున కీమాత్సర్యపుమాటలే మూలమా? అట్లు కాదనుట మమ్మాటికి నిజమని పాఠ కులు భావించినం జాలును. సూరనార్యుడు లేని గొప్ప తనము చెప్పుకొన్నవాడు కాడు. ఇతరుల మాటలు గైకొను గ్రంథచోరుడు కాడు. లోకవంచకుడు కాడు.

"అత్యపూర్వకథాసంవిధానవైచిత్రీమహనీ యము" తన కళాపూర్ణోదయ మనుచు, ప్రతిజ్ఞ చేసి యద్భుత మపూర్వము నైన ప్రధానకథతోను, ప్రాసం గికకథలతోను, ఉపాఖ్యానములతోను పనిమిదాశ్వాస ముల మహామహాప్రబంధము కల్పించిన యతడు కై పద్యముల యీ చిన్నకథను లింగపురాణమునుండి దొంగిలించియుండు నని మనము శంకించుటకూడా యర్హము కాదు. కళాపూర్ణోదయములోని యెల్లకథల తోడి మూలకథ యా మహాకవి సూరనార్యుని నవనవో న్మేష ప్రతిభలో పుట్టినదే కాని, అం దొకయక్షర మైనా యన్యుల దని యారోపించుట యంగీకార్యము కాదు. సత్యము వెల్లడించుట కింతమాత్రము చాలును.

న్యాయం

[నాటకం]

— శ్రీ సోమంచి యజ్ఞన్నశాస్త్రి —

[గతసంచిక తరువాయి]

రెండో అంకం

[కోర్టు. జడ్జీ. జడ్జీ వెనకాల అయిదుగురు జూరీలు. కోర్టుగుమాస్తా. ఫిర్యాదుతరఫు ప్లీడరుగారు, ముద్దాయి తరఫుప్లీడరుగారు ఎదురెదురుగా కూచునివుంటారు. ఫిర్యాదీ తరఫుప్లీడరు తన వాదం అప్పుడే ముగించేసి కూచోబోతున్నాడు.]

ఫి. ప్లీ—కోర్టువారు చిత్తగించాలి. ఇదీ ప్రాసిక్యూషన్ కేసు. (అని కూచుంటాడు.)

ము. ప్లీ—(లేచి, జడ్జీగారికి తలొంచి దండం పెట్టి) కోర్టువారూ, జూరీ మెంబర్లూ చిత్తగించాలి. నేను ముద్దాయి చెక్కు దిద్దలేదని వాదించను. కాని అతను ఆ పనిచేసినప్పటి మానసికస్థితిని తెలియజేయడానికి మీ యెదుట సాక్ష్యం పెట్టి, అతను నిజంగా తెలిసే ఈ పని చేశాడని నిర్ధారణకి రావడానికి మీకు అవకాశం లేదనీ, దుఃఖాతిశయంచేత, మతి చెడినప్పుడు, అంటే తాత్కాలికంగా మనశ్చాంచల్యం కలిగినప్పుడే ఈపని చేశాడనీ నిరూపిస్తాను. ముద్దాయి తన చేష్టలకి తాను కర్తకాడని మీకే నిస్సందేహంగా బోధపడుతుంది. రామయ్యగారూ...

('రామయ్యగారూ' అని కోర్టుబంట్రోతు కేక. రామయ్య బోనులోకి ఎక్కి 'నిజమే చెబుతా'నని ప్రమాణంచేస్తాడు)

ము. ప్లీ.—పేరు ?

రామ—రామయ్య.

ము. ప్లీ.—మీరు రాఘవయ్యగారి ఆఫీసులో హెడ్డుగుమాస్తా.

రామ—అవును.

ము. ప్లీ.—ముద్దాయి ఎంతకాలంనుంచీ మీ ఆఫీసులో వున్నాడు ?

రామ—రెండుసంవత్సరాలు. కాదుకాదు. (అని వేళ్లు లెక్కపెట్టుకుంటూ) రెండుసంవత్సరాలకీ పది హేడురోజులు తక్కువ !

ము. ప్లీ—అన్నిరోజులూ మీరు అతన్ని కనిపెట్టి చూస్తూవుండేవారు ?

రామ—ఆ. ఆదివారాలూ, శెలవరోజుల్లో తప్ప.

ము. ప్లీ—బాగా చెప్పారు. అతని ప్రవర్తనని గురించి మీ అభిప్రాయమేమిటో చెప్పండి, చూద్దాం.

రామ—మంచివాడు. పెద్దమనిషి... (పరమ రహస్యం చెబుతున్నట్టు, కొంచెం ముందుకివొంగి) అల్లరిచిల్లరిపోకళ్లు ఏమీకనిపించలేదు నాకెప్పుడూను. తప్పుపట్టడానికి ఎన్నడూ అవకాశం దొరకలేదు. ఇలాటిపని చేశాడంటే నాకూ చాలా ఆశ్చర్యంగానే వుంది !

ము. ప్లీ—అతను విశ్వాసపాత్రుడు కాదని మీ కెప్పుడయినా తట్టిందా ?

రామ—ఊహుఁ. మా ఆఫీసులో అనుమానాస్పదులా ? కుదరదే ?

ము. ప్లీ—(జూరీవైపు తిరిగి) మీరు ఈ మాటలని బాగా చిత్తగించి జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి.

రామ—విశ్వాసం లేనిదే ఎక్కడా పనిచెయ్యలేమని అందరికీ తెలిసినదే.

ము. ప్లీ—అతను మంచివాడేనంటారా, అనరా?

రామ—ఎందుకు అననూ ? మేం అందరమూ చాలా కులాసాగా వుండేవాళ్ళం, ఇది జరిగినదాకా. నాకు మాచెడ్డ దెబ్బతగిలిందంటే నమ్మండి!

ము. ప్లీ—ఈనేరం జరిగిందే, ఏడో తారీకు, ఆరోజు ఉదయం, ముద్దాయి ప్రవర్తనలో ఏమైనా విశేషం కనిపించిందా మీకు!

రామ—అప్పుడు...అతని మనస్సు మనస్సులో లేదనుకున్నట్టు నాకు జ్ఞాపకం!

జడ్జీ—ఆనాడతనికి పిచ్చి ఎక్కిందనా మీ సూచన!

రామ-కాదండి. అతని మనసు మనసులో లేదు.

జడ్జీ—అంటే? కొంచెం తెలిసేటట్టు చెప్పాలి.

రామ—నా ఉద్దేశం (జడ్జీ కేసిచూస్తూ)...చాలా పరధ్యానంగా కనిపించాడు. నే అన్నముక్కకి అర్థం జూరీకి తెలుస్తుంది లెండి!

ము. ప్లీ—మీ కెందు కా అభిప్రాయం కలిగిందో చెబుతారా ?

రామ—ఓ. నా టిఫిను హోటలునించి కోర్టుకే తెప్పించుకుంటా ! హోటలు కెళ్ళడమంటే గొడవ. పూరీ, బంగాళ దుంపకూర నా మామూలు. ఆనాడు రాజారావు చెక్కు నాకిస్తూవుంటే, టిఫినొచ్చింది. మరి నాకు టిఫిను వేడిగా ఉండగా నేతి నెయ్యటం ఇష్టం! అంచేత చెక్కు సుబ్బారావుచేతికిచ్చి, సొమ్ము తీసుకు రమ్మన్నా. మోహనరావు పూరికే అటూ యిటూ పచారుచేస్తూ ఉంటే చూసి "ఏమిటోయి, కాలుగాలిన పిల్లిలా ఇలా తిరుగుతున్నావు ?" అన్నాను.

ము. ప్లీ—చెప్పిన జవాబు జ్ఞాపకముందీ ?

రామ—"పిల్లిజన్మ ఎత్తినా బాగుండి పోనండీ రామయ్యగారూ" అన్నాడు. చాలా గమ్మత్తుగా కనిపించింది.

ము. ప్లీ—మరే విషయమైనా గమ్మత్తుగా కనిపించిందా ?

రామ—ఆ.

ము. ప్లీ—అదేమిటి ?

రామ—చొక్కాకి గుండీలు తిన్నగా పెట్టుకో లేదు. మనుష్యులు నీటుగా వుండడం నాకిష్టం. "గుండీలు పెట్టుకోలేకోయి" అన్నాను.

ము. ప్లీ—జవాబేం చెప్పాడూ మీకు ?

రామ—జవాబేమీ చెప్పందే ? సుడ్లప్పగించేసి, నాకేసలా తేరిపారజూశాడు. పెద్దమనిషి తరహాగా లేదు.

జడ్జీ—తేరిపారజూశాడూ ? అందరూ చేసే పనేగా అది ?

రామ—అవుననుకోండి. కాని అతని చూపులో వుంది. విప్పిచెప్పలేను. గమ్మత్తుగా వుంది.

ము. ప్లీ—ఇదివరకెప్పుడైనా అతనిలో అలాటి చూపు కనిపెట్టారూ ?

రామ—ఊహు. అలాటిదేదైనా కనిపిస్తే మా యజమానితో మాట్లాడుదును. మా ప్లీడరుగారి దగ్గిర అవకతవకలు పనికిరావు!

జడ్జీ—మరి ఆనాడు మాట్లాడావా ప్లీడరు గారితో ?

రామ—లేదండి. పూర్తిగా దాఖలావుంటేగాని వాళ్ళని బాధపెట్టడ మెందుకనుకున్నాను. ఇంకోమాటు అలా కనిపిస్తే, తప్పకుండా మాట్లాడుదును.

ము. ప్లీ—ఆ చూపు మీ హృదయంలో గాఢంగా నాటుకుపోయింది, ఏం ?

రామ—అవును. మా రెండో గుమాస్తా సుబ్బారావుంటే, అతనూ ఆ మాటే చెప్తాను.

ము ప్లీ—అవునవును. అతనిప్పుడు ఇక్కడ లేకపోడం అందరికీ చిక్కుగానే వుంది. ఫోర్జరీపట్టుబడిన రోజు ఉదయం సంగతులు చెప్పగలరా ?

రామ—(చెవిదగ్గిర చెయ్యిపెట్టుకుని) నాకు... కొంచెం చెవుడు!

ము. ప్లీ—ఆ రోజు పొద్దున్న—ఫోర్జరీ పట్టు బడకపూర్వం, మీ కేదైనా కొత్తగా కనిపించిందా?

రామ—ఆ. ఒక స్త్రీ.

జడ్జీ—నేరానికీ, దీనికీ ఏమిటి సంబంధం?

ము. ప్లీ—నేను ముద్దాయి ఏ మానసిక స్థితిలో నేరం చేశాడో నిరూపించడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నాను.

జడ్జీ—ఆ సంగతి మాకూ అర్థమయింది. కాని నేరం జరిగిన చాలా రోజుల తరవాత విషయం ఇది!

ము. ప్లీ—కాని నా వాదాన్ని బలపరుస్తుంది.

జడ్జీ—సరే. చూద్దాం.

ము. ప్లీ—చూడండి, రామయ్యగారూ! ఒక "స్త్రీ" అన్నారు. ఆవిడ ఆఫీసులో కొచ్చిందంటారా ఏమిటి?

రామ—ఆ!

ము. ప్లీ—ఎందుకూ?

రామ—మోహనరావుకోసం. అప్పుడు అతను లేడక్కడ.

ము. ప్లీ—మీరు చూశారూ, ఆవిడని?

రామ—ఓ.

ము. ప్లీ—ఒంటరిగానే వొచ్చిందా?

రామ—నన్ను గొప్ప చిక్కులో పెట్టేశారు. కోర్టువారితో నాకు ప్రత్యక్షంగా తెలిసిన విషయాలే మనవిచేసుకోవాలిగాని, విన్నకబుర్లు చెప్పకూడదుగా! మానౌకరు నాతో చెప్పినసంగతులు ఇక్కడ చెప్ప కూడదు.

ము. ప్లీ—అవునవును. సరేకాని, ఇంతకీ మిమ్మల్ని అడగదలచింది ఏమిటంటే, మోహనరావుని చూడ్డానికి వొచ్చిందన్నారే! ఆనాడు మీకు బాగా జ్ఞాపకముండిపోయినమాట ఏమైనా అందా?

రామ—ఇంకా కొంచెం విప్పి...

ము. ప్లీ—అనలేదా?

రామ—అంది. కాని నే చెప్పవలసిన సమాధానం మీరే సూచించడం నాకేం నచ్చలేదు.

ము. ప్లీ—(కొంచెం విసుగుతో) జూరీతో అదేమిటో చెబుతురూ?

రామ—మోహనరావుని చూడనిస్తే, తన ప్రాణం రక్షిస్తారని అంది.

ము. ప్లీ—ఆమనిషి అంతమాట అందంటారు!

రామ—(తలూపుతూ) ఊ. ఇంతమాత్రానికే ప్రాణం రక్షించడమేమిటని నేనప్పుడే ఆశ్చర్యపడ్డాను!

ము. ప్లీ—(విసుక్కుంటూ) సరేనండీ. మోహనరావు, ఈ విడవుండగా లోపలకొచ్చాడా? (రామయ్య తల ఊపుతాడు) చూసింది. వెళ్లిపోయింది.

రామ—వెళ్లడం నేచూడలేదు, కనక ఆ విషయం నేను చెప్పలేను!

ము. ప్లీ—అయితే, ఇంకా అక్కడే వుందా మరి!

రామ—(చిరునవ్వుతో) అబ్బే, ఎందు కుండీ! లేదు.

(ము. ప్లీ. కూచుంటాడు. వాది తరఫు ప్లీడరు లేచి, జడ్జీగారికి వొంగి దండం పెడతాడు)

వా. ప్లీ—చూడండి రామయ్యగారూ! నేరం చేసిననాటి ఉదయం ముద్దాయిమనసు మనసులో లేదన్నారు. అంటే ఏమిటని మీ ఉద్దేశం?

రామ—బాగా అర్థంచేసుకోవాలి మీరు. యజమాని కనిపించకపోతే పెంపుడు కుక్కపిల్ల ఎలావుంటుందో ఎప్పుడైనా కనిపెట్టారా మీరు? ఆరోజున అతనుకూడా కళ్లు అలా దొర్లించాడు.

వా. ప్లీ—సమయానికి జ్ఞాపకంచేశారు. అతని కళ్లసంగతే అడుగుదామనుకుంటున్నా. గమ్మత్తుగా ఉన్నాయన్నారు! అంటే మేము ఏమర్థం చేసుకోవాలి? కొత్తగా వున్నాయనా?

రామ—అవును. గమ్మత్తు...

వా. ప్లీ—బాగానే వుందండీ! మీకు గమ్మత్తుగా తోచినది నాకుగాని, జూరీకిగాని గమ్మత్తుగా

కనిపించకపోవొచ్చును. మీకు ఆకళ్లలో కనిపించినది ఏమిటి ? భయమా ? కోపమా ? విచారమా ?

రామ—నన్ను మా కష్టంలో పెడుతున్నారండీ. నేను ఓ మాట చెప్పాను. అదికాదు, "ఇంకో మాట" చెప్పమంటారు.

వా. ప్లీ—(బల్లగుద్దుతూ) గమ్మత్తు అంటే పెత్తి అనా మీ ఉద్దేశం ?

రామ—అబ్బే. పెత్తెందుకవుతుంది! గమ్మత్తు...

వా. ప్లీ—సరే. చాకొక్కీ గుండీలు పెట్టుకోలే దన్నారు. ఆ రోజున ఉక్కగా వుందా ?

రామ—ఉక్కగానే వుందనుకుంటా !

వా. ప్లీ—మీరు చెప్పిన తరవాత గుండీలు పెట్టుకున్నాడా ? .

రామ—పెట్టుకున్నాడనుకుంటా !

వా. ప్లీ—ఇదే కాబోలు మతి స్థిరం లేకపోడం ! (అని భుజాలెగరేసి ఠీవిగా కూచుంటాడు)

(రామయ్య జవాబు చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తాడు కాని, తెల్లబోతాడు. మాటరాదు)

ము. ప్లీ—(లేచి) అదివరకెప్పుడైనా అత నలా చింపిరిగా వుండడం మీరు చూశారా ?

రామ—ఎప్పుడూ లేదు. చాలా నిదానమైన వాడు. పరిశుభ్రంగా వుండేవాడు.

ము. ప్లీ—సరే, మీరు వెళ్లవొచ్చును.

(రామయ్య బోనుదిగిపోతాడు. తరవాత సాక్షీ, సుందరమ్మ బోను ఎక్కుతుంది. ప్రమాణం అయిన తరవాత—)

ము. ప్లీ—పేరు ?

సుంద—సుందరమ్మ.

ము. ప్లీ—వయస్సు.

సుంద—ఇరవై ఆరు.

ము. ప్లీ—నీకు పెళ్లయింది. కాపరం చేస్తున్నావు. ఏం...కొంచెం గట్టిగా చెప్పాలి.

సుంద—రెండు మూడు నెలలనించీ లేదు.

ము. ప్లీ—ఏ మన్నా సంతానమా !

సుంద—ఆ. ఇద్దరు.

ము. ప్లీ—నీ దగ్గిరే వున్నారా ?

సుంద—ఆ.

ము. ప్లీ—ముద్దాయిని ఎరుగుదువా ?

సుంద—ఆ.

ము. ప్లీ—నీకూ, అతనికీ ఏమిటిసంబంధం ?

సుంద—స్నేహితులం.

జడ్జీ—స్నేహితులా ? (అని గద్దిస్తాడు)

సుంద—నేనంటే అతనికి చాలాయిష్టం.

జడ్జీ—అవునూ...కాని—

సుంద— (తలఊపుతూ) లేదండి ... ఇంకా అలాటిదేమీ లేదు.

జడ్జీ—ఇంకా లేదూ ?...(ఒక్కమాటు సుందరమ్మకేసి తీక్షణంగా చూసి) సరే...

ము. ప్లీ—భర్తవృత్తి ?

సుంద—వ్యాపారం.

ము. ప్లీ— సుఖంగా కాపరంచేసేవారా ?

సుంద—దాన్నిగురించి మాట్లాడకుండావుంటేనే మంచిది.

ము. ప్లీ—నిన్నేం బాధపెట్టేవాడా ?

సుంద—(తల ఊపుతుంది)

ము. ప్లీ—ఏవిధంగా...

సుంద—ఎన్నివిధాల బాధపెట్టాలో, అన్ని విధాలానూ...

జడ్జీ—ఈ ప్రశ్నలు ఇంక ఆపెయ్యాలనుకుంటా !

సుంద—(మోహనరావు నుద్దేశించి) నన్ను ఈ నరకంలోంచి తప్పిస్తానన్నా రాయన. రంగూను వెళ్లిపోడానికి అంతాసిద్ధంచేసుకున్నాం.

ము. ప్లీ—అవునవును, కాని ప్రయాణం ఎందు కాగిపోయింది ?

సుంద—అతన్ని పట్టుకున్నప్పుడు నేను ఆఫీసు దగ్గిరే వున్నా...నా గుండెపగిలిపోయింది.

ము. ప్లీ—నీ కతను ఏ నేరంచేశాడో వెంటనే తెలుసునన్నమాట !

సుంద—తరవాత లోపలికి వెళ్లి రామయ్యగారిని కనుక్కున్నా. సంగతంతా వారు చెప్పారు.

ము. ప్లీ—జూలై ఏడో తారీకు, అంటే, శుక్రవారంనాటి పొద్దుటి సంగతులేమున్నా జ్ఞాపకమున్నాయా ?

సుంద—ఆ...

ము. ప్లీ—ఎందుకు జ్ఞాపకముండవలసొచ్చింది ?

సుంద—ఆరోజున మాఆయన, నా గొంతుక పిసికి, నాప్రాణంతియ్యడానికి ప్రయత్నంచేశాడు.

జడ్జీ—(నమ్మనట్టు) గొంతుక పిసికి చంపబోయాడూ ?

సుంద—అవును.

ము. ప్లీ—వొట్టి చేతులతోనేనా ?

సుంద—అవును. బయటపడేసరికి సహంప్రాణం పోయింది. తిన్నగా నా స్నేహితుడి యింటికే వెళ్లాను. అప్పుడు ఎనిమిదిగంటలయింది.

జడ్జీ—పొద్దున్నా ఇది జరుగుత ! తాగి చేసిన పని కాదన్నమాట యిది !

సుంద—తాగవలసిన అవసరమేం లేదండి.

ము. ప్లీ—నువ్వప్పుడు ఏ స్థితిలో వున్నావో కొంచెం చెప్పు.

సుంద—స్థితి చాలా అసహ్యంగా వుంది. చీర సహం చిరిగిపోయింది. ఊపిరి తిన్నగా ఆడ్డంలేదు.

ము. ప్లీ—నీ స్నేహితుడితో జరిగిన సంగతంతా చెప్పావా ?

సుంద—ఆ. ఎందుకు చెప్పానా అనిపిస్తోం దిప్పుడు.

డి. ప్లీ—ఏం ? అతన్ని కలతపెట్టేసింటేం, ఈ సంగతి.

సుంద—ఉపద్రవంగా.

ము. ప్లీ—నీతో ఎప్పుడైనా ఆ చెరుకుని గురించి మాట్లాడాడా ?

సుంద—ఊహు.

ము. ప్లీ—నీ కెప్పుడైనా డబ్బిచ్చాడా ?

సుంద—ఆ.

ము. ప్లీ—ఎప్పుడు ?

సుంద—శనివారంనాడు.

ము. ప్లీ—ఎనిమిదో తారీకునా ?

సుంద—నాకూ పిల్లలకీ కావలసిన సామానులు కొని, ప్రయాణానికి తయారుకావడానికి.

ము. ప్లీ—నీ కప్పుడు ఆశ్చర్యమెయ్యలేదూ ?

సుంద—ఎందుకు ?

ము. ప్లీ—నీ కివ్వడాని కతనిదగ్గిర డబ్బుండడం !

సుంద—కొంచెం. నాభర్త చంపడానికి ప్రయత్నించిన నాటి పొద్దున్న నన్ను రక్షించడానికి సొమ్ము లేకపోయిందని ఏడిచాడు. తరవాత ఏటో శాపతు సొమ్ము పుట్టిందని చెప్పాడు.

ము. ప్లీ—నువ్వు ముద్దాయిని ఆఖరుమాట ఎప్పుడు చూశావు ?

సుంద—అతన్ని పట్టుకున్నరోజున. ఆ వేళే మేము బయలుదేరవలసిన రోజు.

ము. ప్లీ—ఈ లోపుగా ఎప్పుడైనా కలుసుకుంటూ వొచ్చావా ?

సుంద—(తల ఊపుతుంది.)

ము. ప్లీ—ఎలా వున్నట్టు కనిపించాడు ?

సుంద—మాట చాలా తగ్గించేశాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు అసలు మాట్లాడనే లేకపోయేవాడు.

ము. ప్లీ—అలవాటు లేని పని ఏదో చేసినట్టు.

సుంద—అవును.

ము. ప్లీ—అయినా, సంతోషంగా వున్నాడా, విచారంగా వున్నాడా ?

సుంద—కొంచెం భయపడుతున్నట్టు, ఏదో భీతి అతన్ని ఆవరించినట్టు కనిపించింది.

ము. ప్లీ—(సందేహిస్తూ) ముద్దాయి అంటే నీకు చాలా యిష్టమా ?

సుంద—(దృఢంగా) ఆ.

ము. ప్లీ—నువ్వంటే అతనికి కూడా చాలా యిష్టమేనా ?

సుంద—ఆ.

ము. ప్లీ—నీకష్టాలు అతని మనసుని చాలా కలతపెట్టేశాయంటావా? ఒక్కొక్కప్పుడు అతను చేస్తున్న పనిని తెలుసుకోలేనంత దుఃఖాన్ని కలిగిస్తాయంటావా?

సుంద—తప్పకుండా!

ము. ప్లీ—మతి చెడిపోడానికి కూడా అవకాశముందంటావు.

సుంద—ఆ.

ము. ప్లీ—శుక్రవారం ఉదయం నీ సంగతి విన్నప్పుడు గాభరాపడి పోయాడా?

సుంద—చాలా ఆవేదన పడిపోయాడు. ఆ స్థితిలో అతన్ని ఒంటరిగా వదలి వెళ్లడానికి మనసు ఒప్పుకోలేదు.

ము. ప్లీ—అతనంటే ఇంకా యిష్టమేనా?

సుంద—నాకోసమే కాదూ, తన జీవితమంతా పాడుచేసుకున్నది!

(ము. ప్లీడరు కూచుంటాడు. ఫిర్యాది తరఫు ప్లీడరు లేచి అడ్డుసవాళ్లు ప్రారంభిస్తాడు)

వా. ప్లీ—నువ్వు ఏడో తారీఖున అతన్ని వొదిలి వెళ్లేసరికి, అతనికి పిచ్చి ఎక్కిందనవు కదా!

సుంద—ఊహుం.

వా. ప్లీ—సరే. నేనింక అడగవలసిన ప్రశ్న లేమీ లేవు. (అని జడ్జీగారికి దండంపెట్టి కూచుంటాడు)

సుంద—(జారీదై పుతిరిగి) అతనికోసం నేనైనా ఇంతపనీ చేద్దును. తప్పకుండా చేద్దును.

జడ్జీ—(బల్లగుద్దుతూ) టట్. టట్. మీదాంపత్యం చాలా దుఃఖభాజనంగా వుండేదన్నావు. తప్పఉభయత్రా కూడా వుందనుకుంటాను!

సుంద—అన్న ప్రతిమాటకీ "చిత్తం, మహాప్రభూ" అనకపోవడమే నాతప్పు.

జడ్జీ—అతన్ని ప్రతిమాటకీ ఎదిరించేదానివి కాబోలు.

సుంద—దెబ్బలాట రాకుండా, మనసు కనిపెట్టి నడవడానికే ప్రయత్నంచేసేదాన్ని.

జడ్జీ—ఈముద్దాయిని కలుసుకున్నదాకానా?

సుంద—కానేకాదు. ఆతరవాతకూడా!

జడ్జీ—నువ్వు ఈ ముద్దాయిని ప్రేమించడం ఏదో మహాఘనకార్యంచేసినట్టు భావిస్తున్నావని అనిపించిందిలే, అంచేత అడిగాను.

సుంద—(సందేహిస్తూ) అవును. నాజీవితంలో కొంచెమైనా ఆనందాన్ని యిచ్చింది అదే. ఇహ నాకు మిగిలినదీ అదే...

జడ్జీ—(గడ్డెత్తిలేసిచూస్తూ) సరేలే, వెళ్లు.

(బోనుదిగుతుంది సుందరమ్మ. తరవాత మోహనరావు బోను ఎక్కుతాడు)

(ప్రమాణం అయినతరవాత)

ము. ప్లీ—పేరు?

మోహ—మోహనరావు.

ము. ప్లీ—వయసు?

మోహ—ఇరవై ఆరు.

ము. ప్లీ—పెళ్లికాలేదు.

మోహ—(లేదని తలఊపుతాడు)

ము. ప్లీ—సుందరమ్మని ఎంతకాలంనుంచి ఎరుగుదువు?

మోహ—ఆరు నెలలు.

ము. ప్లీ—మీసంబంధాన్ని గురించి ఆవిడ చెప్పినది నిజమేనా?

మోహ—ఆ.

ము. ప్లీ—నువ్వావిడంటే ప్రాణమిస్తావు! ఏం?

మోహ—అవును.

జడ్జీ—కాపరంచేస్తున్న స్త్రీ అని తెలిసి కూడా?

మోహ—నామనసు మళ్లించుకోడానికి సాధ్యం కాకపోయింది.

జడ్జీ—సాధ్యంకాకపోయిందీ?

మోహ—ఆవిడమీదికి మనసుపోకుండా కట్టి పెట్టడానికి నాకు శక్తిఉన్నట్టు తోచలేదు.

(జడ్జీగారు నోరు చప్పరిస్తారు)

ము. ప్లీ—మీ యిద్దరికీ ప్రథమంలో పరిచయం ఎలాగయింది ?

మోహ—మా అక్కయ్యద్వారా !

ము. ప్లీ—ఆవిడ కుటుంబం సంగతి తెలుసా ? భర్తతో సౌఖ్యంగా కాపరం చేస్తోందేమో ?

మోహ—అసలు ఎప్పుడూవున్న గొడవే. అది నరకం !

ము. ప్లీ—భర్తని ఎరుగుదువా ?

మోహ—ఆవిడద్వార నే. పశువు !

జడ్జీ—కోర్టువారి యెదుట లేని ఒకవ్యక్తిని నోటి కొచ్చినట్టు తిట్టడానికొప్పుకోము.

ము. ప్లీ— (జడ్జీగారినుద్దేశించి) క్షమించాలి. (మో. తో) నువ్వు ఈశెక్కు మార్చినట్టు ఒప్పుకుంటావా?

మోహ—(నిరుత్తరుడై తలవొంచుకుంటాడు)

ము. ప్లీ—జూలై ఏడోతారీకు ఉదయం జరిగిన సంగతులు జ్ఞాపకం చేసుకు చెప్పు.

మోహ—ఆవిడ వొచ్చేసరికి భోజనందగ్గిర కూచున్నా. ఊపిరి తిన్నగా తియ్యలేక ఆయాసపడుతోంది. చీర చిరిగిపోయింది. కంఠంమీద అతని వేళ్ల ఆనమాళ్లుకూడా కనిపించాయి. చెయ్యి కొట్టుకుపోయింది. కళ్లు నిప్పుకణాల్లా ఎఱ్ఱబడ్డాయి. జరిగిన సంగతి చెప్పినప్పుడు కోపం అపుకోలేకపోయాను. నాకే చాలాభయమేసింది. (కసితో అకస్మాత్తుగా) రక్తంలో వెచ్చదనమున్నవా రెవరూ సహించలేరు. నాలాగే మీరూ ప్రేమిస్తే, ఆస్థితిలో మీకూ నాకు కలిగిన భావాలే కలిగుండును. నాకు తెలుసు.

ము. ప్లీ—(ధోరణి తప్పిద్దామన్నట్టు) సరే. సరే. తరవాత?

మోహ—నేను ఆఫీసుకివెళ్లడంకోసం ఆవిడ నన్ను విడిచివెళ్లినతరవాత, కోపోద్రేకం పట్టలేక ఏ ఘాతుకకృత్యం చేస్తానోనన్న భయంచేత మనస్థిమితం లేకపోయింది. పైగా యింటిదగ్గర మొగుడు మళ్లీ ఏమిబాధలు పెడుతున్నాడో నన్న ఆందోళనకూడా నన్ను పీకేసింది. నేను ఏంచెయ్యాలి, ఏమిచెయ్యగలను అన్న ఆలోచనలతో పనిమట్టుకో లేకపోయాను. అయిదునిమిషాలు ఒకచోట కూచోలేకపోయాను. సుబ్బారావు, మార్చుకురావడానికి చెక్కు చేతిలో పెడుతూ "కొంతదూరం నడిచొస్తే, నీ మనసు కుదుట పడేలా వుంది. ఈరోజంతా కాలుగాలిన పిల్లిలా వున్నావు" అన్నాడు. నాచేతిలో చెక్కు చూడగానే ఒక్కక్షణకాలం తలుక్కుమని తట్టింది, ఆ తొమ్మిది తరవాత సున్నా చేర్చి, తొమ్మిదిని తొంభైకిందదిద్దేస్తే ఈనరకంలోనించి నా స్నేహితురాలిని తప్పించడానికి సరిపోయిన సొమ్ము లభిస్తుందిగదా అని. ఈభావన ఎలాకలిగిందో నాకు తెలీదు. ఈ ఆలోచన ఒక్క మాటుతట్టి ఊరుకుంది. తరవాత దీన్నిగురించి ఆలోచించనేలేదు. ప్రయత్నంకూడా ఏమీ చెయ్యలేదు. తరవాత ఏమిజరిగిందో నాకసలు గుర్తులేదు. గుమాస్తా "అన్నీ నోట్లే కావాలా?" అనడం మాత్రమే జ్ఞాపక ముంది. అప్పుడు నిద్రలోనించి మెలుకువొచ్చినట్టయింది. చేసిన కార్యం అప్పుడుబోధపడింది. బయట కొచ్చిన తరవాత ఏబస్సుకిందయినా పడి చచ్చిపోదామా అనిపించింది. సొమ్మైనా పారేద్దామనుకున్నా ! కాని ఎలాగూ నేరం జరగనే జరిగింది కనక ఆవిడని రక్షించడమే మంచిదని తోచింది. టిక్కట్ల కోసం ఖర్చుపెట్టినదీ, ఆవిడకి యిచ్చినదీ, అంతా వృథా అయిపోయింది. నే ఖర్చుపెట్టిన చిల్లరతప్ప అంతా తిరిగి ఇచ్చేశాను. ఇంతకార్యం ఎలాచేశానా అన్న ఆలోచనలు నన్ను విడవడంలేదు. కాని చేసిన పని ఇప్పుడు తుడిచి వెయ్యలేను. ఇంకోవిధంగా జరిగితే ఎంత బాగుండి పోను !

(ఒక్కనిమిషం అంతా నిశ్శబ్దం)

ము. ప్లీ—కోర్టుకీ బాంకుకీ ఎంతదూరం?

మోహ—యాభయి గజాలుండదు.

ము. ప్లీ—నీకు సుబ్బారావు చెక్కు ఇచ్చినది మొదలు సొమ్ము తీసుకున్నదాకా ఎంత టైము పట్టి వుంటుంది ?

మోహ—నాలుగు నిమిషాలైనా వుండదు. అంతదూరమూ పరిగెత్తా!

ము. ప్లీ—ఆనాలుగు నిమిషాల్లోనూ జరిగిన దేమీ జ్ఞాపకం లేదూ?

మోహ—ఊహు. ఒక్క పరుగెత్తడం తప్ప.

ము. ప్లీ—చెక్కు మార్చడం నీకు జ్ఞాపకమే లేదు?

మోహ—లేదు. నిజంగా లేదు.

(ము. ప్లీడరు కూచుంటాడు. ఫిర్యాది తరఫు ప్లీడరు లేచి)

ఫి. ప్లీ—పరుగెత్తడంమాత్రం జ్ఞాపకముందీ?

మోహ—ఆయాసంచేత ఊపిరి ఆడలేదు బాంకుకి చేరేటప్పటికి!

ఫి. ప్లీ—చెక్కు మార్చడం జ్ఞాపకం లేదూ?

మోహ—(వినిపించీ వినిపించనట్టు, హీనస్వరంతో) లేదు.

ఫి. ప్లీ—ఇదుగో. ఇలా చూడూ! మాప్లీడరు గారు ప్రవేశపెట్టిన శృంగారమంతా మరిచిపో. నిజం చెప్పు. ఈ కేసు సామాన్యమైన ఫోర్జరీకంటె ఏమైనా భిన్నమయినదంటావా? నువ్వే చెప్పు!

మోహ—అపొద్దున్నంతా సహం పిచ్చెక్కి తిరిగాను.

ఫి. ప్లీ—టట్. టట్. చెక్కులో తొమ్మిది తొంభైకింద దిద్దినప్పుడు, ఆచెక్కు మార్చినట్టు ఎవరికీ గుర్తుతెలియనంత నేర్పుతో అక్షరాలు వ్రాశావా లేదా?

మోహ—ఏదో. అది అలాకుదిరింది!

ఫి. ప్లీ—తమాషాగానే కుదిరింది కాదూ (అని చిరునవ్వు నవ్వుతాడు) పోనీ, అయితే కౌంటర్ ఫాయిల్ మార్చింది ఎప్పుడు?

మోహ—బుధవారం.

ఫి. ప్లీ—అదికూడా తమాషాగానే కుదిరిందీ?

మోహ—(మాట్లాడడు.)

ఫి. ప్లీ—కౌంటర్ ఫాయిల్ మార్చడానికి తగిన సమయంకోసం వేచిఉండవలసొచ్చిందనుకుంటాను. అవునా?

మోహ—(హీనస్వరంతో) అవును.

ఫి. ప్లీ—అది చేసినప్పుడుకూడా చాలా ఉద్రేకంలో వున్నానవుకదా!

మోహ—మనస్సు చాలా పీకుతూనేవుంది.

ఫి. ప్లీ—పట్టుబడిపోతావేమోనన్నభయంచేతా?

మోహ—(చితికిపోయి) అవును!

జడ్జీ—చేసిన నేరాన్ని ఒప్పుకుని యజమానికి సొమ్ము ఇచ్చెయ్యడం ఒకటే ఘరానామార్గమన్నమాట తట్టలేదూ?

మోహ—ధైర్యంచాలిందికాదు.

ఫి. ప్లీ—పైగా ఈ స్త్రీని లేవదీసుకుపోడం అట్టే వుండిపోయిందిగా!

మోహ—ఇంత పనీ జరిగిన తరవాత ఊరుకోడం చాలా అసందర్భంగా కనిపించింది. ప్రయోజనం లేకుండా అలాటి పని చెయ్యడమా? ఆత్మహత్య చేసుకున్నా ఒకటే!

ఫి. ప్లీ—సుబ్బారావు వెళ్లిపోతున్నాడని తెలుసు. ఈ అనుమానం అతనిమీద పడుతుందని తట్టలేదూ?

మోహ—నాకు తెలియకుండా అంతా గడియలో జరిగిపోయింది. తరవాత తట్టింది.

ఫి. ప్లీ—అప్పుడైనా నేరం ఒప్పుకుందామని బుద్ధిపుట్టలేదూ?

మోహ—అక్కడికి వెళ్లి రాద్దామనుకున్నా! సొమ్ము ఎలాగూ తీర్చివేద్దును.

ఫి. ప్లీ—ఈలోగా అతన్ని పట్టుకు కేసు పెట్టినా?—

మోహ—అతను చాలా దూరాన్న వున్నాడని తెలుసు. వ్యవధి వుందనుకున్నా. ఇంత త్వరలో పట్టుబడుతుందనుకోలేదు!

ము. ప్లీ—(లేచి) చెక్కుబుక్కు రాజారావు జేబులోనే ఉండిపోడంవల్ల, ఒక్కరోజు ఆలస్యంగా

వలసిన దైవం లేదు. అందుట్లో ఓ భారత హైందవ స్త్రీ మాత స్థితి ఎంత విషాదస్థితిలో వుందో నీకు తెలుసు."

....

"అవునా!"

వర్ష విషాదంగా నవ్వింది. "అయితే నువ్వేదన్నా చెప్పు"

"నేను చాలా చెప్పదలచుకొన్నాను. కాని ఏదీ ప్రయత్నపూర్వకంగా చెప్పటంలేదు. ఇది నీకో కథగా తోచినా ఇబ్బందిలేదు."

"ఎందుకూ?"

"ఏమీ లేదు. కథలన్నా జీవితప్రతిబింబాలే. ఇవాళ్టి నువ్వు చదువుతూ కథలని వ్రాసిపుచ్చే వన్నీ ఒకప్పుడు జరిగినవే. చాలా కథలు ప్రపంచానికి తెలియకపోవచ్చు."

"అయితే చెప్పు. నాకు చాలా సంతోషం"

"చెప్పనా!" రోగి సంతృప్తిగా, హృదయపూర్వకంగా నవ్వాడు!

* * * *

"ఆ అరుపులు, ఆ కోలాహలం, పరిగెత్తడం పిచ్చి కేకలు—ఎవరూ?" అన్నాడు విశు నింపాదిగా ప్రక్క మీద కూర్చుంటూ.

"ఇవ్వాళ క్రొత్తేమిటి?"

"వచ్చినప్పటినుంచీ రోజూ సాయంకాలం ఈ కిటికీలోంచి చూస్తున్నా. దూరంగా ఆ ముసలామె చుట్టూ పిల్లలు చేరి ఒకటే గోల. ఎవరామె? పాపం" జాలిగా నిట్టూర్చాడు.

"ఆమె..." మెల్లిగా అంది ఆమె. "అవును, ఆమె-నీకూ నాకూ ప్రపంచానికీ ఆమె ఉపయోగపడే స్థితిలోగాని, అర్థంచేసికొని సానుభూతిచూపేస్థితిలోగాని లేదు."

"ఆమె పిచ్చిదికదూ?"

"ఆమెకి ఆనందం ఏదన్నావుంటే ఇప్పుడే. ఎందుకంటే ప్రపంచం ఆవిడకి పిచ్చిలేదన్నంతకాలం ఆమెజీవితయాత్ర నరకయాత్ర అయింది. ఆవిణ్ని చూస్తే నీకు జాలివేయటంలేదూ?"

"ఆ సంగతి నన్నడగబోకు. నాహృదయం మండిపోతూంది. గత విషాదస్మృతులు నన్ను కలిచివేస్తాయ్, ఎవరామాతృమూర్తి?"

"ఎందుకు అదంతా!"

"ఎందుకో చెప్పలేను. ఒక సానుభూతిపరుడికి చెప్పటంలో నీకేం అభ్యంతరం వుంటుందో ఊహించలేకున్నాను."

"ఆమె అంటే నాకు విశేషపరితాపం. రోజూ నాదగ్గరికి పొద్దున్నే వచ్చి పలకరించిపోయేది! కొన్నాళ్లు సాయంత్రంకూడా వస్తుండేది. ఆమెకు చెప్పుకునేవారెవ్వరూ లేరు. జాలితలచి వాళ్లూ వీళ్లూ ఏమన్నాయిస్తే తింటుంది. ఏపంచనో పడుకొంటుంది."

"ఎవ్వరూ లేరా ఆమెకు! నీతో ఏం మాట్లాడేది?"

"ఓరోజు మా యింటికి తీసుకు పోయి ఎక్కడికీ తిరగక, యిక్కడే తింటూ పడుకోమన్నాను. రెండు రోజు లలా వుండి, మూడోరోజున మళ్లీ మామూలే. ఎక్కడికో లేచిపోయింది"

"నిన్నేం అడుగుతుంది రోజూ?"

"ఒక్కటే ప్రశ్న. దానికి విధి విరామం లేదు. బహుశా ఆమె జీవితపర్యంతరం అడిగే ప్రతి సానుభూతిపరుడి కర్ణపుటాల్లోను భీకరంగా బాధగా ప్రతిధ్వనింపజేస్తూనేవుంటుంది. "మా అబ్బాయి మీ కెక్కడైనా అగుపడ్డాడా? ఓసారి నాదగ్గరకి రమ్మని చెప్పండి. ఏం, చెబుతారు కదూ?" అంటుంది." విశూ ప్రబలంగా వణికిపోయాడు. అలాగే అంటుందామె :

"అందరూ విషాదంతో తలవంచుకుంటారు. ఆ త్యాగమూర్తిమాతృప్రేమకు! 'ఏం, చెబుతారుకదూ?' అంటే ఏమంటారు చెప్పు? ఎవరైనా!"

* * * * *

ఆమెకు నమ్మకం—ఎప్పుడన్నా, ఎవరన్నా, ఎక్కడన్నా తన కొడుకుసంగతి తెలియజేస్తారని! ఆ నమ్మకంమీదే జీవించివుంది. ఆ ఉన్మాదమే ఆమెకు ఆనందం, లేకపోతే ఇన్నాళ్లు జీవించదేమో!

విశూ తువ్వాలుతో ముఖం కప్పుకున్నాడు.

"ఎందుకు అలా వెక్కివెక్కి ఏడుస్తున్నావ్?"

"ఏమీ లేదు."

"ఏమీ లేదా?"

....

"పోనీ, బాధ కల్గిస్తే చెప్పనులే."

"నామీద ఒట్టు; నామనశ్శాంతిని చెడగొట్టకు."

"మరి దుఃఖించవోక."

"కన్నీరు కార్చితే వచ్చిన నష్టం లేదు! అది బాధను ఉపశమింప జేస్తుందని నా నమ్మకం. మానసిక భావదర్పణమే కన్నీరు!"

* * * * *

"నర్సూ...మా కోడలేదీ ?"

"ఎవరో పిలుస్తున్నారు!"

"ఆఁ, ఆమె, ఒకసారి మాట్లాడి పంపించివస్తా" మెరుపుతీగలా నర్సు మాయమయింది. శూన్యంగా ఆమె అడుగుజాడల్ని చూస్తూ గాఢంగా నిట్టూర్చాడు విశూ.

విశూ నర్సుకోసం ఆరోజు చాలాసేపు చూశాడు గాని ఆమె జాడ అగుపడలేదు. మర్నాడు మామూలుగా టెంపరేచర్ చూడ్డానికి వచ్చినప్పుడు చాలా ఆత్రుతతో అడిగాడు: "ఆ మిగిలిన విషయం దయచేసి చెబుతారూ? రాత్రంతా ప్రక్కంతా కన్నీటితో తడిసిపోయింది. నా మీద సానుభూతి ఈ విషయంలో చూపండి"

ఆమె ఈ విషయాన్ని గురించి అతడింత పట్టు బడతాడనుకోలేదు. మెల్లిగా తల పంకించి, తలుపు మూసి ఆమె మౌనంగా కూర్చుంది.

"నా గతించిపోయిన జీవితఘట్టాల్ని పునస్మరిస్తున్నాను. కొంతవరకు ఆత్మానందం నాకు లేకపోలేదు.

ఆమెజీవితం, నా జీవితం దృఢంగా పెనవేసుకోటానికి కారణం విచిత్రమైందే!

ఆమె అగర్భశ్రీమంతురాలు. తండ్రి మూడో పెళ్లి చేసుకున్నతర్వాత ఆమెనుగురించి శ్రద్ధతీసుకోలేదు. ఏదో పెళ్లి అయిందనిపించడానికి దారినపోయే ఓ దానయ్యకిచ్చి పెళ్లిచేశాడు.

సమర్థతకాని, నడవడికాని లేని ఆ భర్తచేతుల్లో ఆమె వేసారిపోయింది. అతను పోయినా, ఆమెజీవితాంతం తనవంతు సాధించడానికన్నట్లు ఒక కొడుకుని ప్రసాదించిపోయాడు.

స్త్రీ! అందుట్లో బీదరాలు! ఆ వయస్సులో, సంఘం అన్నివిధాలా లోపాలు కనిపెట్టాలని ప్రయత్నించే విషమసమయం—చచ్చిపోదామన్నా అడ్డొచ్చే రక్తసంబంధం...తన కొడుకు! ఏం చేస్తుంది? కన్నవారింటి వాళ్లూ సవతిఅన్నదమ్ములు తిరస్కరించి, నీచంగా మాట్లాడారు. తనవాడని చెప్పుకుందామన్న తండ్రికూడా ఆమెకు లేడు. నిశ్చింతగా చచ్చిపోయాడు.

ఆమె నాకు చాలాసార్లు చెప్పింది: తనకు జీవితంలో ఒకటే ఆశట! తన పిల్లవాడు పెద్దవాడయి, గౌరవనీయంగా సంపాదిస్తూ, గొప్పవాడని పేరు పొందితే, తను ఆనందబాష్పాలు రాలుస్తూ, మహారాణిలా జీవిస్తుందట. ఎవ్వరితో చెప్పినా తన కొడుకుని గురించే మాట్లాడుతుందిట.

ఏ ఆశాసౌధాలు ఆమె ఊహాపథంలో నిర్మించుకుందో, వాటికోసమే ఆమె తన కున్న గౌరవాన్ని, శక్తిని, తనదని చెప్పుకున్న ప్రతిదానిని విసర్జించింది. గౌరవనీయమైన వంశం. ఆమె అన్నీ మరిచిపోయింది. వున్న మహారాజుల ఇళ్లల్లో ఆమె వంటపూటితవానికి కూడా వప్పుకొంది. ఎంత శ్రమపడినా, ఎంతమంది వేలుపెట్టి చూపినా ఆమె శాంతమూర్తిగా నిలిచింది. తన పాపను హృదయానికి హత్తుకుంటే అదే ఆమెకు స్వర్గసీమ! ఆ సీమలో ఓ మాతృదేవి-ప్రపంచాన్నెరుగని ఓ అమాయక ముగ్ధబాలుడు మాత్రమే గోచరిస్తారు ఆమెకు!

క్రమంగా కొడుకు బాల్యావస్థని సుఖకరంగానే ముగింపజేసింది. అతనుకూడా బుద్ధిమంతుడు. సక్రమంగా పరీక్షలన్నీ నెగ్గుతూవచ్చాడు.

అతను పట్టభద్రుడైనతర్వాత న్యాయవాదవ్వాలనుకొంది ఆమె. అతనూ సమ్మతించాడు. సానుభూతి చూపే కొందరు గౌరవనీయుల సాయంతో, విద్యార్థివేతనాలతో అతను లాకాలేజిలో చేరాడు. అతి కష్టంమీద కాలం గడుపుతూవుండేవాడు.

అతన్నిరోజూ చూస్తూండేదాన్ని. బీదవాడవటంచేత మేమంతా నివసించే సానివాడలోనే ఓ చిన్న గది అద్దెకు తీసుకొన్నాడు. అతనికి ఏ దురభ్యాసమూ, నేనెరిగున్నంతవరకు, అప్పట్లో లేదు. ఆజానుబాహువు, కండలుతిరిగిన శరీరం, నల్లటి ఉంగరాలజుట్టు, పరిశీలనగా చూసే నేత్రద్వయం—ఎంత బాగుండేవాడు! చెబుతుంటే ఇప్పటికీ నేను వివశనైపోతాను.

అతనితోటి చదివే సాటివిద్యార్థులంతా మా ఇళ్లకి వస్తూండేవారు. తల్లిదండ్రులు పంపే ధనాన్ని, వాళ్లకి తెలియకుండా, తమ ఆత్మల్ని వంచించుకుంటూ, వ్యభిచారాన్ని అణచలేని ఓ ప్రచండశక్తిగా నిరూపించడానికి ప్రయత్నంచేసేవారు.

నా సంగతి వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. ఈ పతిత భారతదేశంలో, దమ్ములేని, నీరసించిన పిరికిపురుషుల కౌగిళ్ల వల్ల కృశించి, నశించిపోయింది నా శరీరం. నే నావృత్తిని హృదయపూర్వకంగా ఎన్నడూ వాంఛించలేదు. మా కులపెద్దలు, సంఘపెద్దలు 'సాంప్రదాయం, అందుట్లో దోషం లే'దన్నారు. వారి బాధ తీర్చుకోవడానికి 'కులవృత్తి' అనే గౌరవపదం చాలు అడ్డం పెట్టుకోడానికి. ఇప్పుడిక్కడ నా శీలాన్నిగురించి అతిశయోక్తులు చెప్పనవసరం లేదు. దానివల్ల నాకు కలిగే లాభం ఏమీ లేదుకనుక. మా తండ్రి, తల్లి, బంధువులు అంతా నిర్బంధించారు. తర్వాత దలనం, ఆనందం లేని నా శరీరంలో దురాశ, ప్రతీకారం పుట్టుకొచ్చాయి! ఈమగపురుషుల్లోకి విషం ఎక్కించి, వాళ్లని వంశపారంపర్యంగా నాశనం చెయ్యాలనుకున్నాను.

ఆ కాలంలో నేను అందంలో పేరుమోసిన వేశ్యనని పేరుపొందాను. పట్టుదలతో నా ప్రాపు పొందటానికి కులవిచక్షత లేకుండా డబ్బుని చాలామంది విచ్చలవిడిగా వెదజల్లారు.

కాని, నావంకైనా నింపాదిగా చూడని అతనంటే నాకు చాలాకోపం. ఆ యువక ప్రవరాఖ్యుడంటే నాకు రోమాంచం కలుగుతుంది. ఆ నడకలో ప్రపంచాన్ని జయించగలననే ధైర్యం! ఎవరా వీరుడు!

ఓసారి మా వీధిగుండా వస్తుంటే నా తమ్ముణ్ణి పంపించాను. ఎలాగైనా ఆయన్నిక్కడికి తీసుకొస్తే గొప్ప బహుమాన మిస్తానని. కనీసం పూరికేనన్నా వచ్చి, కాస్త పానీయం పుచ్చుకుపొండిఅని అన్నా చెప్పి తీసుకురమ్మన్నాను. మొదటిరోజు చిక్క మొహంతో వచ్చాడు వాడు.

మర్నాడు వాడికి క్రితంరోజల్లే చెప్పవలసిన కిటుకులన్నీ చెప్పి, తీసుకురాకపోతే తిరిగి ఇంటికి రావద్దని గట్టిగా మందలించాను.

అగ్రుతిగా నూవాడు అతనితో మాట్లాడ్డం, అదీను. గుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటుంటే దేహం చల్లబడిపోయింది.

ఇద్దరూ చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు.

గుండె గట్టిగా అదుముకుంటూ ఆవంక చూశాను. పర్వతరాజులాగా గంభీరంగా అతనూ, మేకపిల్లలాగా తమ్ముడూ మాఇంటివైపు వస్తున్నారు. నేను మెల్లిగా లోపలికి వెళ్లి అద్దంలో నా అందాన్ని సవరించుకొని, కుర్చీలో కూర్చొని ఏదో పుస్తకం తిరగేస్తున్నాను. అడుగుల చప్పుడు గాఢంగా వినిపిస్తోంటే లేచి "స్వాగతం, సుస్వాగతం, రండి" అన్నాను. కాళ్లు కడుక్కోటానికి సుగంధపు నీళ్లు అందిచ్చాను. అలంకరించివున్న ఆగదిలోకి ఆహ్వానించాను. అతను పరిశీలనగానే చూస్తున్నాడు. ఆ గంభీరవదనం ఏమీ చలించలేదు. ఇద్దరం మౌనం వహించాం. ఆమౌనం నన్ను దహిస్తోంది! చాలాసేపటికి ప్రకంపించే కంఠంతో అన్నాడు—"ఇక్కడికి నే నెందుకు ఆహ్వానింపబడ్డానో నాకు సరిగా తెలీదు. కారణం కొంచెం చెబుతారూ?" నే నా ప్రశ్న, అంత నిర్దయగా, ఆ మార్దవకంఠంలోనుంచి వస్తుం దనుకోలేదు. నేను తల క్రిందకవలసివచ్చిన ఘటన అది!

మాట్లాడలేదు. అసలు మాట్లాడదలచుకోలేదు. అయినా ఏం మాట్లాడను! "నాలో ప్రత్యేకత ఏదన్నా మిమ్మల్ని ఆకర్షించిందేమోనన్న సంశయం నన్ను బాధిస్తోంది. నాకు ఎవరన్నా నాకు తెలియకుండా విలువయిస్తుంటే నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు."

"నేను చెప్పదలచుకొంది విపులీకరించడం మంచిది ఎందుకైనా! నన్ను మీ రేదృష్టితో చూస్తున్నారో ఆదృష్టికి నేను బాధ్యుణ్ణి కాదు! అయినా మీ రీవిషయంలో బలహీనత కనపరిచినా అడ్డుపెట్టడానికి నేను అర్హుణ్ణి కాదు."

నేను మౌనం వహించడంలో ఇంక అర్థంలే దనుకున్నాను. "నే నేదృష్టితో మిమ్మల్ని చూస్తున్నానో ఆ సేమంతే, మీదృష్టిలోగాని, చాలామందిదృష్టిలోగాని గౌరవంకలది కాకపోవచ్చును. నాబలహీనతకు క్షమించినందుకు మీకు చాలా కృతజ్ఞురాల్ని."

అతను ఓసారి తలెత్తి చూశాడు పరిశీలనగా. ఆచూపులో ఆశ్చర్యం, సానుభూతీ స్పష్టంగా గోచరించాయి.

"క్షణమాత్రం వచ్చి నేను మిమ్మల్ని ఏమన్నా సంతృప్తిపరిచివుంటే తృప్తిపడతాను... నేను వెళ్లిపోదలచుకున్నాను."

నేను షాక్ తిన్న శరీరంలాగా బాధపడ్డాను. అయినా ఆత్మాభిమానంతోనే "మీరు వెళ్లిపోతానని దృఢంగా చెబుతున్నప్పుడు బలవంతంచేసి ప్రయోజనం లేదు. కాని నేనిచ్చే ఈ అల్పఅతిథిసత్కారాన్ని ఓ నూతనపరిచితుడిగా స్వీకరించాలని ప్రార్థిస్తాను."

నేను అర్పించిన మధురఫలాల్ని గాని, ఫలహారాల్ని గాని, పానీయాల్ని గాని అతను ఏమీ ముట్టుకోలేదు. మంచినీళ్లుమాత్రం తాగాడు.

"నమస్తే. నాకిదే తృప్తి"

"నా ప్రార్థన ఒకటి మన్నించండి"—అతిదీనంగా వేడుకొన్నాను.

"ఏమిటది?" అన్నాడు ఆత్రుతగా, ఆశ్చర్యంగా.

"మీకు తీరిక దొరికిన సమయాల్లో, ప్రపంచం బాధగా అనిపించిన సమయాల్లో, నాకు సాధ్యమైనంత సాయం చేస్తాను—దయచేసి స్వీకరించండి. మళ్లీ వస్తారు కదూ?"...కాసేపు ఆలోచించాడు.

"దీంట్లో అభ్యంతర పెట్టాల్సింది నేనున్న పరిస్థితిలో ఏమీ లేదు. కాని ప్రపంచంలో అర్థించినా, అవస్థపడినా ఎవరూ నా వంక చూడలేరు. కాని మీరు వాళ్లకంటే చాలా ఉత్తమోత్తములని నా అభిప్రాయం. నమస్తే."

శరవేగంతో వెళ్లిపోయాడు. ఆ మెఱుపుతీగ! గట్టిగా వేసినిట్టూర్పు విడిచాను కొంత ఊహించుకున్న తృప్తితో!

* * *

"అతను వెళ్లిపోయాడు. ఆ నడకలో ఎంత రాజసం! ఎంత ఠీవి" ఈ ఊహలతో తీవ్రంగా చాలా రోజులు వేసారిపోయాను. ఆ దివ్యలావణ్యమూర్తి నేను కలలుకనడానికేనా నా మనఃపథంలో మెరిసింది! ఎందుకు నా యౌవనం, నా రూపం, నా భాగ్యసంపదలు! సంతృప్తిలేని జీవితానికి ఇవన్నీ తృణప్రాయాలనుకున్నాను. తిమ్మణ్ణి చాలాసార్లు పొమ్మన్నాను. వాడు కొన్నిసార్లు పోయీ, మరికొన్నిసార్లు పోయినానని చెప్పి, మొత్తానికి ఒకటే కర్ణకఠోరమైన సమాధానం చెప్పేవాడు. అవును. నాలో వేదనని వాడు గుర్తించుకోలేడు. అంతెందుకు, నేను ప్రేమించగలనని హృదయపూర్వకంగా ఎవ్వరూ నమ్మరు! నేను కాచుకుని కాచుకుని కళ్లు కాయలు కాచిపోయాయి. నారాజు రాడు! నేను విపరీతంగా పరితాపపడ్డాను. నేను వేశ్యను. నా మాట నమ్మరు. ప్రజలు గౌరవించే స్థితిలోకి నేను ఎప్పుడూ రానని తెలుసు. మళ్లీ ప్రజలే చాటుగా నన్ను అర్థించి, స్వార్థంగా, సత్యాదర్శానికి దూరమౌతారు.

నేను వేశ్యనవటానికి కారణం? అమ్మానాన్నా వాళ్లు నిర్బంధించబట్టేనా! వాళ్లు నిర్బంధించటానికి కారణం? దారిద్ర్యమా? శీలంకంటే దారిద్ర్యం ఎక్కువా? దారిద్ర్యాన్ని ముఖ్యకారణంగా భావించడానికి వీలులేదు. ఎందుకంటే మేము కట్టుబట్టలకూ, తిండితిప్పలకూ తీసిపోయినవారం ఏ విధంగానూ కాము! ఏమయినా అవనీ, నేను వేశ్యను! ఎందుకీతర్కం?, ఎందుకీబాధ, పరితాపం?? తీరని మనోవేదన!!! ఓ విధంగా చాలామంది హిందూస్త్రీలకంటే, భర్తలులేనివారికంటే చాలా స్వతంత్రంగానే వున్నాను. నన్ను ఎవ్వరూ శాసించటానికి వీలులేదు. నేను చాలామందిని తిరస్కరించగలను. బుజ్జగింపబడగలను. కాకపోతే, ముందుజన్మలో ఏమైనా గాని! కళ్లముందర నేను చూడని, అనుభవించని కష్టసుఖాల్లో, అందుట్లో చచ్చిపోయింతర్వాత, ఏమైనా ఫరవాలేదు!

నా ఆత్మసంతృప్తికోసం ఏదో సమాధానపరుచుకో ప్రయత్నించేదాన్ని"

"అతను రాలేదా?" విశూ చాలా ఆత్రుతగా అడిగాడు.

ఆ ముసలినర్సు కళ్లల్లోని లోతైన సముద్రాలు సగర్వంగా పొంగినాయి!

"రాకుండాపోలేదు. మా ఇద్దరికీ..." ఆమె ఛటుక్కున ఆగిపోయింది. చాలాసేపటికిగాని ఆమె తేరుకోలేదు.

"విను, ఏమైందనుకున్నావ్?" అంది విషాదంగా.

విశూ మహోత్కృష్టమైన గురుదేవుని పాదాల ముందు శిష్యుడు వినయంగా కూర్చున్నట్టు కూర్చున్నాడు. అలసట, అలుపు మరిచి అతనిలో అంత నవ్యత్వం ఎలా వచ్చిందో!

డాక్టరు కిటికీలోంచి చూశాడు ఇద్దర్నీ. రోగి ముఖంలో ఆయన చాలా మార్పు కనిపెట్టాడు. ఆ నిశ్శబ్దం మూర్తీభవించిన గదిలో వారిద్దరే ప్రపంచం అనుకున్నట్లు కూర్చున్నారు పరవశత్వంలో!

కాసేపు చూసి డాక్టరు పరీక్షించకుండా పోయినాడు, తృప్తితో.

"నేను చాలా నిరాశ చేసుకున్నప్పుడు, వస్తాడని ఎన్నడూ అనుకోనప్పుడు అతను ఆదరాబాదరాగా ఓ రాత్రి వచ్చి తలుపుకొట్టాడు. నేను మొదట ఎవరోననుకొని "ఇప్పుడు వీలులేదు." అని నిద్రమత్తులో అన్నాను విసుగ్గా.

కాని, ఆ గంభీరనినాదం నా మత్తును వదలగొట్టింది. నా స్వామి తన భక్తురాల్ని రక్షించడానికి

వచ్చాడు. నేను ఆశ్చర్యఆనందాలతో అతన్ని వేయి ప్రశ్నలడిగాను. మధురంగా స్వేచ్ఛాగానం చేశాను. ఎంత నిబ్బరం కనపరిచాడు! ఏమీ తొణకలేదు. మొత్తంమీద అతని ప్రవర్తన ఆశ్చర్యాన్నే కల్గించింది.

"నీ కెందుకు ఇక్కడికి రావల్సివచ్చిందో అన్న విషయం చెప్పుకోటాని కేమంత ఘనమయిందిమటుకు కాకపోవచ్చు"—నిట్టూర్చా డతను.

అర్థవిహీనంగా నాస్వామి నేత్రాల్లోకి చూశాను. నిశ్చల, నిరీహా, నిరీష నేత్రాలు!

"నేను నిన్ను నువ్వనుకునే విధంలో సంతోషం కలిగించానను కోటంమాత్రం పొరపాటుకావచ్చు"

"ఏమిటో చెప్పండి"

"ఇప్పుడు నాపరిస్థితి నీకు కొంచెం చెప్పడం అవసరం. నే నో బీదవిద్యార్థిని. మా అమ్మ..." అతను ఆగిపోయాడు. గాఢవిషాదాచ్ఛాదితమైన అతని మొహంలో శోకపూరితస్వరూపం ఓనిమిషం నృత్యం చేసింది.

"అదంతా అనవసరం ప్రస్తుతం. నాకు డబ్బు కావాలి అవసరంగా" అన్నాడు.

నా స్వామి కోరితే చాలు ఆలోచించడంకూడానా! వేటిని తృణప్రాయంగా చూసి నారాజును స్మరిస్తున్నానో, ఆ వినయశీలుడే వాటిని గౌరవించి, నన్ను తృణీకరిస్తున్నాడు!

నేను కారణం అడగదలచుకోలేదు. నాకు తెలియటం అనవసరం. అతనికి డబ్బు కావాలి. అంతే.

అల్మారా తీసి చూశాను. అప్పుడే పేరయ్యశెట్టి యిచ్చిన రెండు పచ్చకాగితాలు అగపడ్డాయి. మాట్లాడకుండా అతని జేబులో క్రుక్కాను.

"ఎందుకు ఇదంతా? నాకు యాభైరూపాయలు చాలు" అన్నాడు.

"తిరిగీ యిస్తే ఒట్టు"—గట్టిగా అతని చేతులు పట్టుకొని ప్రార్థించాను.

"నేను తిరిగీ వీటిని మీకు ఎప్పుడు ఇవ్వగలనో సరిగా చెప్పలేని స్థితిలో వున్నందుకు సిగ్గుపడుతున్నాను"

....

"మీరు నన్నెరగరు. నేను హామీ యివ్వడానికి నాచదువుకునే పుస్తకాలున్నాయి. అవయినా ఎవరో వాడుకోటానికి యిచ్చారు"

"నాకు మీ రేమీ చెప్పకుండావుంటే బాధ కలిగించకుండావున్నవా రవుతారు. మీదగ్గరినుంచి తిరిగీ తీసుకుంటా నన్నది కల్లోమాట. మిమ్మల్ని ఒక్క విషయం అర్థిస్తాను. మీకు సహాయం చేస్తూ బలవంతం చేస్తున్నా ననుకోకండి. అప్పుడప్పుడు నా కగపడుతుంటారుకదూ?"

"మీరు ఏ నమ్మకంమీద నాకిస్తున్నారో నాకు తెలీదు. కాని నేటికి జీవితంలో ఒక ఉత్తమోత్తమమైన జీవసాహచర్యం నాకు లభించినందుకు గర్విస్తున్నాను."

"ఈచీకటిలో ఎక్కడికి పోతారు? ఇక్కడ వుండరాదూ?" అన్నాను.

"నాకు పరీక్షరోజులు దగ్గరికొచ్చాయి, ఏవిధంగానూ ఇక్కడ వుండటానికి అవకాశం లేదు."

"వెళ్లి చదువుతారా?"

"అవును. మా అమ్మ చాలా కష్టపడి చదవమని చెప్పింది. మాఅమ్మని—ఆ ప్రేమమూర్తిని - లోకాలంతా నివ్వెరపోయి చూసే త్యాగాన్ని చూసి చాలా సేపు శ్రమిస్తాను."

"మీకోసం అంత త్యాగం చేసిందా మీఅమ్మ"

"ఆమెత్యాగాన్ని నేను నా కందినంతవరకూ వూహించుకుంటున్నాను. ఆమె నాకే కాదు. దరిద్రనారాయణుల కఠోర ఆక్రందనాలకి ఒక మూర్తీభవించిన స్వరూపం... నేను ఆరాధించే దేవత ఆ మాతృమూర్తి."

"ఎప్పుడైనా జ్ఞాపకమొస్తే నానమస్కారాలు అందజేస్తారా?"

"ఆఁ, తప్పకుండా"—అతను ఆలోచించాడు.

"దయచేసి అందజెయ్యబోకండి. పొరపాటున అన్నాను. నేను మాతృమూర్తిని కాను. కానే నేమో! వేశ్యనికదూ? పోనీ, ఎవ్వరికీ తెలియకుండా ఆరాధించుకోనీయండి" సూటిగా, అసహాయంగా చూశాడు. ఇద్దరం శూన్యంగా నిశీథంలోకి చూశాం. మా మధ్య అగాధాలు!

"శ్రమకల్గించినందుకు క్షమించండి. సెలవు."

"వస్తారుకదూ?" గద్గదస్వ

"తప్పకుండా. తప్పించుకోలేను" తొందరగా తలవంచుకొని అతను వెళ్ళిపోయాడు. నన్ను నిరాశలో ముంచి నిశీథంలోకి పోయాడు."

* * *

ఆ ముసలినర్సు ఈ ప్రపంచంలోకి వచ్చి, తలెత్తి రోగిని చూసింది! ఒకటే అశ్రుధారలు కారుస్తున్నాడు. ఎంత సేపట్నుంచి ఏడుస్తున్నాడో—కళ్లు ఎఱ్ఱబడ్డాయి. ఆమె మెల్లిగా తువ్వాలుతో అద్దింది.

"చెప్పు, దయచేసి. నా ఆనందానికి అంతరాయం కలిగించబోకు"

"ఎందుకు ఏడుస్తున్నావ్ ?"

....

"నీవంత జాలిగుండెగలవాడి వనుకోలేదు. పోనీ, మానేస్తాలే. మరి ఏడవబోకు"

"నేను ఏడవను" విశూ ఏమీభావం వెలిబుచ్చని స్వరంతో అన్నాడు.

"నాకు చెబుతుండు. నా కది చాలు. అంతకంటే ఈ ప్రపంచంలో నేను కోరేదిగాని, ఘనమైందిగాని లేదు. దయచేసి చెప్పవూ ?"

ఆమె అతనికి పాలు యిచ్చింది. విశూ నిరాకరించాడు.

"రోగం తిరగబెడుతుంది. నా మాట విను"

"నేను జీవించాలని నాకు ఆశలేదు"

"నువ్వింత విరాగివని అనుకోలేదు ; అయినా బ్రతికున్నవారిలో చాలామంది జీవితసుఖం అనుభవిస్తామనిగాని, అనుభవించగలమనికాని బ్రతకటం లేదు."

"నేను పాలుత్రాగడం నీకు ఏ మాత్రమైనా సుఖంకలిగిస్తే నేను ఎందుకు అభ్యంతరపెట్టాలో నాకు తెలియదు."

విశూ అయిష్టంగానే తన శరీరానికి మేలు చేకూర్చాడు. తనలాంటివారు అంతటా వున్నారనుకొన్నాడు. "దయచేసి చెప్పండి. నేను వింటూనే చచ్చిపోవాలని అనుకుంటున్నాను. చెప్పరూ ?"

ఆమె చకిత అయింది. ఎవరీదుఃఖభాజనుడు ? ఇత డెవరో తనకు తెలీదు. గత పాతికసంవత్సరాల నాటి మా జీవితగాథను ఎందుకు చెప్పాలో, అతడెందుకు అంత ఆత్రుత కనపరుస్తున్నాడో తనకు అయోమయంగా వుంది. కాని ఎవ్వరూ సానుభూతిని చూపని ఈ అభాగ్యునిలాంటి జీవితం ఎవ్వరికీ, ఎప్పుడూ ఆ నిర్ణేత ప్రసాదించవద్దనే ఆమె ప్రార్థించింది.

"బహుశః నన్నుగురించి నువ్వు విచారిస్తావు నువ్వే కాదు. నా రాజుకూడా కరిగిపోయాడు."

మళ్లీ ఓ రోజు రాత్రి వచ్చాడు. పెరిగిపోయిన గడ్డం, కృశించిన దేహం...ఆ మలినవస్త్రాల్లో, నల్లమబ్బుల్లోని శశిలా వున్నాడు నా ప్రభువు. ఇలా అన్నాడు. "ఆ వేళ డబ్బివ్వకపోతే ఏ దురంతం తలపెట్టేవాడినో తెలీదు. అయినా అమ్మ నాకు సాయం చేయలేకపోయింది. ఈ సెలవల్లో మీ దగ్గర నన్ను గుమస్తాగా నన్నా పెట్టుకోండి. నేను మీ అప్పు తీర్చంది ఎక్కడికీ పోదలచుకోలేదు."

అతన్ని చూస్తే విపరీతవిచారం వేసింది. మెల్లిగా మాటల్లో అతన్ని స్థిమితపరిచాను. భోజనం పెట్టి మంచి బట్ట లిచ్చాను. మెల్లిగా అన్నాను: "మీరు నాకు డబ్బివ్వకపోతే ఇక్కడ వుండరా ?"

కొంచెం ఆలోచించి అన్నాడు: "వుండను."

నేను అతన్ని పోగొట్టదలచుకోలేదు.

"మిమ్మల్ని ఇక్కడ వుండమని కోరుతున్నాను' ఎలా భావించుకున్నా ఇబ్బంది లేదు."

అతను అంగీకరించాడు. అతనున్న ఆ రెండు నెలల్లో పరపురుషుణ్ని నా గుమ్మం తొక్కనీలేదు. చాలామందికి నాకు పెళ్లయిందని చెప్పాను. చాలామంది ఎన్నివిధాలుగా అనుకున్నారో, అనుకుంటారో నే నిప్పుడు చెప్పటం అనవసరం. అప్రస్తుతం.

కాని అమ్మ, నాన్న ఈ విషయంలో నాకు కలిగించిన వత్తిడి ఏ మాత్రం గౌరవం వున్న వ్యక్తిగాని సహించరానిది. అతన్ని చూసుకునే అన్నిటికీ అంగీకరించాను. నేను మీకు అనుపడాలంటే నా యిష్టానికి వ్యతిరేకు లవకండని మందలించాను. వాళ్లు శమాయించుకున్నారు. ఎప్పుడైనా నావెఱ్ఱి తగ్గి మొదటి స్థితిలోకి రాగలనని వారినమ్మకం. నన్ను వదలిపెడితే వారికి జీవనాధారం లేదు.

అతని స్నేహితుడు—మాయింటికి అప్పుడప్పుడు వస్తుండేవాడు—శంకర్. అతను నన్ను కాళ్లా వేళ్లా పడి అర్థించాడు. తన సాహచర్యాన్ని విరమింపచేయవద్దనీ, తను అగర్భశ్రీమంతుడ్ననీ, నన్ను మహారాణిని చేస్తాననీ చాలా ఆశలు గొల్పాడు. అతని మాటలు

వింటుంటే అతనిమీదుండే అసహ్యం ద్విగుణీకృత మైంది.

శంకర్‌కు, నాకు సంబంధం విడిపోయినతర్వాత అతను మానాన్నతో ఏవో మంతనాలు చేయటం మొదలుపెట్టాడు."

విశూ అడిగాడు. "మీరు ప్రేమించిన వ్యక్తి పేరేమిటో చెబుతారా?"

ఆమె పెద్దగా నవ్వింది. "నే నెప్పుడూ అతని పేరడగలేదు. నాకు అతని పేరుతో అవసరం ఎప్పుడూ కనిపించలేదు. నాదగ్గరికి ఇదివరకు ఎంతోమంది వచ్చేవారు. వారు నా పేరునుగురించిగాని, నేను వారి పేరునుగురించిగాని ఎప్పుడూ ప్రస్తావించుకోలేదు. నాకు తెలిసినంతవరకు శంకర్ "రావు" అంటుండేవాడు. శంకర్ అతనితో ఇదివరకున్నంటే ఎంతో అన్యోన్యంగా పూసుకుతిరుగుతుంటే నేను భయపడ్డాను. ఓవిధంగా రావు అమాయకుడు. నామీద ప్రతీకారంతో అతనిలో ఏ విషభావాలు ప్రవేశపెడతాడో అని శంకించేదాన్ని. కొద్దికాలంలోనే నాశంక నిజమయిందని రుజువయింది. రావు ఓరోజు చాలాకోపంగా నాదగ్గిరికి వచ్చాడు.

"చూడు. నే నిక్కడుండడం బాగుండ్లేదు. మా అమ్మ వ్రాసిన ఉజాబులు చూడు. వూరంతా నవ్వుకుంటున్నారట. ఆమెకు తలవంపుగా వుందట."

నేను తలవంచుకుని నిల్చున్నాను.

"శంకర్ నేనేమో నీకు అడ్డుతగుల్తున్నానని చెప్పాడు. ఎవర్నీ బాధపెట్టడం నావంతు కాదు."

మెల్లిగా ఎవ్వరో తలుపుతట్టారు.

శంకర్ వచ్చాడు. ఆసమయంలో అతనంటే నాకు మండిపోయింది.

"శంకర్, దయచేసి నువ్విక్కణ్నుంచి వెళ్లు. నువ్వు నన్ను ఇంకెంతకాలం సాధిస్తావో చూస్తాను. నీచత్వంలో అధిగమించిపోయారు." ఇంతలోకే ప్రక్కగదినుంచీ ఇద్దరు వచ్చారు. అమ్మ, నాన్న. "ఏమిటి ఎరిగున్న ఆ పెద్దమనిషిని అలా తూలనాడుతావ్? మాటా మంచీ ఏం అక్కర్లేదా ఏం?" అంది అమ్మ.

"నువ్వు అడుక్కుతింటావంటే నే దినులుపడను కాని మమ్మల్ని అడుక్కుతినేట్టు చేయబోకు" చురచురా 'రావు' వంక చూస్తూ "నువ్వే కారణం ఈ తుపానుకంతా!" అంటూ వెళ్లిపోయాడు. శంకర్ సగర్వంగా స్వగతంగా చాలా సంతోషించాడు.

"గాడ్దుటావును ఎన్నాళ్లు గోకినా ఒకటే... నీ వెఱ్ఱిగాని" అంటూ నిష్క్రమించి పోయింది అమ్మ.

శంకర్ మెల్లిగా అన్నాడు: "రావు, నేను నీకు నీతులు చెప్పడానికి రాలేదు. నువ్వుండే పరిస్థితిని బట్టి, నువ్వు మీ అమ్మగారికి నెరవేర్చాల్సిన బాధ్యతను, గౌరవాన్ని బట్టి నువ్విక్కడనుంచీ ఎంతత్వరగా విడుదలైతే అంత మంచిదని చెప్పటానికి వచ్చాను." రావు చేత నా చేత నాలన్నీ పోయినవాడిలా నంచున్నాడు. "క్షమించమని అడుగుతూ ఓ విషయం చెబుతున్నాను. మీ అమ్మగారికి శరీరస్వస్థత లేదని కర్ణాకర్ణిగా వింటున్నాను. బహుశః నువ్విక్కణ్నుంచి విడుదలవడానికి ఎటువంటి ఆటంకమూ వుండదు. ఎందుచేతంటే, నువ్వు డబ్బునిమిత్తం విచారపడనవసరం లేకుండా. ఈ పర్సులో మూడువంద లున్నాయి. నీ యిష్టం" అంటూ పిల్లిలా వెళ్లిపోయినాడు. ఎంత ఆప్తమిత్రుడు...ఒకప్పుడు రావు అతిదీనంగా, పరీక్షకు రుసుంకోసం అర్థించినా చిల్లిగవ్వ ఇవ్వని నిర్భాగ్యుడు శంకర్! నన్ను వల్లో వేసుకోడానికి, అడ్డంకి తప్పించుకోడానికి మూడువందలు అనాయాచితంగా, సులభంగా ఇచ్చివేశాడు! రావుమనస్సులో లోకాలు తికిగిపోయినయి. పిచ్చివాడిలా పరిగెత్తాడు. ఎక్కడికో!

"రావ్, ఎక్కడికి? వుండు. నా మాట విను." అని ఆక్రందిస్తూ అరిచిన నా ఆర్తనాదానికి గదిలోని గోడలు ప్రతిధ్వనించాయి. పోయినాడు. "గాడ్దుటావు" అన్న అమ్మమాట అతన్ని వేటాడుతుంటుంది! "ఎక్కడికి పోయినాడు నా రావు? నా ఆశాజ్యోతి ఆరిపోయినట్లేనా!" రెండురోజులు దిండులో తల దూర్చి కుమిలిపోయినాను. నా రావు రాడా! నా రాజా లేడా??

* * *

నేను నిశ్చయించుకున్నాను. కార్యసాధకుడు అయిందానికి విచారించడు. అతని దృష్టి ఎప్పుడూ భవిష్యత్తంతా కలయదిరుగుతుంది.

అప్రయత్నంగా గదిలో వ్రేలాడగట్టబడిన దివ్యరూపుడు వివేకానందుని చిత్తరువు చూశాను. ప్రపంచాన్ని శాసించే గంభీరత, సత్యాదర్శము అతనిలో వుట్టిపడుతున్నాయి. ఎన్నోసార్లు ఆ దివ్యమూర్తి వంక చూశానుగాని ఎందుకో ఈసారి నాలో మహత్తు

రమైన మార్పు తీసుకొచ్చాడు. ఆ మహనీయుడిలో ఎంత ప్రశాంతత!

తమ్ముణ్ణి లేపి ఆయన వూర్లో వున్నారో లేరో కనుక్కురమ్మని పంపాను. మాట్లాడలేని స్థితిలో వున్నాడనీ, తనతో ఏం మాట్లాడక, అర్థంకాని చూపులతో వింతగా చూశాడనీ చెప్పాడు.

గుండెల్లో తుపానులు చెలరేగాయి. శరవేగంతో డాక్టర్ని పిల్చుకొని వెళ్ళను ఆగదికి. మెల్లిగా లోపలికి వెళ్లి అతన్ని మృదువుగా స్పృశించాను.

"ఎందుకొచ్చావ్ శశీ?"

"ఇప్పుడు నన్ను పడుకోండి."

డాక్టరు అతనితో నన్ను మాట్లాడవద్దని సంజ్ఞ చేసి, జాగ్రత్తగా పరీక్షించి, చేయవలసిన సదుపాయాలన్నీ చెప్పి మందిచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

వారంరోజులైంతర్వాత మామూలుస్థితిలోకి రాగలిగాడు. ఓరోజున అడిగాడు "డాక్టరుకి డబ్బు ఎవరిచ్చారు?"

"మిమ్మల్ని చూసి జాలిపడి డబ్బు అడగలేదు" అన్నా ఏమంటాడోనని!

"నన్ను గూర్చి ఎవ్వరూ జాలిపడమని కోరను. నన్ను పరిహారంగా ఆయన అమ్ముకున్నా సంతోషిస్తాగాని" అతను కోపంతో అన్నాడు.

"మరేమీ అనుకోకండి. నా చంద్రహారాన్ని అమ్మాను." అతను అసహాయంగా, సిగ్గుతో తలవంచుకున్నాడు. బీదరికంలో వున్నందుకు ఎవరన్నా అవమానపడుతుంటే, "రావు" మొదటివాడనే అంటాను. ఇద్దరం ఆగదిలోనే వుంటున్నామని చెప్పాలి. ఎవరన్నా ఒకరు ఆర్జించనిది కాలం వెళ్ళను.

"మనం వుండటానికి డబ్బు లేదు. ఎలా జీవించడం!" అన్నాడు భోజనం చేస్తూ ఓరాత్రి. ఒక్కసారి మనస్సు ప్రకంపించింది.

"మీకు తెలుసు నేనిదివరకు ఎలా సంపాయిస్తున్నానో. మీ అభ్యంతరం లేకపోతే మనకోసం ఏమన్నా చేయడానికి సిద్ధపడుతున్నాను." రావు వణికిపోయాడు.

"నేను నిన్ను ఈ విషయంలో శాసించే స్థితిలో మాత్రం లేను. అయినా ఓహృదయపూర్వక సన్నిహితుడిగా, శ్రేయోభిలాషిగా ఒక్క విషయం ప్రార్థిస్తాను. మీరు అవృత్తి దయచేసి మానేయరూ?" అన్నాడు. గంభీరంగా అన్నాడు. "ఈ భాగ్యవంతులంతా పిరికి వాళ్లు. ఏమీ పని చేయకుండా, పని చేసి కృశించే అభాగ్యుల ధనాన్ని, అన్యాయమనన్నా లేకుండా హాయిగా అనుభవిస్తున్నారు."

నా స్వామికి మనస్సులో నానమస్సుల్ని అర్పించుకున్నాను. అప్పటినుంచి 'రావు' విధివిరామం లేకుండా ఉద్యోగంకోసం అన్వేషించడం మొదలుపెట్టాడు. కార్యసాధనకోసం ఎంత కష్టాన్నయినా లెఖ్ఖచెయ్యడు.

చాలావిచారంతో కూర్చున్న అతన్ని ఓరోజు అడిగాను: "మీకెక్కడా వుద్యోగం దొరకలేదా?" పెద్దగా నవ్వాడు.

"వుద్యోగం చెయ్యడానికి సమర్థతని, విజ్ఞానాన్ని చూస్తే ప్రపంచం ఇట్లా వుండదు."

"ఏమయిందీ?"

"నా సర్టిఫికెట్లని, యోగ్యతాపత్రాలన్నిటిని సరిగా ఎవ్వరూ చూడలేదు. నేనో అనామకుణ్ణని నన్ను చూడ్డానికికూడా ఎవ్వరూ రమ్మనలేదు. భాగ్యవంతుడు సాటివాడికే ఎప్పుడూ ఇచ్చుకుంటాడు. రానురాను వాళ్ళు ధనవంతులయి ఈ ప్రపంచాన్ని ఓ మధురకలగా భావించుతారు. మనం ఇలా కృంగిపోవలసిందేనా క్రమక్రమేణ!"

"పోనీ, మీ కభ్యంతరం లేకపోతే నేను..." దుఃఖంతో మాట్లాడలేకపోయినాను. మృదువుగా ఆ పొడుగాటి వేళ్లతో నా కురుల్ని సరిదిద్దాడు. "నేను ఆత్మాభిమానంవిషయంలో బీదవాణ్ణి కాదు. జ్ఞాపకముంచుకో. ప్రపంచం తాత్కాలికంగా దుష్టుల్ని గౌరవించినట్లగపడొచ్చు. సత్యాదర్శంకోసం ఎదురీదుతాను ఏమైనాగాని. దొంగ పట్టుబడనంతకాలం ఆపని అభినందించవలసింది కాదేమో!"

"దొంగతనం చేయడానికి ముఖ్యకారణమేమిటి మన దేశంలో?"

"అవును. ఉచితానుచితాలకీ, మంచి చెడ్డలకీ చాలా భేదం వుంది"

"నేను వుండబట్టి మీపరపతి చాలా చెడిపోయింది. నేను వదలిపెట్టడం నాకు ఏం కలిగిస్తుందో నాకు వదలిపెట్టండి. మీకన్నా జీవితం సాక్షిగా నడుస్తుందని."

"వద్దు శశి. ఎక్కడికన్నా మన్నెరుగని చోటికి లేచిపోదాం" నన్ను దగ్గరికి తీసుకొని గుండెలకి గట్టిగా అదుముకున్నాడు. అస్పష్టస్వరంతో— "ఒక కొరత జీవితంలో శాశ్వతంగా తీరిందని భావిస్తాను" అన్నాడు. ఒక్క క్షణం బాధల్ని, సాంఘిక గౌరవాన్ని, ప్రపంచాన్నీ మరిచాం. కష్టాలు కానని లోకంలో స్వేచ్ఛావిహంగాలం మేం. కడుపులో ఆకలి బాధిస్తున్నా—నాకు బాగా జ్ఞాపకం—మేం ఆ పరవశత్వంలో కరిగిపోయినాం.

ఎంత సేపయిందో తెలీదు. ఎవరో గట్టిగా అతని పేరు పిలుస్తూ తలుపు తట్టుతుంటే నేను మెల్లిగా లేచాను.

రావు ఆ స్వరాన్ని పోల్చుకున్నాడు. అతని ముఖం పాలిపోయింది.

అతను తలుపు తీశాడు. శంకర్ మొదట వచ్చాడు. తర్వాత మెల్లిగా శశి అమ్మ, నాన్న. తర్వాత ఓ పెద్దమనిషి. అందరికంటే చివర ఓ శోకమూర్తి—రావు తల్లి వచ్చారు.

రావు వినయంగా అందరికీ నమస్కరించాడు. అమ్మపాదాల్ని స్పృశిస్తే ఆ తల్లి ప్రేమ పొంగిపోయింది. తన కొడుకుని, తన రక్తాన్ని గట్టిగా కౌగలించుకొంది. ఎన్నాళ్లయిందో చూసి! ఇద్దరూ చాలాసేపు అశ్రుధారలు కారుస్తూ అలాగే వుండిపోయారు. శంకర్ చూపుల్లో విషముంది. కాని, అగ్నిగర్భమూర్తి అశ్రుధారల్లో కరిగిపోయినాడు.

మీరంతా ఇలా పనిగట్టుకొని రావడమేమిటి? శంకర్ అన్నాడు—"నే నిక్కడకు వచ్చి మిమ్మల్ని భంగపరిచినందుకు క్షమించండి. వీళ్ళకు దోవచూపడానికి మాత్రమే వచ్చాను. నమస్తే." అతను వెళ్ళిపోయాడు. పిల్లిలా పారిపోయాడు.

నే నీ ప్రతిఘటించే సముద్రాలని ఎదుర్కొనే స్థితిలో లేను. నామాట వారు నమ్మరు! మా నాన్న అన్నాడు— "నువ్వు మాకేగాక ఒక తల్లిని, కొడుకుని వేరుచెయ్యడంలో ప్రముఖపాత్ర వహిస్తున్నావ్?"

అమ్మ అంది: "నీ కిక్కడ వుండటానికి ఒక్క క్షణమన్నా స్థానం లేదు. నీ అభివృద్ధిని నువ్వు నిరోధించుకోవటం చూస్తూ ఎన్నాళ్ళు వూరుకోగలం!"

ఆ వచ్చిన పెద్ద మనిషి అన్నాడు: "అమ్మాయీ, నువ్వెవరివో నాకు తెలియదు. కాని ఓవిధంగా కల్పించుకున్నందుకు ఏమీ అనుకోబోకు. వీరు ప్రేమంటే ఏమో తెలియని అజ్ఞానవయస్సులో వున్నారు"

రావు తలెత్తాడు ఏదో చెబుదామని.

"అమ్మా, నిన్ను గురించి మాకందరికీ విచారంగా వుంది. నువ్వు ఎవ్వరి సాహచర్యం చేస్తున్నావో, అందులో ఎటువంటి పరిస్థితుల్లో మా అబ్బాయితో స్నేహం నెరిపావో అదిమాత్రం ఎన్నటికీ సిద్ధించరాదనే మీ ఉభయుల శ్రేయస్సుకోరి చెబుతున్నాను."

నేను ఈ ములుకులవంటి మాటల ధాటికి తాళుకోలేకపోయినాను. రావుజీవితం నా సాహచర్యంవల్ల ఏమీ బాగుపడే అవకాశం నాకు గోచరించలేదు. ఎందు కింతమందికి అసంతృప్తి! అందరికీ తిరిగి నమస్కరించి, రావువంక "క్షమించమన్నట్లు" చూసి వెళ్ళిపోయాను. నేను వస్తే చాలనుకున్న అమ్మ, నాన్న వెంటనే నన్ను బండిలో తీసుకెళ్ళారు. కాని రావు ఎలా వున్నా డనుకున్నావ్! దీనాతిదీనమైన, ప్రాధేయ పూర్వకమైన చూపు చూశాడు. గొంతు సవరించుకొని ఏదో చెప్పబోయాడు. కాని ఏం మాట్లాడలేకపోవటం ప్రత్యక్షంగా చూశాను.

"అమ్మా" అంటూ కూలబడిపోయినాడు.

తర్వాత నాకు తెలిసింది" ఆమె ఆగింది అతన్ని చూస్తూ. విశూ అతి ప్రయత్నంమీద లేచుకున్నాడు. ఘోరంగా దగ్గుతూ తొట్టిలో వుమ్మేశాడు. దాంతో పాటు చాలా రక్తంకూడా పడింది. ఆమె చాలా భయపడింది.

"డాక్టర్, డాక్టర్" అంటూ వెళ్ళే ఆమెను బలవంతగా ఆపాడు. "నేను కొన్నిగంటలు జీవించాలంటే డాక్టర్ని పిలవద్దు. వ న్నెవ్వ రేం చెయ్యలేరు! కనీసం నాప్రక్కని కూచొని అతని జీవితగాథని చెప్పు. నీ శ్రమకు నేనేం ఋణం తీర్చుకోగలను కనుక!"

"ఎందుకు అంత ఆత్రుత అతని గతించిన జీవితంమీద?"

"నా జీవితచరిత్ర అడుగబోకు. ఓ విధంగా మా ఇద్దరి జీవితాలూ ఒకటే. అందుకే అంత ఆత్రుత" అన్నాడు విశూ.

"అవును. చాలామంది జీవితాలు విచిత్రంగా ఏకీభవిస్తుంటాయ్."

అతను కన్నుల నీరు నించుకున్నాడు. గత జీవితచరిత్ర ఆ కన్నీటిలో అతను చూశాడు!

"విను. అతనిపై నాకు మమకారం పోదు. రోజూ మా వీధిని పోతుంటే చూసి సంతోషించేదాన్ని. తమ్ముణ్ణి అతని యోగక్షేమాలు కనుక్కురమ్మని ఎప్పుడూ పంపుతుండేదాన్ని.

తల్లి అతనికి నీతినిగురించి, సాంఘికమర్యాదను గురించి చాలా చెప్పిందట. ఆ వచ్చిన పెద్దమనిషి చాలా శ్రీమంతుడట. జాలితలచి చదువు పూర్తయేవరకూ పూరికే సాయం చేస్తానన్నాడట. ఇది ఒకవిధంగా నిజంగా జరిగిందనే చెప్పవచ్చు కొంతకాలం.

ఎందుకంటే, రావు నిజంగా మారిపోయాడు. దుస్తులు, అన్నీ మారిపోయాయి. ఆ అమాయికముఖ లావణ్యం ఏం చీకట్లో దాచాడో! తమ్ముడు అగుపడినప్పుడల్లా డబ్బు యిచ్చేవాడు.

ఓ రోజు తమ్ముడు చెప్పాడు: "అక్కాయ్, నీ కిదిగో డబ్బు ఇవ్వాలిట. ఇదిగో ఆయనిచ్చిన పర్సు" అని యిచ్చాడు.

నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. నన్నవమానపరచడానికేగా ఇది ఇవ్వటం! ఆ డబ్బును కోపంతో అవతల పారేశాను.

ఇంకోరోజు వాడు ఆత్రుతగా వచ్చి అన్నాడు: "ఏం చెప్పను అక్కయ్యా! ఆయన ఎలా తాగుతున్నాడనుకున్నావ్! నేను వెళ్లితే నాకు యివ్వటానికి వచ్చాడు. 'ఎంతో ఆనంద మిస్తుందట' అంటాడాయన. గదిలో శంకర్, ఆయన, ఇద్దరు రూపవతులైన స్త్రీలు...ఏం చెప్పను?" అన్నాడు.

నేను నమ్మలేదు. ఇలా మారిపోతాడని నే నెన్నడూ అనుకోలేదు. నా సాహచర్యం వదిలించినందుకు ఉన్నతస్థితిలోకి వస్తాడనుకున్నాగాని ఇలా వినాశకరమైన పంథా ననుసరిస్తా డనుకోలేదు. ఆ రాత్రే బయలుదేరి అతని బసకు పోదలచుకున్నాను, ప్రచ్ఛన్నంగా. క్రిందికి పోయినప్పుడు శంకర్, నాన్న మాట్లాడుతున్నారు.

శంకర్ అంటున్నాడు: "పిచ్చిపిల్ల! సన్యాసీ సన్యాసీ రాసుకుంటే బూడిద రాల కేం చేస్తుంది?"

నాన్న అన్నాడు: "ఇదిగో, శంకర్ నీ కోసం వచ్చారు."

ఆ కోపంలో మాట్లాడలేకపోయినాను.

"నువ్వు పిచ్చిదానవని ఋజువుచేస్తాను. ఎందుకంటే ఒక త్రాగుబోతుని, ఓ వ్యభిచారిని అత్యంత ఘనునిగా ఎంచి వలచావు. అలాంటప్పుడు నే నెందుకు అతనికంటే తీసిపోయానో అర్థంకావటంలేదు."

నేను రివ్వున వెళ్లిపోయాను. నన్ను అతను అనుసరిస్తాడనే పరిజ్ఞానం లేకుండా.

"రావూ" గదితలుపు తోసి లోపలికి వెళ్లాను.

గది అంతా పరిమళద్రవ్యాల్తో నిండివుంది. బాగా తాగాడేమో - సరిగా గుర్తుపట్టే పరిజ్ఞానం పోయిందతనికి.

"రావూ, ఇటూ చూడు" అన్నా.

"ఎవరూ?" అన్నాడు.

"నేను" అన్నా ముసుగు తీసి.

"ఎందుకొచ్చావ్?" అన్నాడు.

అలాంటప్పుడు ఏం చెప్పను?

"చూడు. మీ అమ్మగారికి, పోషించే ఆ దాతకి ఎంత అన్యాయం చేస్తున్నావో!" అన్నాను.

"న్యాయాన్యాయాల సంగతి నా కనవసరం. నీ కిక్కడ స్థానంలేదని తేల్చబడిందికదూ? పోరాదూ? నీకైనా మంచిది" అన్నాడు.

అతని కెంత చెప్పినా అర్థంకా దిప్పుడనుకొని వచ్చేస్తుంటే శంకర్ యమభటుడిలా తారసిల్లాడు.

"నేను నిన్ను గమనిస్తున్నాను. నేను నిన్ను, రావుని నాశనంచెయ్యగలను. ఈ సంగతి అతనికి సాయంచేసే దాతకి చెబితే ఏమవుతుందో వూహించు" అన్నాడు.

"ఏం చేస్తావు?" అన్నా ప్రజ్వరిల్లుతూ.

"నామాట విను."

"ఏమిటీ, న న్నెన్నాళ్లు సాధించదలచుకొన్నావు?"

"నువ్వు సౌందర్యదేవతవి. అసలు నాకోసమే పుట్టావని నానమ్మకం. చూడు, మన నేస్తాన్ని ఎందుకు బూడిదపాలు చేస్తావు?" అంటూ దగ్గిరికి రాబోయాడు.

"ఛీ, నీచుడా! నిన్ను దేనితో పోల్చాలో తెలీదు. నే నెవరిననుకుంటున్నావ్. స్త్రీ శక్తిస్వరూపిణి! దగ్గిరికి వచ్చావంటే నిన్ను చీల్చేస్తాను. నీతో నేస్తంకంటే కుక్కతో నయం" గట్టిగా గర్జించాను.

"నువ్వెన్ని చెప్పినా వినపడవు నాకు. నీస్వరమే నాకు సంగీతం" నామీద పడ్డాడు. బలవంతంగా పెనుగులాడి, పెద్దగా అరిచాను. దూరాన్న ఎవర్నో చూసి "చూడు నాతడాఖా చూపిస్తా" అంటూ ఆ నిశీథంలో కలిసిపోయాడు.

శంకర్ ది పాముపగ. తనకు లాభం లేకపోయినా ఒకళ్ళు నష్టపడితే సంతృప్తిపడే తరగతికి చెందినవాడు.

రావు జీవితానికి శాశ్వతవినాశం చేకూర్చాడు. ఆపోషించే పెద్దమనిషికి ఏ కల్లబొల్లివిషయాలు వ్రాశాడోకాని ఆయన సాయంచెయ్యటం మానేశాడు. పరీక్షలు దగ్గిరికికూడా వచ్చాయి.

అదే చివ్వరిసారి అతన్ని చూడటానికి వెళ్ళటం. పుస్తకాలు, గుడ్డలు, అన్నీ చిందరవందరగా పడిపోయినయి. తుపాను చెలరేగినట్లుంది గదిలో. గదిలో రెండు జాబులు వున్నయి. చూశాను తడిసిన ఆ లేఖల్ని!

ఒకటి: సాయం చెయ్యడంవల్ల ధనాన్ని దుర్వినియోగంచేస్తున్నట్లు తను భావించడంవల్ల విరమించవలసివచ్చిందని ఆ దాత వ్రాశాడు. రెండోది అన్నిటికన్నా ఘోరమయింది. ఒక ప్రచ్ఛన్నుడని సంతకంవుంది. అందుట్లో ఎఱ్ఱసిరాతో వ్రాయబడిన వాక్యాలు ఘోరాతిఘోరమయినవి. "మీ కీవిషయం చెప్పడానికి చాలా చాలా ఆలోచించాను. విచారపడుతున్నానుకూడా. ఎందుకంటే వ్యభిచారార్జితమైన విత్తానికి మీరు విలువనివ్వరని నాకు తెలుసు. మీకు సాయంచేసిన పెద్దమనిషి వ్యభిచారనీ, మోసకాడనీ తెలియకపోవడం చాలా దురదృష్టం. ఆయన వూరికే ఎందుకు డబ్బు పంపుతున్నాడో ఆలోచించారా? సంగతేమంటే - మీ అమ్మగారికీ, ఆయనకీ సంబంధం-వున్నదని చాలా పుకారుగా వుంది. మీకు ప్రత్యక్షంగా ఈవిషయాన్ని ఋజువుపరచడాకి తగిన ఆధారాల్ని సేకరించాను. ఇంతకంటే ఎక్కువ చెప్పడం అనవసరం."

ఎవరీద్రోహి? ఏ మనసుంటాడు రావ్? దస్తూరీని పరిశీలించి చూశాను. శంకర్! అవును, శంకరే వ్రాసేడు. గుండె పగిలి చచ్చిపోలేదుకదా నారాజు!" అని చుట్టూరా కలయజూశాను.

ఇంటికి పోయేటప్పటికి తమ్ముడు ఎదురొచ్చాడు. నాలో ఒక్కొక్కసారి ఉద్రేకం పొంగిపోయింది. వాడితో చెప్పాను, శంకర్ చేసిన...గట్టిగా అనుమానమున్న ఈ అవినీతి—నీచాతినీచమైన కార్యాన్ని.

శంకర్ ద్రోహి. అతని కంట్లో విషం వుంది. శిక్షాస్మృతిలో ఇతనికి శిక్ష వుంటుందా?

"శంకర్ వారంరోజుల్నించి నా కనుపట్లేదు. ఒకసారి రావుగారే చెప్పారు వూరికెళ్లాడని" అన్నాడు.

విధిలేక వాడూ, నేనూ ఈమహాపట్నంలోని వీథివీథినీ, వాడవాడనీ తిరిగాం రావుకోసం! ఎక్కడా జాడలేదు.

అతను నమ్మివుంటాడు? అందుట్లో ప్రపంచంలోని మాయలు వూహించని అమాయకస్థితిలోనే వున్నాడతను.

అవును. ఆమెకు భర్త లేడు! హిందూవితంతువు! కామవాంఛాపరుడైన పురుషుడు! వూరికే సాయం చెయ్యడం! ఈర్ష్యవున్న ప్రతివాడూ లోపాల్ని కనిపెట్టే విషమసమయం!

* * * * *

నేను దుఃఖాంబుధిలో మునిగిపోయినాను. తిరిగీ ఈ మానవప్రపంచంలో నేను విహరిస్తానన్కోలేదు. కాని ఒక్కటే ప్రతీకారంకోసమే జీవించివున్నాను. శంకర్! అతనగుపడితే పొడిచి పొడిచి, చీల్చి చీల్చి చంపేస్తాను! ఒక జీవితాన్ని నిర్దయగా నలిపివేశాడు. రావు పరీక్షల సమయంలో జరిగిందీ విషాద ఘటన! అమ్మా, నాన్నల బలవంతంమీద నాలుగు మెతుకులు తినడం! ఓవిధంగా నామమాత్రంగానే జీవిస్తున్నాను.

పదేళ్ళు నెమ్మదిగా దొర్లాయి. మళ్ళీ ఎప్పుడన్నా శంకర్ నాదగ్గరికి వస్తాడనుకున్నానా?

ఓనాడు హఠాత్తుగా శంకర్ సరాసరి నాగదిలోకి వచ్చి కాళ్ళుపట్టుకొని వెక్కివెక్కి ఏడవటం మొదలుపెట్టాడు. నేను మొదట అతన్ని గుర్తించలేదు. ఆ పెరిగిన గడ్డం! అంతా విరక్తిచెందినవాడిలా వున్నాడు.

"ఎవరూ! శంకర్" అన్నాను లేస్తూ.

చాలాసేపు విలపిస్తూ అతను మాట్లాడలేకపోయాడు.

"నన్ను క్షమించమని అడగను. నువ్వు విధించబోయే శిక్షను విని, అనభవించడానికి వచ్చా" నన్నాడు.

నేను మాట్లాడలేదు.

"నాకు నిజంగా రావు శిక్షవిధించవలసినవాడు. కాని అతన్నిగురించి నా కేమీ తెలీదు." అన్నాడు.

నే నాస్థితిలో అతన్ని నిందించదలచుకోలేదు. అసలే నడుం విరిగిన పాము! "నీకతన్ని గురించి తెలిస్తే ఏమున్నా చెప్పు. ఎల్లాగయినా రక్షిద్దాం"

"నేను రెండు సంవత్సరాలు అతన్ని జాడతీసే ప్రయత్నంలో తిరిగాను"

"ఎక్కడున్నావ్ ఇన్నాళ్ళూ?"

"రెండేళ్ళు ప్రచ్ఛన్నంగా దాక్కున్నాను. నామీద ఫోర్జరీనేరం వస్తుందేమోననుకుని. అలాంటిదేమీ అనుపళ్ళేదు. తర్వాత నాగుండెల్లో ఏకో బరువుగా బాధించడం మొదలుపెట్టింది. నేను చేసిన ఘోరాన్ని గూర్చి ఆలోచించుకున్నాను. రావుని వెతకాలి. అతన్ని వెదికి నాసొంతసోదరునిగా చూసుకొని ఆ తల్లీకొడుకుల జీవితాలకి ఆత్మశాంతి చేకూర్చాలి. నా ఆస్తి అంతా అన్నా విసర్జించదలచుకున్నా సంతోషంగా. కాని రావుజాడ తెలీలేదు. అతనికి పిచ్చెక్కిందని కర్ణాకర్ణిగా అన్నారు. హిమాలయాలకు పోయాడని అంటే అక్కడికి పోయాను. ప్రభుత్వం మీద విప్లవంజరిపే యువకవీరులతో తిరుగుతున్నా రన్నారు. అసలు జీవించాడా? నాకు నమ్మకంలేదు.

ఇద్దరం విషాదంగా చాలాసేపు మౌనముద్ర వహించాం. చివరికి అతనన్నాడు: "నాజీవితాన్ని ప్రజాసేవకోసం అంకితం చెయ్యదలచుకొన్నాను. అందుకే ఆనాడే న్యాయవాదవృత్తికి తిలోదకాలిచ్చి బొంబాయి వైద్యకళాశాలలో చేరి పట్టభద్రుణ్ణయి వచ్చాను."

"నువ్విప్పుడు వైద్యుడివన్నమాట ?"

"అవును. ఒకందుకు నువ్వీవిషయంలో సాయం చెయ్యాలి"

నేను మాట్లాడలేదు.

"నాఆస్తి సగం ఆమ్మదలిచాను. మరిద్దరి ఆత్మశాంతికోసం ధర్మవైద్యశాల నిర్మించదలిచాను. రావు స్మారకభవనమని పేరుపెడదాం. మానవసేవతో అంతమవుదాం"

నేను బాగా ఆలోచించాను.

"ఇంతకంటే నేను ఏం చెయ్యాలో తోచడం లేదు. నాకు సమ్మతమే"

శంకర్‌కళ్ళల్లో ఆనందజ్యోత్స్నలు వెల్లివిరిశాయి.

"రావు అమ్మ ఎక్కడుంది ?" అన్నాడు.

"ఈవూళ్ళోనే పిచ్చిగా తిరుగుతుందని విన్నా"

"ఆమెను యావజ్జీవితం పోషించే భారం నామీద వుంది"

ఇద్దరం అంగీకరించి "ఆమెను" ప్రార్థించాం.

కాని ఆమెకు అర్థంకాదు. "నే నిలాగా వుంటాను. తింటాను. తిరుగుతాను. మా అబ్బాయి ఎక్కడున్నాడో వెతుక్కోవద్దూ" అంటుంది. ఎన్నిసార్లు చెప్పినా వినలేదు.

ఇద్దరం అప్పటినుంచీ ఈ వైద్యశాలని స్థాపించి పనిచేస్తున్నాం. నిన్న పరీక్షించాడే అతనే డాక్టర్ శంకర్.

ఆ మాతృమూర్తి రోజూ వచ్చి మమ్మల్ని వాడుకగా వాళ్ళబ్బాయినిగురించి అడుగుతుంటుంది. మాకు విసుగులేదు. మాకు విపరీతపరితాపం. నన్ను ఆప్యాయంగా "నర్సుకోడలు" అంటుంది. ఇష్టమైతే మేమిచ్చిన దేమన్నా తీసుకుంటుంది. లేకపోతే లేదు."

—ఆమె నెమ్మదిగా ముగించింది.

"అయిపోయిందికదూ ?" రోగి విశూ ఘోరాతిఘోరంగా దగ్గాడు. రక్తం కక్కుకున్నాడు. అసహాయంగా ప్రక్కమీద వాలిపోయాడు.

"డాక్టర్, డాక్టర్" అంటూ ముల్లోకాలు ప్రతిధ్వనించేటట్లు అరుస్తూ పరిగెత్తింది.

ఆ ఆర్తనాదానికి వార్డులోని నర్సులు, డాక్టర్లూ ఆమెగదివైపు పరిగెత్తారు. అతని నాడి నీరసించిపోయింది. అందరికీ నమస్కరించాడు. ముసలిదాని ముఖంలో కత్తివాటుకు నెత్తురుచుక్క లేదు.

*   *   *   *

ఆ పిచ్చిదానివెంట పిల్లలు అరుస్తూ పరుగెత్తుతున్నారు.

మామూలుగానే "ఎర్సు కోడలా!" అంటూ ఆమె ఆస్పత్రిఅంతా వెదికింది. నిశ్శబ్దంగా వున్న ఆ గదిలోకి శరవేగంతో వచ్చింది! కాళీదేవిలా ఆ నినాదం రోగి విశూచెవుల్లో ఎన్నడూ వూహించుకోనంత

మధురంగా వినబడింది! ఏదో మాట్లాడబోయినాడు గాని మృత్యుదేవత గొంతునొక్కుతుంటే ఏం చేస్తాడు!

డాక్టరుకి ఆ సమయంలో ఏమీ తోచలేదు. ఆమెవంక అయోమయంగా చూశాడు. అందుట్లో రోగి చావుబ్రతుకుల్లో వున్న సమయం కూడాను! దాది ఆమెను ఆపనయిస్తూ "ఇక్కడి కెందుకొచ్చావ్ ఇప్పుడు?" అంది. పిచ్చిది పెద్దగా అరిచింది. "మా అబ్బాయిసంగతి మీకు తెలుసు. మరి ఎవర్ని అడగమంటారూ?" అంటూ రోగిని ఎగాదిగా చూసింది!

"అవును. మాట్లాడబోకు. ఇదిగో పడుకున్నవాడే మీ అబ్బాయి. సరేనా" అంది సమాధానపరచడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఆ ముసలినర్సు! ఒక్కసారి, రోగి, తన గంభీర, విశాల, అందమైన, శాసించే నేత్రాల్ని తెరిచాడు. అతనికి మాట పడిపోయింది. కాని అతనికి ఎవ్వరూ అనుపనలేదు. తనని పరీక్షగాచూసే మాతృమూర్తితప్ప.

....

ఎక్కడినించి వచ్చిందో మృత్యువును ముద్దుపెట్టుకొనే ఆ రోగికి ఆ శక్తి! ఒక్క వూపులో ఆ పిచ్చిదాని పాదద్వయంమీద చుట్టవేసుకున్నాడు. అతన్నెవ్వరూ ఆపలేరు. ఆపలేరుకూడా! అందరూ విభ్రాంతులై చూశారు వారివంక!

"అమ్మా! నన్ను తనివితీరా చూడు. మీ అబ్బాయిని.అమ్మా...అమ్మా...అమ్మా"లో ప్రాణం మారుమోగేటట్లు ఆక్రందించాడు. అదే అతని ఆఖరి అరుపు. ఆయాసంతో, ఆత్రుతతో ఆమెపాదద్వయంమీద కట్టకడపటి ముద్దు నుంచాడు. అంతటితో ఆ పాదాలు అతని రక్తంలో కడగబడి అరుణకాంతులు దాల్చాయి.

దాది తేలిపోయే కళ్లతో ఆ దారుణదృశ్యాన్ని చూసింది.

మూర్ఛబోయిన దాదిని, అతిదారుణంగా మరణించిన విశూని చూసి అందరూ ఉద్వేగంతో కదిలిపోయారు.

ఆ పిచ్చితల్లికి ఇదేమీ అర్థమైనట్లు మాత్రం అనుపించలేదు.

"మీరంతా నన్ను పిచ్చిదాన్ని చేస్తున్నారు. సూర్యబింబంలాంటి శరీరకాంతి. రంభైనా వరించే రూపలావణ్యం. కలువపూవుల్లాంటి కన్నులు!...ఇతనా మా అబ్బాయి?? నా కెప్పటికైనా అనుపనేకపోదు. నన్ను గుర్తుపట్టకపోయినా నేను గుర్తుపట్టగలను! నా మాట తిరస్కరించడు మా అబ్బాయి" ఆమె వికటహాసం చేస్తూ పోయింది.

* * * *

శంకర్, దాదులవిషయం నా కనవసరం. ఇప్పుడాపిచ్చితల్లి ఏమైందో నాకు తెలియదు. విశూజీవితాన్ని చూసి ఏడవాలో, నవ్వాలో నిర్ణయించలేను. కాని జీవించే, జీవింపబోయే ఏ తల్లికిగాని, ఎటువంటి అపరాధానికైనా, అటువంటి జీవితాన్ని మాత్రం ప్రసాదించవద్దని-మనల్ని ఈ లోకంలో పాలించి, శాసించే శక్తి ఏదన్నా వుండివుంటే - ప్రార్థిస్తాను. ఆమె వాళ్లబ్బాయికోసం ఇంకా ఈ విశాలప్రపంచంలో ఏమూలో-తల్లిని ఏడిపించే అమాయకబాలుడిలా-దాక్కున్నాడేమోనని వెతుకుతుంటుంది! అందుకే ఆమె జీవించి దేన్నీ లెక్కచెయ్యకుండా పరితపిస్తుంది!

బహుశా ఎప్పుడైనా మీ దగ్గరి కొచ్చి "మా అబ్బాయిని చూశారా?కలువపూవుల్లాంటి కన్నులు..." అంటూ వర్ణిస్తుంది అనుకోండి. ఏం చెబుతారూ ఆ మాతృదేవికి?

అభ్యుదయ రచయితలసంఘం-నవ్యసాహిత్యరంగం

= శ్రీ మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు =

అభ్యుదయరచయితల సంఘం నవ్యసాహిత్య రంగంలో ప్రవేశించి చాలాయేళ్ళయిందని మొన్న మద్రాసు వాణీమహలులో జరిగిన వార్షికోత్సవాలు ఘోషిస్తున్నాయి. ఇది సంఘంవారి దృక్కోణంనుంచి సహజంగా వచ్చే వార్త. లోకదృష్టితోంచి చూస్తే, ఈసంఘం పుట్టిన నాలుగేళ్లకి నవ్యసాహిత్యరంగం ఈ సంస్థని ఆవరించినట్లు తోచవచ్చును. ఈ రెండు దృష్టులకీ చాలా వ్యత్యాసం వుంది. జరిగిన దేమిటంటే, మొన్నటి సభలలో మొదటిసారి, ఒక తండా రచయితలు ఈసంఘ వేదికమీదికి హాజరయ్యారన్నమాట యథార్థం. అందులో కొలదిమంది సంఘసభ్యులు. వారైనా ఆదినుంచీ సభ్యులు కారు. మధ్యలో సభ్యులుగా చేర్చబడ్డవారు. మిగతా అంతా సభ్యేతరులే. కాని ఆహ్వానితులు. అయితే అంతా అభ్యుదయనినాదం ప్రతిధ్వనించారు. అవి ప్రతిధ్వనులుమాత్రమే అయ్యాయి. అసలు ధ్వనికారు లనదగినవారు అగుపించనే లేరు. అందువల్ల అంతా 'అభ్యుదయ'మన్న మాట వల్లించిన వారేగాని, ఆ మాటకు నిర్వచించే యత్నం వ్యర్థమయింది. అంతా అభ్యుదయమే అయింది వారి వాగ్ధాటిలో. అదికానిది అగోచర మయింది. ఈ 'వివాదం' లేని శుష్కప్రతివాదాలు తీసివేస్తే, అందరు వక్తలూ సాహిత్యాన్నిగూర్చి, నవ్యసాహిత్యాన్నిగూర్చి అర్థయుక్తమైన అభిప్రాయాలు అభివ్యక్తం చేశారు. ఎల్లా చేయకుండా వుంటారు! వారంతా నవ్యసాహిత్య నాయకులు, నవ్యసాహిత్యకారులు, నవ్యసాహిత్య పరిషత్కర్తలు, నవ్యసాహిత్యపరిషత్సభ్యులు అయి ఆరితేరినవారు. వీరెవరూ అభ్యుదయ రచయితల సంఘకర్తలు కారు. ఒకవేళ ముందుముందు ఏతత్సంఘసంస్కర్తలు కావలసివుంటే, అది అసంభావ్యము కాకపోవచ్చును. ఈ పరిశీలనదృష్ట్యా నవ్యసాహిత్యరంగం ఈ సభలలో అభ్యుదయరచయితల సంఘాన్ని ఆవరించిందని లోకమనుకోవడం సత్యదూరం కాదు.

అయితే ఇంతవరకూ, అభ్యుదయరచయితల సంఘం ఎక్కడ పుట్టి, ఏదిక్కు ప్రయాణిస్తోంది? ఈ సంస్థ ఆంధ్రదేశంలో పుట్టినది కాదు. ఇది ఒక అఖిలభారతసంస్థకు రాష్ట్రశాఖ. అప్పుడు ఆంధ్రశబ్దం ముందు చేర్చబడింది. ఇది ఆదిలో రాజకీయ, సాంఘిక విషయకమైన ఒక దృక్పథం కలవారిచే సంస్థాపన పొందింది. ఏ రాష్ట్రభాషాసాహిత్య సంప్రదాయం మీదగాని ఆధారపడి నిసర్గంగా పుట్టుక గాంచినది కాదు. ఈ సంస్థశాఖల సందర్భంలోనే రాష్ట్రభాషా సాహిత్యాలతో అవసరం ఏర్పడింది. అందువల్ల ఇది అభిప్రాయాలు ప్రధానం, సాహిత్యం తదనంతరం అనే ప్రాతిపదిక ననుసరించి నడవదగిన సంస్థ అని స్పష్టం. ఇట్టి సంస్థకు అభిప్రాయపరులూ, రచయితలూ ముందు అవసరం. రచయిత లనగానే సాహిత్యకారు లని అర్థం కాదు. అభిప్రాయాలు రచనలలో విశదంచేసేవారంతా రచయితలే. అట్టివారినే యీ సంస్థ సభ్యులుగా చేర్చుకోగలదు—సాహిత్యసంబంధం ఎంతవరకు వున్నా, లేకపోయినా. అందువల్ల కాకపోతే ఎందువల్ల ఈ సంస్థ ఆంధ్రరాష్ట్రంలోని సాహిత్యపరుల మధ్యలో సహజంగా అంకురించకుండా అఖిలభారత కేంద్రంనుంచి

ఆంధ్రరాష్ట్రానికి దిగడం జరిగిం దంటారు! అట్టి స్వభావం కల ఈ సంస్థ అభ్యుదయపదాన్ని వాడినప్పుడు ఒక అర్థంలో, ఒక నిర్వచనంలో ప్రయోగించక నానార్థాలలోనూ వాడినట్లు అనుకోడం అన్యాయం అవుతుంది. శ్రీ రాజమన్నారు గారి అధ్యక్షవచనంలో ఈ మాట Progress అనే ఆంగ్ల శబ్దానికి పర్యాయపదమన్నారు. కాని వారు ఈ Progress శబ్దాన్ని భాషాశాస్త్రరీత్యా నిర్వచించారే కాని, రాజకీయసాంఘికదృష్ట్యా స్పష్టీకరించడానికి తలపెట్టలేదు. ఎందువల్లనో! అది వారి బాధ్యత కాదు కనుక. వారీసంఘనిర్మాతలలో ఒకరు కారు. వారు ముఖ్యంగా సాహితీపరులు, సంస్కారం కలవారు, నవ్యాంధ్ర సాహితీకారులుకూడా. నవ్యసాహిత్యసృష్టి ప్రగతికారణం అనే విశ్వాసం మాత్రమే వారి అభిభాషణలో సువేద్యం అయింది. ఇదే అనేకరూపాంతరాలలో తదితర వక్తల అభిభాషణలలో కూడా వేద్యమయింది. అయితే 'అభ్యుదయ' శబ్దం కేవల శబ్దమాత్రమే అయి నిర్దిష్టమైన ఒక అభిప్రాయ సముచ్చయం కాకుండా ఉండే అభ్యుదయ సంస్థ సార్థకనామం కలదని అనిపించుకోగలదా! ఇది సంస్థవారు సమాలోచించుకోదగిన సమస్య. లోకానికి మాత్రం సాహిత్యం, నవ్యసాహిత్యం ఎల్లప్పుడూ కావలసిన విధానం. సాహిత్యంలో ముందడుగు నవ్యసాహిత్యం. సాహిత్యంలో Progress గాని, దానికి సమానార్థంలో అభ్యుదయంగాని నవ్యసాహిత్యం. మృతభాష అయిన సంస్కృతంలో నవ్యసాహిత్యం ఉండనేరదు. జీవద్భాషలైన రాష్ట్రభాషలన్నిటిలోనూ అభ్యుదయ కారకమైనది నవ్యసాహిత్యం. అది నిసర్గజనితం. అది అఖిలభారత సంస్థకు ఉపశాఖగా జనించలేదు. అది సంపూర్ణ వ్యక్తిత్వంతో, సహజ ప్రతిభతో ప్రతి భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రంలోనూ స్వతంత్రాంకురంగా ఉద్భవిస్తుంది.

హృదయంలేని మేధోజనితమైన అభిప్రాయాలు కొన్ని స్థూలమైన ఆలంబనంగా అవతరించిన ఆంధ్ర అభ్యుదయ 'రచయితల' సంఘం చతుర్థ వార్షికోత్సవ సందర్భానికి చేరుకొనేసరికి పునాదిలేని సౌధమై ఆంధ్ర సాహిత్యరంగంలో కూలి, ఆ కూలుట మూలంగానే తరించిందని తలపోసేవారిలో నేనొకణ్ణి. తమ ఉదార హృదయ వైశాల్యానికి సహజమైన ఆదరంతో ఆ సభలకు విచ్చేసి, నిరుద్ధమేనస్కమైన ఆం. అ. ర. సంఘాన్ని తమ ఆలింగనంలోకి తీసుకొని, అనిర్దిష్టమైన అభ్యుదయ శబ్దం శూన్యంలో ప్రతినినాదమని నిరూపించి, సాహిత్యమన దగినదంతా అభ్యుదయపూర్వకమనీ, నవ్యసాహిత్యమే అభ్యుదయ పరంపరాకమనీ ప్రబోధించి నిదానమైన దృక్పథ ప్రదానం చేసి, కేవల రచయితల సంఘమనే పేరిట నడిచే ఒక సంస్థను విముక్తంచేసి సాహిత్యరంగంలో విలీనం చేసుకొన్న నవ్యసాహిత్యపరులైన పెద్దలందరూ అత్యంతం అభినందనీయులని శ్రేయస్కాభిప్రాయ ప్రతిబింబమైన నా ఆత్మీయాభిప్రాయాన్ని వెల్లడిస్తున్నాను.

ఇంతకీ నవ్యసాహిత్య రంగంలో యిక ముందు ఇన్నిన్ని విభక్త కుటుంబాలకి అవసర మేమిటో! ఆస్కార మేమిటో? అనిపిస్తుంది. ఒక రాష్ట్ర సాహిత్యానికి ఒక రాష్ట్ర సాహిత్యసంస్థ, ఒక సాహిత్య రంగంలో భిన్న భిన్నమైన అభిరుచులూ, అభిప్రాయాలూ, ఆ విభిన్న భావాన్వేషణ మార్గాలలో సత్య సామరస్య సంవర్ధనం సుసాధ్యం కాజాలదా అనికూడా అనిపిస్తుంది. అట్టి సామరస్య సాధ్యతా సాధనరేఖ కదా సాహిత్యరంగంలో సంస్థానిర్మాణప్రయోజనమని సమాలోచనాంతాన్ని మిగిలే నా గాఢవిశ్వాసం.

శూన్యకాలంలో పెరిగి తరిగే ప్రతి వివాదాలను గాలికి వదలి, సాహిత్యలోకావరణంలో ఈ సామరస్య నినాదాన్ని మ్రోగించలేరా—మొన్న వాణీమహల్ వేదికమీద మేజువాణీకట్టిన పెద్దలూ, కట్టని పెద్దలూ అంతా—సరస్వతీ పాద వేదికాంగణాన్ని మంగళ తూర్యకలారవాలతో సమేళం చేసి! నవ్యసాహిత్య రంగాంతరంగణంలోనే నవనవకావ్య విమర్శనాది రంగవల్లీ రచన మొనర్చి ఆంధ్రసాహితీ మాతృదేవ్యాలింగనంలో ఏకకుటుంబం కాలేరా! ఎందుకు కాలేరో—తలుచుకుంటే!

కలగూరగంప

పర్యాయోక్తాలంకారము

"చక్రాభిఘాత ప్రసభాజ్ఞయైవ
చకార యో రాహువధూజనస్య,
ఆలింగనోద్దామవిలాసవంధ్యం
రతోత్సవం చుంబనమాత్రశేషమ్"

[ఎవడు చక్రపు దెబ్బ యను కఠిన శాసనముచే రాహుభార్యల రతోత్సవము నాలింగనాది రహితము గను, చుంబనమాత్రశేషముగను నొనరించెను.]

ఈ పద్యవిషయమున ఉద్భటానందవర్ధనాభినవగుప్త మమ్మట రుయ్యక దీక్షిత జగన్నాథాద్యాలంకారిక బృందమునకు పర్యాయోక్తాలంకారమే యభిమతము. దాని లక్షణము మాత్రము వ్యంగ్యమును సుందరముగ భంగ్యంతరముతో శబ్దశక్తిచే దెలుపుటయనియే.

ఈ విషయమున నప్పయదీక్షితు లిట్లు చెప్పిరి:

"ఈపద్యమున భగవంతునియందు రాహువధూసురత కర్మకాలింగనరహిత చుంబనమాత్రశేష కర్తృత్వము వాచ్యము. వాసుదేవత్వము వ్యంగ్యము. అభినవగుప్తాలంకారసర్వస్వకారాది ప్రాచీనులన్నచో! లక్షణమును,లక్ష్యమును క్లిష్టముగ నన్వయించిరి. వారు చెప్పినట్లు రాహుశిరశ్ఛేదాదికము వ్యంగ్యమన్నచో ప్రస్తుతముచే నింకొక ప్రస్తుతము తోచినచో ప్రస్తుతాంకురమని నేను కల్పించిన ప్రస్తుతాంకురమే యగును. వాచ్యవ్యంగ్యములు రెండును ప్రస్తుతములే కనుక. వాసుదేవత్వము వ్యంగ్యమన్న పర్యాయోక్త మగును. ప్రాచీనులు వృథాశ్రమ నొందిరి"ని.

దీనికి జగన్నాథుని జవాబేమిటంటే?—

"వాసుదేవత్వ మెప్పటికి వ్యంగ్యము కాదు. "ఎవడు......ఒనరించె" ననుచో యచ్ఛబ్దవాచ్యమగు వాసుదేవుడు విశేష్యమగుటచే వాసుదేవత్వము వాచ్యమే యగుటవలన శబ్దశక్తి ప్రతిపాదితమగు దాని కెట్లును వ్యంగ్యత్వ మిష్టము కాదు. కావుననే ప్రాచీనులు క్లిష్టగతి నవలంబించుట. ఎట్లన? అభినవగుప్తుడు ధ్వన్యాలోకలోచనమున సద్యుక్తమగు "అన్యవిధమున చెప్పబడునది పర్యాయోక్త" మను లక్షణమును జూపి దాని యర్థ మిట్లు వివరించెను. 'చెప్పబడు' నను మాటచే (అభిధీయత ఇత్యర్థాత్) అన్యము = వాచ్యముకంటె వేఱు అనియర్థము. అన్యవిధమున్న = వాచ్యముకంటె వేఱగు వ్యంగ్యమే. అన్యవిధమున ననుచో తృతీయార్థ ముపలక్షణార్థము. ఇంకను వ్యంగ్యోపలక్షిత మగుచు చెప్పబడునది పర్యాయోక్తమని ఫలితార్థము. వ్యంగ్య ముపలక్షణ మగుటచే ప్రధానము కాదు కనుక వాచ్యమే చమత్కారి యగుటచే ప్రధానమగుటవలన ధ్వనికంటె వేఱగు పర్యాయోక్తమని. ఇచట వ్యంగ్యమేమన? దాని నతడే యచటనే చెప్పెను. ఇచట వాసుదేవ ప్రతాపము వ్యంగ్యముగ వివక్షింపబడినది కాని యది చమత్కారి కాకపోవుటచే పర్యాయోక్తమే యగు"నని.

ఏతావతా దీక్షితులవారు చెప్పిన వాసుదేవత్వము వ్యంగ్యమను విషయము అభినవగుప్తపాదపర్యంతము ప్రాచీనుల కెవరికి నభిమతము కాదనుట స్పష్టమే. వాసుదేవత్వము 'ఎవడు......నొనరించె'నని యచ్ఛబ్ద వాచ్య మగుటవలన, సందర్భోపలబ్ధ మగుట వలన, నసుందర మగుట వలన వ్యంగ్యము కాదగదని తెలుపచేతనే వారు క్లిష్టగతి నవలంబింప వలసివచ్చెను. అలంకారసర్వస్వకారుడును "గమ్యమును గూడ వేఱువిధమున నభిధానము పర్యాయోక్తము" అని లక్షణము చెప్పి పిమ్మట నిట్లు శంకించుకొని సమాధాన మొసగెను. గమ్యమగుదాని కభిధానము సంభవింపకుండుటవలన కార్యద్వారమునని చెప్పుట యని. అట్లు చెప్పుటచే "చక్రపు దెబ్బ యను" నిత్యాద్యుదాహరణమున వాచ్యము రాహువధూసురతము నాలింగనరహితముగను, చుంబనమాత్ర శేషముగను చేయుట. దానికి కారణము రాహుశిరశ్ఛేదము. అదే వ్యంగ్యముకాని దీక్షితోక్తమగు వాసుదేవత్వము కాదు. అది 'ఎవడు' అను యచ్ఛబ్దవాచ్యము ప్రకరణలబ్ధము నగుటవలన.

ఇట్లు మమ్మటు పక్షమందును యచ్ఛబ్దవాచ్యతకు, ప్రకరణ లబ్ధుడను భగవంతునియందు రాహువధూసురత చుంబనమాత్రశేష కర్తృత్వము వాచ్యము కాగా రాహుశిరచ్ఛేదకర్తృత్వమే వ్యంగ్యముకాని దీక్షితోక్తమగు వాసుదేవత్వ మిందరలోఁ జెప్పిన కారణముననే వ్యంగ్యము కాదు. ఏవంచ-దీక్షితులవారు సర్వ ప్రాచీనాలంకారికాభిమతమునకు విరుద్ధముగనే చెప్పినట్లు తేలినది.

ఈ విషయమున చంద్రికాకర్త జగన్నాథుడు చెప్పినదాని దూషించి దీక్షితులవారు చెప్పిన దానిని సాధించుచున్నాడు. ఎట్లన ?—

పర్యాయోక్తములో విషయమగు వాసుదేవత్వ రూపమున నవగమనము విశేషణముగ్ద్వారా లభ్యమగుటచే సుందరము కాదనునది యాలోచింపని మాట. ఎందుచేత ? పర్యాయోక్తమున వ్యంగ్యముకంటె వాచ్యమే సుందరమనుట సర్వసమ్మతవిషయము కదా! ప్రకృతమందు వాచ్యమగు రాహువధూసురతచుంబన మాత్రశేషకర్తృత్వమునకే వ్యంగ్యమగు వాసుదేవత్వముకంటె చమత్కారిత్వ మిష్టమే యగును. వాసుదేవత్వము సుందరము కానేకాదు. వాసుదేవత్వమే సుందరమైనచో ధ్వనియే యగునుకాని పర్యాయోక్తాలంకారము కానేకాదు. ఇంతేకాక అలంకారసర్వస్వమందు ప్రకృతమును దీక్షితగ్రంథమునకు అలంకారసర్వస్వగ్రంథవిరోధమును జూపుట మంచిది కాదు. పైతీరు అలంకారసర్వస్వమును దీక్షితు డనుసరించని నాటకము మోసగించే. దీక్షితులవారు కువలయానందగ్రంథమునగాని, చిత్రమీమాంసాగ్రంథమునగాని సర్వస్వగ్రంథవిరుద్ధముగ సేయుదు చెప్పెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసిరా ? ఇంతియ కాదు పరికరా! తన యుక్తి మతమునుమాత్రమే యంగీకరించుచు విరుద్ధాంశమును ఖండించుచునే వచ్చిరి. అందువలన జగన్నాథోక్తములు దూషణములే కావు. అని.

ఈ చంద్రికాకారుడను వైద్యనాథుడు చెప్పిన దంతయు బాహ్యాదికాని సర్వప్రాచీనాభిమతము కావున వాసుదేవత్వము వ్యంగ్యము కాదన్న జగన్నాథుని దూషణమునకు సమాధానము చెప్పక దానికి వ్యంగ్యత్వము సాధింపకయే వాసుదేవత్వరూపవ్యంగ్య ముకుంఠించి మున్న దానిని మాత్రమే గ్రహించి యిట్టి పత్తి చెప్పుట యేమి న్యాయమో యూహింపరాదు.

కంభంపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

శ్రీ తిమ్మరాజు శ్రీరామమూర్తిగారు

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారి పరీక్షల్లో బహుమాననీయంగా ప్రథమశ్రేణిలో పట్టభద్రుడై, ఇటీవల రెండేండ్లుగా మద్రాసు విశ్వకళాపరిషత్తువారి పరిశోధనశాఖలో ఆచార్య నీలకంఠశాస్త్రిగారి అంతే

వాసియై చారిత్రికపరిశోధనము సాగిస్తున్న ఈ ఇరవై రేండ్ల యువకుడు భారతప్రభుత్వంవారి పనుపున వచ్చే మార్చినెలలో చైనాకు చైనాచరిత్రాధ్యయనమునకై వెళ్లుచున్నాడు

శ్రీ శ్రీ॥ సూరా రాజగోపాలనాయడుగారు

(జననము: ౧౩-౫-౧౮౯౩_మరణము: ౭-౧-౧౯౪౭)

మద్రాసు ప్రభుత్వమువారి రాసాయనిక పరీక్షకులుగను, మద్రాసు మెడికల్ కాలేజిలో రసాయనాచార్యులుగను నుండిన శ్రీ నాయుడుగారు స్వదేశవిదేశములందు విరివిగా విజ్ఞానసంపదను, అంతకు మిక్కిలిగా అనుభవమును ఆర్జించినవారు; వైద్యమునందును, వైజ్ఞానిక పరిశోధనలందును ఆరితేరినవారు; ప్రభుత్వవైద్య కళాశాలలందు ఉన్నతపదవులను పొంది సామర్థ్యముతో నిర్వహించుటయందు పేరుగన్నవారు; నూతన విజ్ఞానశాఖాప్రచారమునకు కారణభూతులయినవారు;

వివిధవిజ్ఞానసంస్థలయందు సభ్యత్వమును బడసి యమూల్యమగు సేవనొనరించినవారు. వీరి ప్రజ్ఞావిశేషము వీరి కనేకవిధముల గౌరవమును, కీర్తిని చేకూర్చినది. ఇటి విజ్ఞానసంపన్నులు, వయస్సు ఏబదికి మిక్కిలి మించక పూర్వమే కీర్తిశేషులగుటవలన భారతదేశవిజ్ఞానాభ్యుదయమునకు గలిగిన నష్ట మపారము.

శ్రీ నాయుడుగారు మరియు ననేకవిధముల మాననీయులు. వీరి హృదయము మిగుల మృదువయినది; స్వభావము పరిశుద్ధమయినది; జీవితము నిరాడంబరమయినది. వీరు బీదవిద్యార్థులకు సాయము చేయుచుండువారు. తమ తండ్రిపేర శాశ్వతముగ విద్యార్థివేతనము కల్పించినారు. ఆంధ్రాభ్యుదయమునకయి వీరు నిరంతరము పాటుపడుచుండిరి.

వీరి యాదరము, సాయము కారణముగా విజ్ఞానశాఖలం దున్నతపదవులం దుండువారును నేడనేకు లున్నారు.

జి. శేషగిరి.

గత నెల 18–వ తేదీనాడు చెన్నపురిలో న్యాయమూర్తులైన శ్రీ పి. వి. రాజమన్నారుగారి అధ్యక్షత క్రింద జరిగిన ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల చతుర్థసభలో పాల్గొన్న పెద్దలు.

విమర్శనము

చచ్చిపోయిన మనిషి

డి. హెచ్. లారెన్సు రచన. అనువాదం: "పాప"; యువబుక్ డిపో, ౩౨, ఆచారప్పన్ వీధి, మద్రాసు. వెల ౧౨ అణాలు.

డి. హెచ్. లారెన్సు ఆధునికాంగ్లకథారచయితలలో ప్రముఖుడు. వివిధసన్నివేశాలలో అంకురించి ప్రజ్వరించే విపరీత ప్రేమావేశాలు లారెన్సుకథలకు చాలావరకు విషయాలౌతాయి. అతని కథాంశాలు సామాన్యంగా సంఘజీవితంలోనించే ఎన్నుకుంటాడు. కాని ఎక్కడెక్కడి అనుభూతి అగాధాల్లోకో తీసుకుపోతాడు. అతని ఆంగ్లశైలి అతను వర్ణించే అసాధారణానుభూతి ప్రపంచంలోకి మనలని ఒక మధురమైన సంగీతంతో ఆకర్షించి లాక్కుపోతుంది. ఆస్కార్ వైల్డు తర్వాత కథారచనలో మధురశైలిసహాయంతో అనుకూలవాతావరణం సృష్టించే నేర్పరి లారెన్సని చెప్పవచ్చు.

అయితే ఈ "చచ్చిపోయిన మనిషి" కథ ఈ కాలానిది కాదు. మరపుమంతలలో మరుగైపోయిన గాథను ఈరచయిత పునస్సృష్టి చేశాడు. ఏసుక్రీస్తు చచ్చిపోయాక భూస్థాపితుడైన అతని దేహం శవపేటికనుంచి తిరిగి లేచి, కొందరికి కనిపించి, అంతర్హితమైపోయినట్లు బైబిలుకథ ఉంది. క్రీస్తు అట్లు అంతర్హితుడు కాకుండా సజీవుడై మరికొంతకాలం గడిపినట్లూ, లోకశ్రేయంకొరకు ప్రబోధం చేసి త్యాగమూర్తిగా తన యౌవనం వెళ్లబుచ్చిన జీసస్, అంతటికీ పరిపక్వతపొందని తన వ్యక్తిజీవపరిణామానికి ఒకానొక విశిష్టప్రణయానుభవం ఊతకర్రగా రహస్యంగా జీవించిఉండి తుదకు సిద్ధుడైనట్లూ లారెన్సు తనకథలో విపులీకరిస్తాడు.

ఇది లారెన్సు వ్రాసిన కథలన్నిట్లోకల్లా గొప్పకథ. ఈ కథాంశంలోని తత్వం పాశ్చాత్య వేదాంతానికి విరుద్ధమైనదైనా, ప్రాచ్యదృక్పథానికి అనుకూలమే అనిపిస్తుంది. జీసస్‌ని కేవలం దివ్యాంశసంభూతుడుగానే కాకుండా, రామకృష్ణాది హైందవావతారాలలాగున పూర్ణపురుషునిగాకూడా చూపుతుంది లారెన్సు చేసిన పునస్సృష్టి. అందుకే అయుంటుంది ఈకథ ఆంధ్రకథాకారులైన "పాప" గారి దృష్టిని ఆకర్షిస్తే. అనువాదకుడు ఈ పుస్తకంలో మూలంయొక్క అర్థాన్ని జాగ్రత్తగా తెనుగులోకి పొదిగారు. భావస్ఫోరకత్వం భాషాంతరీకరణసహజంగా కొంతవరకు లోపించక తప్పదు. అట్టిసట్టులలో అర్థస్పష్టత ఊతగా పాఠకలోకం తమ ఊహాశక్తిని ప్రయోగించి రసానుభూతి పొందగలగవచ్చును. కాని మూలంలోని శైలీమాధుర్యం తగినరీతిని తెనిగింపులో ప్రతిఫలించలేదేమో అనిపిస్తుంది.

"పాప"గారి స్వతంత్రరచనలలో వారిశైలి నిశితంగా, స్పష్టంగా ఉంటుంది. వారు వచనరచనలో మధురగుణం ఆశించరని అనుకోడానికికూడా వీలుంటుంది. కాని లారెన్సురచనకు సహజమైన మధురశైలి ప్రతిఫలించనంతవరకు ఇతరవిధాలగా శక్తివంతమైన ఈ అనువాదం భావస్ఫూర్తిలో కొంత కొరవడుతున్నదని చెప్పక తప్పదు. ఇది శైలివిషయంలో అనువాదకునికీ, మూలగ్రంథకర్తకూ నడుమ గల అభిరుచివ్యత్యాసంపైన ఆధారపడివున్నందున మరీ తీరని లోపం. ఈ ఒక్క దృష్టినుంచీ తప్ప మిగతా అన్నివిధాలా ఇది అత్యంత జాగరూకతతో చేసిన అనువాదం. ఈ జాగరూకత ఆంధ్రానువాదాలలో చాలా అరుదైన గుణం కావడం వల్ల అత్యంతం అభినందనార్హమవుతుంది.

వి. రా.

సర్వోదయ పారిశ్రామిక సంచిక

సంపాదకులు నీలంరాజు వెంకటశేషయ్యగారు. ౧౧, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు, వెల రు. ౧-౮-౦.

సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రాభ్యుదయానికి పాటుపడవలెనని సంపాదకుల ఆశయం. ఆంధ్రదేశంలో ఏఏపరిశ్రమలకు అవకాశమున్నదో వెంటనే సమగ్రమైన విచారణ జరిపించి మద్రాసురాష్ట్రప్రభుత్వం పరిశ్రమాభివృద్ధికి ఒక పంచవర్షప్రణాళికను సిద్ధం చెయ్యాలని సంపాదకులు సూచిస్తున్నారు.

ఈ సంచికలో అనుభవజ్ఞులైన పలువురు ప్రముఖులు శ్రీయుతులు సర్ కొంతి వెంకటరామమూర్తి, మద్రాసు

కార్మిక శాఖామంత్రి వి. వి. గిరి, డా॥ భాగవతులవిశ్వ నాథ్, డా॥బి. వి. నారాయణస్వామి నాయుడు, దివాన్ బహదూరు బి. రామచంద్రారెడ్డిగార్లు మొదలైనవారు అత్యంతోపయుక్తమైన వ్యాసాలు వ్రాశారు. మద్రాసు సమాచారప్రచురణశాఖ డైరెక్టరు చాలి హనుమంతరావుగారు సూచించినట్లు, ఈ ప్రముఖుల అభిప్రాయాల సహాయంతో ఒక సముచితసంగ్రహప్రణాళికను తయారు చెయ్యడానికి ప్రభుత్వం ఒక నిపుణుల సంఘాన్ని నియమించడం అవసరం.

సంక్రాంతి "బాల"

పిల్లల తెలుగు మాసపత్రిక "బాల" సంక్రాంతి సంచిక మా కార్యాలయానికి చేరింది. ఆంధ్ర బాల బాలికల ఆదరాభిమానములను చూరగొన్న ఈ పత్రిక సంక్రాంతిసంచికను (మామూలు సైజులో ౧౨౦ పేజీలు : వెల రూపాయి) చిన్న చిన్న కథలతో, చిత్రమైన పాటలతో, అందమైన ముఖ చిత్రంతో, అనేక బొమ్మలతో ఎంతో ఆకర్షకంగా తయారుచేసిన సంపాదకులు అభినందనీయులు.

గృహలక్ష్మి - పునరాగమనసంచిక

సుమారు నాలుగేండ్లక్రిందట, అప్పటి అసాధారణపరిస్థితులలో, ఆగిపోయియుండిన గృహలక్ష్మి (స్త్రీల సచిత్రమాసపత్రిక) మొన్న జనవరిలో వెలువడిన ఈ 'పునరాగమన' సంచికతో ఎప్పటితీరున పునర్దర్శనమిస్తున్నది. ఈపత్రిక కార్యస్థానం మద్రాసు-రాయపేటలో.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీ సర్దార్ మరుపిళ్ల చిట్టి

జీవిత గాథ. రచన: పిళ్లా వెంకటరత్నకవిగారు. ప్రకాశకులు: విజయవాడ కాంగ్రెసువర్కర్సు కేంద్ర కమిటీ, కొత్తపేట, బెజవాడ. వెల అ. ౧౨.

౧. గాంధీ దేవుడు, ౨ రైతునాయకుడు

మొదటిది చిన్న పద్యరచన; రెండవది బుర్ర కథ. రెంటికి కర్త: మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రి గారు. రెంటికి ప్రకాశకులు: సుందరరాం అండ్ సన్సు,

ఆహారచికిత్సాశాస్త్రము

ప్రథమభాగము. కర్త: డా. పుచ్చా వెంకట రామయ్యగారు. ప్రకాశకులు: ప్రకృతి కార్యాలయ ట్రస్టు, బెజవాడ. వెల ౪ రూ.

పాకిస్థాన్ మర్మం

కర్త: చుండిజగన్నాథంగారు. ప్రకాశకులు: లలితా అండు కో, ఏలూరు. వెల ౧ రూ.

కోయిల పాటలు

రచయిత: మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగారు, పిప్పర, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా. వెల రూ ౧-౪-౦

ఆంధ్రలిపి సంస్కరణము

రచయిత: సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారు, బి. ఏ. బి. యల్, గోలకొండ పత్రికాలయము, హైదరాబాదు (దక్కన్) వెల 3 అ.

1. విప్లవసందేశం, 2. సోవియట్ ప్రజాస్వామ్యం, 3. బలిదాన్, 4. లెనిన్ ఉపదేశాలు.

మొదటిమూడును మహీధర జగన్మోహన్ గారి అనువాద అనుసరణలు. నాల్గవది రామమోహన్ గారి అనువాదము. వెలలు వరుసగా, ౮ అ; ౧౨ అ; ౧ రూ; ౧ రూ. నాలుగింటికి ప్రకాశకులు: విశ్వసాహిత్య మాల, రాజమండ్రి.

శ్రీజగద్గురు విశ్వారాధ్యాష్టోత్తర శతనామావళిః

సంస్కృతము. రచయిత: శ్రీజగద్గురు వీరభద్ర శివాచార్య మహాస్వామి. ప్రకాశకులు: శివధర్మ గ్రంథమాల, జంగంవాడీమఠము, కాశీ. వెల ౨ అ.

౧౮౫౭ విప్లవం

రచన: అశోక మెహతా; అనువాదం: మంగళంపల్లి చంద్రశేఖరంగారు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

అన్నపూర్ణాసుభాషిత రత్నావళి

రచయిత్రులు అయితం ఇందిరాభారతీదేవులు. వెల ౮ అ.

పై రెంటికీ ప్రకాశకులు: జాతీయజ్ఞానమందిర

కూలిజనం

కథలసంపుటి. రచయిత: పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారు. ప్రకాశకులు: నవరత్నావళి గ్రంథమాల, ౮/౧ దేశికర్ సామివీధి, మైలాపూరు, మద్రాసు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

గాంధీజం - సోషలిజం

ఒక పరిశీలన. రచయిత: రాయప్రోలు సీతారామాంజనేయశాస్త్రిగారు. ప్రకాశకులు: విజ్ఞాన సాహిత్యసదనం, బెజవాడ. వెల రూపాయి.

౧. దేశసేవ; ౨ చారిత్రకజ్యోతులు

రచయిత: పోలవరపు శ్రీహరిరావుగారు. ప్రకాశకులు: సాగర్ పబ్లికేషన్స్, అరండలుపేట, గుంటూరు. వెల చెరి ముప్పావలా.

తొలిసంజ

వివిధరచయితల భావగీతముల సంపుటి. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రసారస్వతపరిషత్తు, నీలగిరి (నల్లగొండ). వెల అర్ధరూపాయి.

హరిజన విజయము

బుర్రకథ. మునగపాటి విశ్వనాథశాస్త్రిగారి రచన. తెనాలి సుందరరాం అండు సన్స్ ప్రచురణ. వెల ౬ అ.

చిత్రాంగి

నాటకము. రచయిత: ఉపద్రష్ట వేంకటసీతారామశర్మగారు, ౫౦ హావెలాక్ స్క్వేర్, న్యూఢిల్లీ. వెల రూ ౧.

సర్వజిత్ పంచాంగము

గుణించినది: శ్రీ డిండిమ శ్రీవాత్స్య అనిడిగిరి స్వామివారు. ప్రాప్తిస్థానము: శ్రీ విశిష్టాద్వైత మత ప్రచారకసంఘము, అత్తమూరు, వయా దస్యాపూడి. వెల ౮ అ.

'మద్యపాననిరోధక' ప్రత్యేకసంచిక

హైదరాబాదు మద్యపాననిరోధక కేంద్రసంఘమువారి ప్రచురణ.

మాతృభూమి

కొత్తవారపత్రిక. ౧౯౪౭ జనవరి ౨౬-వ తేదీ-స్వాతంత్ర్యదినం నాడు ప్రారంభమైంది. సంపాదకుడు: వేలూరి సదానందంగారు. కార్యస్థానం ౩౬౯, ఎస్ప్లనేడ్, మద్రాసు. వార్షికచందా ౧౩ రూ.

విశ్వకవి - రవిబాబు

గ్రంథకర్త: ఆకురాతి చలమయ్యగారు, శాంతినిలయ గ్రంథమాల, కాకినాడ. వెల రూ. ౨-౮-౦

Printed and Published by S. Sambhu Prasad, at the Andhra Patrika Press, No, 7, Thambu Chetty St., G. T., Madras. Editor—S. Sambhu Prasad.